# FÖRSTAINSTANSRÄTTENS DOM
(tredje avdelningen i utökad sammansättning)
den 14 maj 1998 *

I mål T-334/94,

**Sarrió SA**, bolag bildat enligt spansk rätt, Pamplona (Spanien), företrätt av advokaterna Antonio Creus Carreras, Barcelona, Alberto Mazzoni, Milano, Antonio Tizzano och Gian Michele Roberti, Neapel, delgivningsadress: advokatbyrån Alain Lorang, 51, rue Albert 1er, Luxemburg,

sökande,

mot

**Europeiska gemenskapernas kommission**, företrädd av Richard Lyal, rättstjänsten, i egenskap av ombud, biträdd av advokaten Alberto Dal Ferro, Vicenza, delgivningsadress: rättstjänsten, Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg, Luxemburg,

svarande,

* Rättegångsspråk: italienska.

angående en talan om ogiltigförklaring av kommissionens beslut 94/601/EG av den 13 juli 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget, IV/C/33.833 — kartong (EGT L 243, s. 1),

meddelar

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN
(tredje avdelningen i utökad sammansättning)

sammansatt av ordföranden B. Vesterdorf samt domarna C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki och J. D. Cooke,

justitiesekreterare: byrådirektören J. Palacio González,

med hänsyn till det skriftliga förfarandet och efter det muntliga förfarandet som ägde rum mellan den 25 juni och den 8 juli 1997,

följande

## Dom

## Bakgrund

1 Föreliggande mål gäller kommissionens beslut 94/601/EG av den 13 juli 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget, IV/C/33.833 — kartong (EGT L 243, s. 1), ändrat före offentliggörandet genom kommissionens beslut av

den 26 juli 1994 (C(94) 2135 slutlig, nedan kallat beslutet). Genom beslutet bötfälldes 19 tillverkare och leverantörer av kartong inom gemenskapen för att ha överträtt artikel 85.1 i fördraget.

2 Den produkt som beslutet gällde är kartong. I beslutet nämns tre slags kartongkvaliteter, "GC", "GD" och "SBS".

3 Kartongkvaliteten GD (nedan kallad GD-kartong) är en kartong med grå insida (returfiber) som normalt används till förpackningar för andra varor än livsmedel.

4 Kartongkvaliteten GC (nedan kallad GC-kartong) är en kartong med vitt ytskikt som normalt används till livsmedelsförpackningar. GC-kartongen är av högre kvalitet än GD-kartongen. Under den period som beslutet gäller fanns det allmänt en prisskillnad mellan dessa två produkter på omkring 30 procent. I mindre utsträckning används GC-kartong av högre kvalitet även för grafiska ändamål.

5 SBS är en förkortning för helt vit kartong (nedan kallad SBS-kartong). Priset för denna kartongkvalitet ligger omkring 20 procent högre än priset för GC-kartong. Denna kartong används till förpackningar för livsmedel, kosmetika, läkemedel och cigaretter men är i huvudsak ämnad för grafiska ändamål.

6 Genom skrivelse av den 22 november 1990 inkom British Printing Industries Federation, en branschorganisation som företräder majoriteten av tillverkarna av tryckta förpackningar i Förenade kungariket (nedan kallad BPIF), med ett

informellt klagomål till kommissionen. BPIF gjorde gällande att de kartongtillverkare som levererade till Förenade kungariket hade företagit ett antal samtidiga och enhetliga prishöjningar och begärde att kommissionen skulle undersöka om det eventuellt förelåg en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler. För att försäkra sig om att detta initiativ offentliggjordes publicerade BPIF ett pressmeddelande. Innehållet i detta meddelande återgavs i branschtidningar under december 1990.

7 Den 12 december 1990 inkom även Fédération française du cartonnage med ett informellt klagomål till kommissionen, i vilket den redogjorde för sin uppfattning om den franska kartongmarknaden i ordalag som liknade dem BPIF använt i sitt klagomål.

8 Den 23 och 24 april 1991 genomförde kommissionens tjänstemän i enlighet med artikel 14.3 i rådets förordning nr 17 av den 6 februari 1962, Första förordningen om tillämpning av fördragets artiklar 85 och 86 (EGT 13, 1962, s. 204, svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 8, nedan kallad förordning nr 17) utan förvarning samtidiga undersökningar vid ett flertal företag och branschorganisationer inom kartongbranschen.

9 Efter dessa undersökningar begärde kommissionen med stöd av artikel 11 i förordning nr 17 upplysningar och handlingar av samtliga mottagare av beslutet.

10 De uppgifter som framkom av dessa undersökningar och av begäran om upplysningar och handlingar föranledde kommissionen att dra den slutsatsen att de berörda företagen från halvårsskiftet 1986 till april 1991 (i flertalet fall) hade deltagit i åtminstone en överträdelse av artikel 85.1 fördraget.

11 Kommissionen beslutade följaktligen att inleda ett förfarande för tillämpning av sistnämnda bestämmelse. Genom skrivelse av den 21 december 1992 sände kommissionen ett meddelande om anmärkningar till vart och ett av de berörda företagen. Samtliga dessa företag besvarade meddelandet skriftligen. Nio företag begärde att få yttra sig muntligen. Förhöret med dem ägde rum den 7—9 juni 1993.

12 Efter det att förfarandet hade avslutats fattade kommissionen beslutet, som innehåller följande bestämmelser:

*"Artikel 1*

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek De Eendracht NV (som är verksamt under namnet BPB de Eendracht NV), NV Koninklijke KNP BT NV (tidigare Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidigare Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (tidigare Tampella Española SA) och Moritz J. Weig GmbH & Co KG har överträtt artikel 85.1 i fördraget genom att deltaga,

— vad beträffar Buchmann och Rena från omkring mars 1988 till i vart fall slutet av år 1990,

— vad beträffar Enso Española i vart fall från mars 1988 till i vart fall slutet av april 1991,

— vad beträffar Gruber & Weber från i vart fall år 1988 till slutet av år 1990,

— vad beträffar övriga fall från halvårsskiftet 1986 till i vart fall april år 1991,

i ett avtal och ett samordnat förfarande som inleddes vid halvårsskiftet 1986 och som innebar att kartongleverantörer inom Europeiska gemenskapen

— samlades regelbundet till hemliga och institutionaliserade möten i syfte att diskutera och enas om en gemensam konkurrensbegränsande branschplan,

— enades om regelbundna prishöjningar för varje produktkvalitet i de olika nationella valutorna,

— planlade och genomförde samtidiga och enhetliga prishöjningar inom hela Europeiska gemenskapen,

— enades om att bibehålla de största tillverkarnas marknadsandelar på konstanta nivåer, men med möjlighet till vissa ändringar,

— allt oftare från och med början av år 1990 vidtog samordnade åtgärder för att kontrollera tillförseln till den gemensamma marknaden i syfte att säkerställa genomförandet av de nämnda samordnade prishöjningarna,

— utbyte information om leveranser, priser, driftstopp, orderstock och kapacitetsutnyttjandegrad för att främja ovannämnda åtgärder.

...

*Artikel 3*

Nedanstående företag åläggs följande böter för de överträdelser som har konstaterats i artikel 1:

...

xv) Sarrió SpA, böter på 15 500 000 ecu

..."

13 Enligt beslutet begicks överträdelsen inom ramen för ett organ kallat "Product Group Paperboard" (nedan kallat PG Paperboard) som var sammansatt av ett flertal grupper eller kommittéer.

14 Vid halvårsskiftet 1986 tillfördes "Presidents Working Group" (nedan kallad PWG) till detta organ, i vilken företrädare på hög nivå från de största kartongleverantörerna i gemenskapen (omkring åtta företag) ingick.

15 PWG:s verksamhet bestod bland annat i diskussioner om och samordning av marknader, marknadsandelar, priser och kapacitet. I synnerhet fattades allmänna beslut om tidsplanen för och nivån på de prishöjningar som tillverkarna skulle gen omföra.

16 PWG rapporterade till "President Conference" (nedan kallad PC), i vilken nästan samtliga verkställande direktörer för de berörda företagen (mer eller mindre regelbundet) deltog. PC sammanträdde två gånger per år under den aktuella perioden.

17 Vid slutet av år 1987 bildades "Joint Marketing Committee" (nedan kallad JMC). Dess huvudsakliga uppgift var dels att besluta om och, i förekommande fall, hur prishöjningar skulle kunna genomföras, dels att ange hur de prisinitiativ som tagits av PWG skulle kunna genomföras i varje land och i förhållande till de viktigaste kunderna för att åstadkomma ett system med likvärdiga priser inom Europa.

18 Slutligen diskuterade den ekonomiska kommittén (nedan kallad COE) bland annat prisvariationerna på de nationella marknaderna och orderstocken samt rapporterade sina slutsatser till JMC eller, fram till slutet av år 1987, till Marketing Committee som var JMC:s föregångare. COE bestod av försäljningsdirektörer från flertalet av de berörda företagen och sammanträdde vid flera tillfällen varje år.

19 Det framgår vidare av beslutet att kommissionen ansåg att PG Paperboards verksamhet främjades av ett informationsutbyte som möjliggjordes genom förvaltningsbolaget Fides med säte i Zürich (Schweiz). Enligt beslutet lämnade flertalet av medlemmarna av PG Paperboard regelbundna rapporter till Fides om order, produktion, försäljning och kapacitetsutnyttjande. Dessa rapporter bearbetades inom ramen för Fides-systemet, och de sammanställda uppgifterna översändes till deltagarna.

20 Sökanden, bolaget Sarrió SA (nedan kallat Sarrió), är resultatet av en fusion år 1990 mellan den största italienska tillverkaren Saffas kartongdivision och den spanska tillverkaren Sarrió (punkt 11 i övervägandena i beslutet). Sarrió förvärvade även den spanska tillverkaren Prat Carton år 1991 (samma punkt).

21 Sarrió har ansetts som ansvarigt för Prat Cartons deltagande i den påtalade överenskommelsen under hela den tid som detta deltagande pågick (punkt 154 i övervägandena i beslutet).

22 Sarrió tillverkar huvudsakligen GD-kartong, men även GC-kartong.

## Förfarande

23 Sökanden har väckt föreliggande talan genom ansökan som inkom till förstainstansrättens kansli den 14 oktober 1994.

24 Sexton av de andra arton företag som anses ansvariga för överträdelsen har också väckt talan mot beslutet (mål T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 och T-354/94).

25 Sökanden i mål T-301/94, Laakmann Karton GmbH, återkallade sin talan genom skrivelse som inkom till förstainstansrättens kansli den 10 juni 1996, och målet avskrevs genom beslut av den 18 juli 1996 i mål T-301/94, Laakmann Karton mot kommissionen (inte publicerat i rättsfallssamlingen).

26 Fyra finska företag, som är medlemmar av branschorganisationen Finnboard och som i denna egenskap anses solidariskt ansvariga för betalningen av de böter som ålagts Finnboard, har också väckt talan mot beslutet (förenade målen T-339/94, T-340/94, T-341/94 och T-342/94).

27 Slutligen väcktes talan av sammanslutningen CEPI-Cartonboard, till vilken beslutet inte var riktat, som återkallade sin talan genom skrivelse som inkom till förstainstansrättens kansli den 8 januari 1997, och målet avskrevs genom beslut av den 6 mars 1997 i mål T-312/94, CEPI-Cartonboard mot kommissionen (inte publicerat i rättsfallssamlingen).

28 Förstainstansrätten kallade parterna i en skrivelse av den 5 februari 1997 till ett informellt möte, bland annat för att höra deras uppfattning om en eventuell förening av målen T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 och T-354/94 vad gäller det muntliga förfarandet. Vid detta möte, som ägde rum den 29 april 1997, godtog parterna en sådan förening.

29 Ordföranden för förstainstansrättens tredje avdelning i utökad sammansättning beslutade den 4 juni 1997 att förena de ovannämnda målen vad gäller det muntliga förfarandet på grund av sambandet dem emellan i enlighet med artikel 50 i rättegångsreglerna och biföll den begäran om konfidentiell behandling som sökanden inkommit med i det föreliggande målet.

30 Genom beslut av den 20 juni 1997 bifölls en begäran från sökanden i målet T-337/94 om konfidentiell behandling av en handling som inlämnats som svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten.

31 Förstainstansrätten (tredje avdelningen i utökad sammansättning) beslutade på grundval av referentens rapport att inleda det muntliga förfarandet och vidtog åtgärder för processledning genom att anmoda parterna att besvara vissa skriftliga frågor samt att inkomma med vissa handlingar. Parterna rättade sig efter denna anmodan.

32 Parterna i målen som nämns i punkt 28 ovan utvecklade sin talan och besvarade förstainstansrättens frågor vid sammanträdet som ägde rum mellan den 25 juni och den 8 juli 1997.

## Parternas yrkanden

33 Sökanden har yrkat att förstainstansrätten skall

— ogiltigförklara beslutet,

— i andra hand ogiltigförklara dels artikel 2 i beslutet, dels artikel 3 i beslutet, i den del sökanden i den sistnämnda bestämmelsen åläggs böter på 15 500 000 ecu,

— i tredje hand nedsätta bötesbeloppet,

— förplikta svaranden att ersätta rättegångskostnaderna.

34 Kommissionen har yrkat att förstainstansrätten skall

— ogilla talan,

— förplikta sökanden att ersätta rättegångskostnaderna.

## Yrkandet om ogiltigförklaring av beslutet

### A — *Förfarande och formkrav som grund för ett åsidosättande av rätten till försvar*

*Parternas argument*

35 Sökanden har åberopat att dess rätt till försvar har åsidosatts på grund av att kommissionen (i punkt 79 i övervägandena i beslutet) beaktade en handling som hade påträffats hos Finnboard (UK) Ltd vid en undersökning i april 1991 (nedan kallad Finnboards prislista) som bevis för överträdelsen. Sökanden har erinrat om att denna handling inte översändes till sökanden förrän den 28 april 1994, det vill säga lång tid efter det att sökanden hade besvarat meddelandet om anmärkningar och efter förhöret vid kommissionen. Denna oberättigade försening har hindrat sökanden från att yttra sig om denna handlings verkliga betydelse, det sammanhang i vilket den upprättades och kommissionens slutsatser därav (domstolens dom av den 13 februari 1979 i mål 85/76, Hoffmann-La Roche mot kommissionen, REG 1979, s. 461, svensk specialutgåva, häfte 4). Vidare har delgivningen av handlingen den 28 april 1994 inte undanröjt nämnda åsidosättande.

36 Kommissionen har invänt att den ifrågavarande handlingen sändes till Sarrió tillsammans med en skrivelse av den 28 april 1994, i vilken handlingens innehåll och kommissionens slutsatser av denna klart angavs. I skrivelsen av den 28 april 1994 gavs dessutom sökanden möjlighet att skriftligen framföra sina eventuella synpunkter och den hade således möjlighet att i god tid yttra sig om den ifrågavarande handlingens bevisvärde (se förstainstansrättens dom av den 17 december 1991 i mål T-4/89, BASF mot kommissionen, REG 1991, s. II-1523, punkt 36).

*Förstainstansrättens bedömning*

37 Finnboards prislista påträffades av kommissionen hos Finnboard (UK) Ltd vid dess undersökningar i april 1991 och delgavs sökanden tillsammans med en förklaring sexton månader efter det att meddelandet om anmärkningar hade avsänts.

38 Enligt förstainstansrättens rättspraxis framgår det av en jämförelse mellan artikel 19.1 i förordning nr 17 och artiklarna 2 och 4 i kommissionens förordning nr 99/63/EEG av den 25 juli 1963 om sådana förhör som avses i artikel 19.1 och 19.2 i rådets förordning nr 17 (EGT 127, 1963, s. 2268; svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 32) att kommissionen skall meddela berörda företag och sammanslutningar de anmärkningar som framställts mot dem och i sina beslut endast ta upp sådana anmärkningar beträffande vilka de sistnämnda har haft tillfälle att yttra sig (domstolens dom av den 23 februari 1994 i de förenade målen T-39/92 och T-40/92, CB och Europay mot kommissionen, REG 1994, s. II-49, punkt 47).

39 På samma sätt kräver iakttagandet av rätten till försvar under ett förfarande som kan leda till sådana påföljder som de nu aktuella att de berörda företagen och företagssammanslutningarna under loppet av det administrativa förfarandet har lämnats tillfälle att på ett tillfredsställande sätt få yttra sig om riktigheten och relevansen i de omständigheter, anmärkningar och förhållanden som kommissionen har åberopat (domen i det ovannämnda målet Hoffmann-La Roche mot kommissionen, punkt 11, och förstainstansrättens dom av den 18 december 1992 i de förenade målen T-10/92, T-11/92, T-12/92 et T-15/92, Cimenteries CBR m. fl. mot kommissionen, REG 1992, s. II-2667, punkt 39; svensk specialutgåva, häfte 13).

40 I föreliggande fall har ingen ny anmärkning i förhållande till dem som ingår i meddelandet om anmärkningar framställts i samband med översändandet av den berörda handlingen. Det framgår i själva verket klart av följebrevet till Finnboards prislista, att denna endast utgör ett ytterligare bevis på förekomsten av en gemensam plan på fastställelse av priser. Denna anmärkning har behandlats ingående redan i meddelandet om anmärkningar.

41 I alla händelser har sökanden i följebrevet uttryckligen getts möjlighet att under det administrativa förfarandet och inom en frist av tio dagar yttra sig om detta bevis. Kommissionen har mot denna bakgrund inte hindrat sökanden från att i tid ta ställning till den översända handlingens bevisvärde (domstolens dom i det ovannämnda målet Hoffmann-La Roche mot kommissionen, punkt 11, och av den 25 oktober 1983 i mål 107/82, AEG mot kommissionen, REG 1983, s. 3151, punkt 27; svensk specialutgåva, häfte 7).

42 Av vad som anförts följer att talan inte kan vinna bifall på denna grund.

B — *Prövning i sak*

*Huruvida samordning av transaktionspriser och ett åsidosättande av motiveringsskyldigheten inte har förekommit*

Parternas argument

43 Sökanden har medgett att den deltagit i en samordning av tillkännagivna priser, men har bestritt att samordningen skulle ha omfattat transaktionspriserna. Förutom de handlingar som sökanden bifogat sina skrivelser, av vilka det framgår att transaktionspriserna inte har följt de tillkännagivna priserna, har sökanden till stöd för sitt bestridande åberopat varje enskild kunds förhandlingsrätt, utvecklingen av efterfrågan och produktionskostnaderna samt kartongmarknadens särdrag, bland annat de regelbundet återkommande tillkännagivandena om prishöjningar och en betydande marknadsinsyn.

44 Sökanden anser att kommissionen inte klart har förklarat om den hävdade att det hade förekommit en samordning inte bara av de tillkännagivna priserna utan även av transaktionspriserna. I motsats till vad kommissionen har gjort gällande föreligger emellertid en betydande skillnad mellan dessa två slag av samordning på grund av deras olika verkningar (se domstolens dom av den 31 mars 1993 i de förenade målen C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 och C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö m. fl. mot kommissionen, REG 1993, s. I-1307, svensk specialutgåva, häfte 14). Sökanden har i sin replik hävdat att ovissheten om syftet med samordningen i sig utgör ett åsidosättande av motiveringsskyldigheten och av kravet att beslut om fastställande av en överträdelse av konkurrensreglerna skall vara otvetydiga. Detta åsidosättande utgör således en allvarligt kränkning av den lagenliga rätten till försvar.

45 Kommissionen har förklarat att den inte förstår hur sökanden, samtidigt som den medger att den har deltagit i en samordning av priserna, kan göra gällande att de genomförda prishöjningarna inte var ett resultat av denna samordning. Kommissionen har framhållit att beslutet (i synnerhet punkt 72—102 i övervägandena) hänvisar såväl till handlingar som styrker att det förekommit en samordning av varje tillkännagiven höjning inom ramen för överenskommelsen som till handlingar i vilka varje tillverkare faktiskt tillkännagav den aktuella höjningen.

46 Kommissionen har vidare gjort gällande att skillnaden mellan en samordning av tillkännagivna priser och en samordning av transaktionspriser inte är relevant i föreliggande fall. Den samordning som förekommit inom ramen för PWG och JMC har inte gällt enbart tillkännagivna priser utan även beslut om regelbundna höjningar av priset för varje produktslag och om en samtidig tillämpning av dessa höjningar inom hela gemenskapen (se de skriftliga bevis som nämns i punkterna 74—90, 92 och 94—96 i övervägandena i beslutet).

47 Med hänsyn till bevisen för att en samordning har ägt rum inom ramen för de kommittéer i vilka sökanden har deltagit är det omöjligt att hävda dels att pristillkännagivandena inte har undanröjt varje företags ovisshet om dess konkurrenters agerande, dels att sökanden har genomfört prishöjningarna oberoende av

samordningen (se förstainstansrättens dom av den 24 oktober 1991 i mål T-1/89, Rhône-Poulenc mot kommissionen, REG 1991, s. II-867, punkterna 122 och 123).

Förstainstansrättens bedömning

48 Enligt artikel 1 i beslutet har de företag som avses i denna bestämmelse överträtt artikel 85.1 i fördraget genom att under referensperioden ha deltagit i ett avtal och ett samordnat förfarande som innebar att kartongleverantörerna inom gemenskapen "enades om regelbundna prishöjningar för varje produktkvalitet i de olika nationella valutorna", samt "planlade och genomförde samtidiga och enhetliga prishöjningar inom hela Europeiska gemenskapen".

49 Sökanden har medgett att den deltagit i fyra av PG Paperboards organ och inte bestritt, vare sig i sina skrivelser eller i sina svar på förstainstansrättens frågor under sammanträdet, att den har deltagit i en samordning av pristillkännagivanden från och med år 1988.

50 Innan förstainstansrätten tar ställning till sökandens argument, att samordningen inte omfattade transaktionspriser, finns det anledning att bedöma om kommissionen i sitt beslut verkligen har gjort gällande att samordningen omfattade sådana priser.

51 Det kan i detta avseende konstateras för det första att det i artikel 1 i beslutet inte preciseras vilket slag av pris som har varit föremål för samordnade höjningar.

52 För det andra framgår det inte av beslutet att kommissionen skulle ha hävdat att tillverkarna hade fastställt eller haft för avsikt att fastställa enhetliga transaktionspriser. I synnerhet punkterna 101 och 102 i övervägandena, angående "de samordnade prisinitiativens betydelse för prisnivån", styrker att kommissionen ansåg att prisinitiativen avsåg katalogpriserna och syftade till att åstadkomma en höjning av transaktionspriserna. I punkt 101 anges bland annat följande: "Även om samtliga tillverkare var ense om att genomföra hela höjningen, kunde möjligheten att kunderna bytte till en billigare kvalitet eller produkt medföra att vissa tillverkare gjorde eftergifter för sina fasta kunder vad beträffar tidpunkten för höjningarna eller genom att ge kunderna extraförmåner i form av mängdrabatter, för att på så vis förmå dem att godta hela grundprishöjningen. Det var därför ofrånkomligt att det tog viss tid innan prishöjningarna slog igenom" (punkt 101 sjätte stycket i övervägandena).

53 Av beslutet följer således att kommissionen ansåg att syftet med tillverkarnas prissamverkan var att de samordnade höjningarna av de tillkännagivna priserna skulle medföra att transaktionspriserna höjdes. I detta avseende anges i punkt 101 första stycket i övervägandena i beslutet att "tillverkarna inte nöjde sig med att meddela de överenskomna prishöjningarna, utan vidtog, med några få undantag, konkreta åtgärder för att säkerställa att höjningarna verkligen tillämpades i förhållande till kunderna". Situationen i föreliggande mål skiljer sig därför från den situation domstolen tog ställning till i domen i det ovannämnda målet Ahlström Osakeyhtiö m. fl. mot kommissionen, eftersom kommissionen, till skillnad från det beslut som gav upphov till ovannämnda dom, i det aktuella beslutet inte gör gällande att företagen har ägnat sig åt en direkt samordning av transaktionspriserna.

54 Denna bedömning i beslutet får stöd av de handlingar som kommissionen har förebringat.

55 I synnerhet bilaga 109 till meddelandet om anmärkningar innehåller ett protokoll från JMC:s möte den 16 oktober 1989 av vilket det bland annat framgår följande:

"d) Holland

...

Allvarliga problem med de stora kunderna, i synnerhet Imca, som fortfarande erbjuds vansinniga priser av Cascades och Van Duffel vilket orsakar svårigheter för såväl KNP som finländarna.

...

f) Belgien

Situation liknande den i Holland. Finnboard genomförde prishöjningen för Van Genechten, men tvingades till ett nytt möte med det sistnämnda företaget på grund av de eftergifter som gjorts i Belgien (av Cascades). Man kommer dock att framhärda och det förväntas av Beghin, Cascades och KNP att de gör detsamma.

...

h) Italien

Saffa har mycket stora problem med de importpriser som tillämpas av Kopparfors, Finnboard och även Cascades.

Saffas leveranser har minskat starkt medan det skett en väsentlig ökning av importen.

Saffa begär enträget att importörerna absolut skall rätta sig efter de redan meddelade prisanvisningarna."

56 Denna handling visar klart att även om tillverkarna allmänt godtog att var och en av dem förhandlade sina transaktionspriser med sina kunder, förväntade sig var och en av dem och i synnerhet sökanden, som nämns uttryckligen i ovannämnda bilaga, att deras konkurrenter skulle tillämpa transaktionspriser som överensstämde med de överenskomna priserna, i vart fall så att de enskilda förhandlingarna inte omintetgjorde effekterna av de överenskomna katalogprishöjningarna.

57 Vidare har sökanden vid sammanträdet medgett att de tillkännagivna priserna användes som utgångspunkt för förhandlingarna om transaktionspriserna med kunderna. Detta förhållande bekräftar att det slutliga målet var en höjning av transaktionspriserna. I detta avseende är det tillräckligt att framhålla att det helt skulle sakna betydelse att tillverkarna överenskom och fastställde enhetliga katalogpriser, om dessa priser inte hade någon verklig inverkan på transaktionspriserna.

58 Vad beträffar sökandens argument, att ovissheten i fråga om syftet med samordningen i sig utgör ett åsidosättande av motiveringsskyldigheten, finns det anledning erinra om att artikel 1 i beslutet inte på något sätt preciserar det pris som var föremål för samverkan.

59 I ett sådant fall skall beslutet i enlighet med fast rättspraxis tolkas mot bakgrund av dess motivering (se till exempel domstolens dom av den 16 december 1975 i de förenade målen 40/73—48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 och 114/73, Suiker Unie m. fl. mot kommissionen, REG 1975, s. 1663, punkt 122—124).

60 Av det som anförts ovan följer i det aktuella fallet att kommissionen i överväganden i beslutet gav en tillfredsställande redogörelse för att samordningen gällde katalogpriserna och att syftet var en höjning av transaktionspriserna.

61 Talan kan följaktligen inte vinna bifall på denna grund.

*Huruvida sökanden inte har deltagit i en överenskommelse som syftade till att frysa marknadsandelarna och kontrollera utbudet*

Parternas argument

62 Denna grund består av tre delar.

63 Sökanden har som första delgrund gjort gällande att kommissionen inte har tillräckliga bevis vare sig för en samordning som syftade till att frysa marknadsandelar eller för en samordning av utbudskontrollen. Även om det skulle antas att dessa former av samordning var tillräckligt bevisade, har kommissionen inte bevisat att sökanden deltagit i dessa. Sökanden har särskilt bestritt bevisvärdet av ett flertal av de bilagor till meddelandet om anmärkningar på vilka kommissionen grundat sitt beslut.

64 För det första bevisar bilaga 73, som är en intern anteckning från Mayr-Melnhof, endast förekomsten av en samordning av priserna och förklarar följderna av en sträng prispolitik samt bekräftar att sökanden inte utövat några påtryckningar på Mayr-Melnhof för att det sistnämnda företaget inte skulle öka sina marknadsandelar genom att sänka sina priser. Sökanden har i detta avseende åberopat den förklaring som Mayr-Melnhof lämnat i sin skrivelse av den 23 september 1991 (bilaga 75 till meddelandet om anmärkningar).

65 För det andra gäller bilaga 102, som är en anteckning från Rena, ett möte med Nordic Paperboard Institute (nedan kallat NPI), vilket är en sammanslutning i vilken sökanden inte är medlem.

66 För det tredje kan Storas förklaringar inte enbart i sig utgöra tillräckliga bevis. Stora har dessutom vid ett flertal tillfällen framhållit den relativa självständighet som de olika företagen hade, bland annat vad beträffar produktionsvolym och val av tidpunkt för driftstoppen (se punkterna 57, 59, 60, 69, 70 och 71 i övervägandena i beslutet). Storas förklaringar bekräftar dessutom att det inte infördes något kontrollsystem till följd av en överenskommelse om volymer. Avsaknaden av ett sådant system för kontroll av volymutvecklingen talar tydligt emot att det skulle föreligga en överenskommelse i detta avseende. För övrigt är Storas förklaringar endast uttryck för detta företags egen uppfattning i fråga om intresset av att vidta åtgärder för att kontrollera produktions- och försäljningsvolymen.

67 Sökanden har som andra delgrund gjort gällande att utvecklingen av de olika företagens marknadsandelar visar att det inte förekommit en samordning som syftade till att frysa marknadsandelarna eller att sökanden, även om det antas att det förekommit en sådan samordning mellan vissa företag, i vart fall inte deltagit i den.

68 Vad beträffar den allmänna utvecklingen av marknadsandelarna har sökanden understrukit att betydande ny kapacitet togs i bruk under den ifrågavarande perioden av vissa tillverkare, närmare bestämt Iggesund (MoDo) och Mayr-Melnhof.

69 Sökanden har även påpekat att dess egen totala andel av marknaden inom gemenskapen minskade från 14,3 procent år 1987 till 11,7 procent år 1990. Enligt sökanden är en sådan minskning inte förenlig med kommissionens påstående att den deltagit i en överenskommelse som syftade till att frysa de olika tillverkarnas marknadsandelar. Vad beträffar Prat Carton bekräftar även minskningen med omkring 9 procent under åren 1987—1990 av dess totala andel av marknaden inom gemenskapen att detta företag inte alls deltagit i någon samordning avseende en frysning av marknadsandelarna.

70 Sökanden har som tredje delgrund hävdat att dess agerande i fråga om driftstopp och export till utomeuropeiska marknader inte heller överensstämmer med kommissionens påståenden.

71 Vad beträffar den första delgrunden anser kommissionen att de bevis som den har åberopat, nämligen Storas förklaringar (bilagorna 39 och 43 till meddelandet om anmärkningar) och bilagorna 73 och 102 till meddelandet om anmärkningar är fullt tillräckliga för att styrka förekomsten av såväl en överenskommelse om att frysa marknadsandelarna och kontrollera utbudet som sökandens deltagande i dessa moment i överenskommelsen.

72 Avseende den andra delgrunden har kommissionen erinrat om att den grundade sig på skriftliga bevis för förekomsten av en överenskommelse om att frysa marknadsandelar, och den har hävdat att sökandens argument avseende utvecklingen av de olika företagens marknadsandelar inte är relevant för huruvida en sådan överenskommelse förekommit. Det medges för övrigt uttryckligen i beslutet att det förekommit en svag utveckling av vissa företags marknadsandelar, eftersom marknadsandelarna omförhandlades varje år (punkterna 60 och 131 i övervägandena i beslutet). I alla händelser är överenskommelser som har till syfte eller resultat att begränsa konkurrensen förbjudna enligt artikel 85 i fördraget, oberoende av hur framgångsrika dessa överenskommelser varit.

73 Vad särskilt beträffar sökandens argument avseende utvecklingen av dess egen andel av marknaden har kommissionen erinrat om att överträdelsen gällde hela gemenskapsmarknaden. Sökanden ingick i PWG, inom vilken marknadsandelarna diskuterades. År 1989 utsågs till och med den styrelseledamot som företrädde Saffa till vice ordförande för PG Paperboard.

74 Kommissionen har slutligen påpekat att sökandens påstående att den alltid agerade självständigt inte styrks av något bevis. Även om det antas att sökanden har åsidosatt överenskommelsen, skulle detta inte ändra något i fråga om den överträdelse som har begåtts (domen i det ovannämnda målet Rhône-Poulenc mot kommissionen).

75 Vad slutligen avser den tredje delgrunden har kommissionen gjort gällande att Stora, i bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, bekräftar att PWG planerade och införde ett system för att återställa jämvikten och styra produktionen så att priserna skulle kunna hållas på en konstant nivå. Den omständigheten, att marknadsläget eller den väl fungerande överenskommelsen medförde att sökanden enligt egen uppgift inte behövde tillgripa samordnade driftstopp, är följaktligen inte av betydelse för bedömningen av sökandens ansvar eller deltagande i överenskommelsen om kontroll av marknadsandelar och kvantitet.

## Förstainstansrättens bedömning

### 1. Förekomsten av en samordning som syftade till att frysa marknadsandelarna och en samordning som syftade till att kontrollera utbudet

76 Vad beträffar den första delgrunden skall det erinras om att, enligt artikel 1 i beslutet, de företag som avses i denna bestämmelse har överträtt artikel 85.1 i fördraget genom att under referensperioden delta i ett avtal och ett samordnat förfarande som innebar att kartongleverantörerna inom gemenskapen "enades om att bibehålla de största tillverkarnas marknadsandelar på konstanta nivåer, men med möjlighet till vissa ändringar" och "allt oftare från och med början av år 1990 vidtog samordnade åtgärder för att kontrollera tillförseln till den gemensamma marknaden i syfte att säkerställa genomförandet av de nämnda samordnade prishöjningarna".

77 Enligt kommissionen inleddes dessa två slag av samverkan, vilka i beslutet sammanförts under rubriken "reglering av volymerna", av deltagarna i PWG:s möten under den aktuella perioden. Det framgår av punkt 37 tredje stycket i övervägandena i beslutet att PWG:s verkliga uppgift, såsom den beskrivits av Stora, "bland annat bestod i 'diskussion om och samordning av marknader, marknadsandelar, priser samt prishöjningar och kapacitet'".

78 Vad beträffar PWG:s betydelse för samverkan i fråga om marknadsandelarna, framgår följande av beslutet (punkt 37 femte stycket, i övervägandena): "I samband med åtgärderna för prishöjningar diskuterades ingående inom PWG de nationella företagssammanslutningarnas och de enskilda tillverkarkoncernernas marknadsandelar i Västeuropa. Dessa diskussioner resulterade i att deltagarna träffade vissa 'uppgörelser' avseende sina respektive marknadsandelar i syfte att säkerställa att de samordnade prisinitiativen inte omintetgjordes av att utbudet översteg efterfrågan.

De stora tillverkarkoncernerna beslutade att de skulle vidmakthålla sina marknadsandelar på en nivå som motsvarade de årliga slutgiltiga försäljnings- och produktionssiffror som sammanställdes och offentliggjordes av Fides i mars påföljande år. Utvecklingen av marknadsandelarna analyserades vid varje tillfälle då PWG möttes på grundval av månadsresultaten från Fides, och i händelse av betydande variationer avkrävdes det förmodat ansvariga företaget förklaringar."

79 Enligt punkt 52 i övervägandena syftade "avtalet som träffades inom PWG år 1987 [...] till att 'frysa' de största tillverkarnas andelar av den västeuropeiska marknaden på den aktuella nivån samt till att tillverkarna skulle avstå från att värva nya kunder eller förbättra sin aktuella marknadsställning genom en aggressiv prispolitik".

80 I punkt 56 första stycket i övervägandena understryks följande: "Det grundläggande avtalet mellan de största tillverkarna om att vidmakthålla sina respektive marknadsandelar fortsatte att tillämpas under hela den period som omfattas av föreliggande beslut." Enligt punkt 57 "analyserades 'utvecklingen av marknadsandelarna' vid varje möte inom PWG på grundval av preliminär statistik". Slutligen framhålls i punkt 56 sista stycket att "[d]e företag som deltog i diskussionerna om marknadsandelar var medlemmarna av PWG, närmare bestämt: Cascades, Finnboard, KNP (fram till år 1988), [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió, de två tillverkarna som ingår i Stora-koncernen, CBC och Feldmühle, samt (från och med år 1988) Weig".

81 Det finns anledning anse att kommissionen vederbörligen har styrkt förekomsten av en samverkan kring marknadsandelar mellan deltagarna i PWG:s möten.

82 Kommissionens analys grundas i huvudsak på Storas förklaringar (bilagorna 39 och 43 till meddelandet om anmärkningar) och bekräftas av bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar.

83 I bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar förklarar Stora: "PWG samlades till möten från och med år 1986 i syfte att reglera marknaden. ... Bland andra (lagliga) verksamheter bestod PWG:s uppgift i diskussion om och samordning av marknader, marknadsandelar, priser samt prishöjningar, efterfrågan och kapacitet. PWG:s roll var bland annat att göra exakta uppskattningar av utbud och efterfrågan på marknaden samt föreslå nödvändiga åtgärder för att reglera denna samt presentera denna uppskattning för President Conference."

84 Vad särskilt beträffar samverkan kring marknadsandelar påpekar Stora att "de marknadsandelar som förvärvats av nationella företagssammanslutningar i Europeiska gemenskapen, Efta och andra länder till vilka medlemmarna av PG Paperboard levererar analyserades inom PWG" och PWG "diskuterade möjligheten av att vidmakthålla marknadsandelarna på samma nivå som under föregående år" (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 19). Av meddelandet (samma handling, punkt 6) framgår att "diskussioner om tillverkarnas marknadsandelar i Europa ägde rum även under denna period, eftersom den första referensperioden gällde nivåerna år 1987".

85 I sitt svar på en begäran från kommissionen av den 23 december 1991, sänt den 14 februari 1992 (bilaga 43 till meddelandet om anmärkningar), preciserar Stora vidare att "[ö]verenskommelserna om marknadsandelarnas nivå som ingåtts mellan medlemmarna av PWG gällde Europa i dess helhet. Dessa överenskommelser grundades på sammanlagda årliga sifferuppgifter för föregående år, vilka normalt förelåg i slutgiltig sammanställning från och med mars påföljande år" (punkt 1.1).

86 Detta påstående bekräftas i samma handling enligt följande: "... diskussionerna utmynnade i överenskommelser som normalt ingicks i mars varje år mellan medlemmarna av PWG, och syftade till att medlemmarnas marknadsandelar skulle kunna vidmakthållas på samma nivå som föregående år" (punkt 1.4). Stora påpekar att "ingen åtgärd vidtogs för att säkerställa att dessa överenskommelser iakttogs" och att deltagarna i PWG:s möten "var medvetna om att för det fall de vidtog avvikande åtgärder på vissa marknader till vilka andra deltagare levererade, skulle dessa leverantörer göra samma sak på andra marknader" (samma punkt).

87 Slutligen förklarar Stora att Saffa deltog i diskussionerna om marknadsandelarna (punkt 1.2).

88 Storas påståenden om en samverkan kring marknadsandelar får stöd i bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar. Denna handling, som påträffades hos FS-Karton, är en konfidentiell skrivelse av den 28 december 1988 från försäljningschefen för Mayr-Melnhof-koncernen i Tyskland (Katzner), till verkställande direktören för Mayr-Melnhof i Österrike (Gröller), angående marknadsläget.

89 Enligt denna skrivelse, som citeras i punkt 53—55 i övervägandena i beslutet, gav det mycket nära samarbetet inom ramen för "VD-kretsen" ("Präsidentenkreis"), som inrättades år 1987, upphov till såväl "vinnare" som "förlorare". Skrivelsens upphovsman har placerat Mayr-Melnhof bland förlorarna och detta av olika skäl, bland annat följande:

"2) Ett avtal har endast kunnat träffas genom att vi påförs ett 'straff' — man har krävt att vi skall göra 'uppoffringar' .

3) 1987 års marknadsandelar skulle 'frysas', befintliga kontakter skulle vidmakthållas och ingen ny verksamhet eller kvalitet får tas i bruk genom att tillämpa lockpriser (resultatet kommer att visa sig i januari 1989 — om alla deltagare är lojala)."

90 Dessa meningar skall läsas mot bakgrund av skrivelsens mer allmänna innehåll.

91 I detta avseende har skrivelsens upphovsman som inledning erinrat om det nära samarbete avseende Europa som bedrevs inom "VD-kretsen". Detta uttryck har tolkats av Mayr-Melnhof så att det avser såväl PWG som PC i mer allmän bemärkelse, det vill säga utan hänvisning till en händelse eller särskilt möte (bilaga 75 till meddelandet om anmärkningar, punkt 2. a). Det saknas anledning att diskutera denna tolkning i detta sammanhang.

92 Upphovsmannen har vidare påpekat att detta samarbete har skapat en "prisdisciplin" som gett upphov till såväl "vinnare" som "förlorare".

93 Det är således mot bakgrund av den prisdisciplin som beslutats av "VD-kretsen" som uttalandet om att marknadsandelarna skulle frysas på 1987 års nivå skall tolkas.

94 Vidare överensstämmer hänvisningen till år 1987 som referensår med Storas andra förklaring (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar; se punkt 84 ovan).

95 Vad gäller PWG:s roll i samverkan kring kontrollen av tillförseln — som karaktäriserades av en undersökning av driftstopp — framgår av beslutet att PWG spelade en avgörande roll för införandet av driftstopp, då det från år 1990 uppkom problem med överkapacitet och sjunkande efterfrågan. "I början av år 1990 bedömde de största tillverkarna att det var lämpligt att inom ramen för PWG enas om nödvändigheten av driftstopp. De stora tillverkarna medgav att de inte kunde öka efterfrågan genom att sänka priserna, och att priserna skulle komma att sjunka om de behöll full produktionskapacitet. Det var teoretiskt möjligt att på grundval av kapacitetsrapporterna beräkna hur länge driftstoppen skulle pågå för att jämvikt skulle uppnås mellan utbud och efterfrågan" (punkt 70 i övervägandena i beslutet).

96 Av beslutet framgår vidare följande: "PWG angav dock inte något formellt driftstopp som varje tillverkare skulle iaktta. Enligt Stora var det praktiskt svårt att upprätta en koordinerad plan över driftstopp som täckte samtliga tillverkare. Stora har påpekat att detta var skälet till att det endast fanns ett 'informellt system för uppmuntran'" (punkt 71 i övervägandena i beslutet).

97 Det finns anledning anse att kommissionen i tillräcklig grad har styrkt förekomsten av en samverkan kring driftstopp mellan deltagarna i PWG:s möten.

98 De handlingar som kommissionen har åberopat stöder dess bedömning.

99 I sin andra förklaring (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 24) förklarar Stora följande: "Genom att PWG bestämde sig för en politik inriktad på pris framför kvantitet och gradvis införde ett system för likvärdiga priser från och med år 1988 medgav medlemmarna av PWG samtidigt att det var nödvändigt att driftstoppen respekterades för att dessa priser skulle kunna bibehållas trots sjunkande efterfrågan. Om tillverkarna inte genomförde driftstopp, skulle det bli omöjligt att bibehålla den överenskomna prisnivån med hänsyn till den stigande överkapaciteten."

100 I följande punkt i sin förklaring tillägger Stora att "[u]nder åren 1988 och 1989 kunde industrin utnyttja nästan full kapacitet. Andra driftstopp än de normala för reparationer och semestrar blev nödvändiga från och med år 1990. ... Det visade sig senare nödvändigt med driftstopp då orderingången avtog för att vidmakthålla politiken inriktad på pris framför kvantitet. Driftstoppen som tillverkarna skulle respektera (för att säkerställa jämvikten mellan produktion och konsumtion) kunde beräknas på grundval av kapacitetsrapporter. PWG angav dock inte något formellt driftstopp som varje tillverkare skulle iaktta, även om det fanns ett informellt system för uppmuntran ...".

101 Vad beträffar bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar utgör upphovsmannens skäl till varför han ansåg Mayr-Melnhof som "förlorare" vid tillfället då skrivelsen utarbetades viktiga bevis för förekomsten av en samverkan mellan deltagarna i PWG:s möten kring driftstoppen.

102 Upphovsmannen till skrivelsen konstaterar nämligen:

"4) Det är på denna punkt som de berörda parternas uppfattning om det eftersträvade målet börjar skilja sig åt.

...

c) Samtliga försäljningsavdelningar och europeiska agenter har befriats från sina budgetvolymer och en strikt prispolitik iakttas så gott som utan undantag (våra medarbetare har ofta inte förstått denna ändrade attityd till marknaden — tidigare har det endast ställts krav på kvantitet, medan nu enbart prisdisciplinen beaktas samt risken för driftstopp)."

103 Mayr-Melnhof hävdar (bilaga 75 i meddelandet om anmärkningar) att det ovan återgivna stycket syftar på företagets interna situation. Om emellertid detta utdrag analyseras mot bakgrund av skrivelsens mer allmänna innehåll, kan det tolkas som ett genomförande av en strikt politik inom försäljningsavdelningarna, som lagts fast av "VD-kretsen". Skrivelsen skall således tolkas på så sätt att deltagarna i det närmare samarbetet som beslutades år 1987, det vill säga åtminstone deltagarna i PWG:s möten, tveklöst hade tagit ställning till följderna av den fastlagda politiken under förutsättning att den tillämpades strikt.

104 Den omständigheten att diskussioner om driftstoppen ägde rum mellan tillverkarna i samband med förberedelserna för prishöjningarna styrks bland annat av en skrivelse från Rena av den 6 september 1990 (bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar), i vilken nämns med vilka belopp priserna skulle höjas i ett flertal länder, tidpunkterna för de framtida tillkännagivandena av dessa höjningar samt orderstocken uttryckt i arbetsdagar för ett flertal tillverkare.

105 Upphovsmannen till denna skrivelse påpekar att vissa tillverkare förberedde driftstopp, vilket han uttrycker på exempelvis följande sätt:

"Kopparfors 5—15 days
5 /9 will stop for five days".

106 Av vad som ovan anförts kan konstateras att kommissionen i tillräcklig grad har bevisat att det förekommit en samverkan kring marknadsandelarna mellan deltagarna i PWG:s möten samt en samverkan kring driftstoppen mellan samma företag. Eftersom det inte har bestritts att Sarrió har deltagit i PWG:s möten och då detta företag uttryckligen omnämns i de viktigaste bevisen (Storas förklaringar och bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar), var det riktigt av kommissionen att anse att sökanden deltagit i dessa två fall av samverkan.

107 Sökandens kritik mot Storas förklaringar och bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar, som avsåg att ifrågasätta bevisvärdet av dessa handlingar, är inte av sådant slag att detta konstaterande försvagas.

108 Vad för det första beträffar de förklaringar Stora har lämnat till kommissionen står det klart att dessa härrör från ett av de företag som förmodas ha deltagit i den

påstådda överträdelsen och att de innehåller en detaljerad beskrivning av vilken typ av diskussioner som fördes inom PG Paperboards organ, det mål som eftersträvades av de företag som samlats inom ramen för denna grupp samt dessa företags deltagande i de olika organens möten. Eftersom detta centrala bevis bekräftas av andra handlingar i målet, utgör det ett relevant stöd för kommissionens påståenden.

109 Vad vidare beträffar bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar anser sökanden att denna endast visar att det förekommit en samordning av priserna, eftersom de variationer i försäljningen som nämns i bilagan endast anses vara en följd av prispolitiken. Sökanden har i detta avseende åberopat den tolkning som Mayr-Melnhof har gjort av denna handling (bilaga 75 till meddelandet om anmärkningar).

110 Sökandens analys är emellertid inte förenlig med en kontextuell tolkning av handlingen, och Mayr-Melnhofs tolkning utgör inte något stöd.

111 Enligt bilaga 75 till meddelandet om anmärkningar "är [bilaga 73] en allmän redogörelse för läget sammanställd av försäljningsdirektören på FS-Karton och avsedd för koncernledningen, och är inget annat än ett försök att inför koncernledningen försvara att företagets omsättning stagnerat i huvudsak med den motiveringen att den nya politiken tvingat dotterbolaget att iaktta en strikt prisdisciplin på bekostnad av minskad omsättning". Vidare innebar enligt Mayr-Melnhof "'frysningen av marknadsandelarna' att Mayr-Melnhof-koncernen, för att uppnå en högre prisnivå, inte fick försöka förvärva större andel av marknaden genom att sälja ytterligare kvantiteter till nya kunder eller nya produktslag till underpris. Målsättningen var tvärtom att bibehålla de befintliga kundrelationerna trots prishöjningen".

112 Dessa allmänna påpekanden är dock inte förenliga med den inledande hänvisningen till "VD-kretsen", utan handlingen skall i sin helhet förstås mot bakgrund av denna hänvisning.

113 Då uppgifterna i bilaga 73 avseende "frysningen" av marknadsandelarna och regleringen av utbudet motsvarar innehållet i Storas förklaringar, var det riktigt av kommissionen att anse att dessa handlingar tillsammans vittnar om förekomsten av ett samförstånd som går utöver en samordning av enbart priserna.

114 Eftersom kommissionen har styrkt förekomsten av de två ifrågavarande fallen av samverkan, är det inte nödvändigt att undersöka den kritik som sökanden riktat mot bilaga 102 till meddelandet om anmärkningar.

2. Sökandens verkliga agerande

115 Enligt den andra och tredje delgrunden var företagens verkliga agerande inte förenligt med kommissionens påstående om förekomsten av de två bestridda fallen av samverkan. Dessa delgrunder kan dock inte heller godtas.

116 För det första skall förekomsten av en samverkan mellan medlemmarna av PWG kring de två aspekterna av "politiken inriktad på pris framför kvantitet" inte blandas samman med genomförandet av denna politik. De bevis som kommissionen har förebringat har ett sådant bevisvärde att upplysningar om sökandens verkliga agerande på marknaden inte kan inverka på kommissionens slutsatser om själva förekomsten av en samverkan kring de två aspekterna av den omtvistade politiken. På sin höjd skulle sökandens påståenden kunna syfta till att visa att dess agerande inte överensstämde med det som överenskommits mellan de företag som träffats inom ramen för PWG.

117 För det andra vederläggs kommissionens slutsatser inte av sökandens uppgifter. Det kan framhållas att kommissionen uttryckligen medger att samverkan kring marknadsandelarna "inte innefattade ett officiellt system för sanktioner eller kompensation ... för att stärka avtalet om marknadsandelarna" och att vissa stora tillverkares marknadsandelar ökade svagt från år till år (se bland annat punkterna 59 och 60 i övervägandena i beslutet). Kommissionen har vidare påpekat att industrin utnyttjade full kapacitet ända fram till början av år 1990 och att driftstopp praktiskt taget inte ansågs nödvändiga fram till denna tidpunkt (punkt 70 i övervägandena i beslutet).

118 För det tredje framgår det av fast rättspraxis att den omständigheten, att ett företag inte rättar sig efter resultaten av möten som haft ett uppenbart konkurrensbegränsande syfte, inte innebär att företagets ansvar på grund av att det har deltagit i överenskommelsen bortfaller, så länge det inte offentligt tagit avstånd från dessa mötens innehåll (se till exempel förstainstansrättens dom av den 6 april 1995 i mål T-141/89, Tréfileurope mot kommissionen, REG 1995, s. II-791, punkt 85). Även om det antas att sökandens agerande på marknaden inte överensstämde med det överenskomna agerandet, påverkar detta inte på något sätt företagets ansvar för överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget.

*Huruvida kommissionen har tagit fel beträffande hur länge samordningen av priserna pågick*

Parternas argument

119 Sökanden har gjort gällande att en samordning av de tillkännagivna priserna ägde rum först från och med år 1988, åtminstone vad beträffar sökanden. Prishöjningen i Förenade kungariket i januari 1987 var endast en naturlig reaktion från tillverkarnas sida till följd av den brittiska valutans svaghet i förhållande till andra europeiska valutor, och den enhetliga karaktären av höjningen var ett resultat av insynen i marknaden. Det är inte förbjudet för ekonomiska aktörer att anpassa sitt

beteende till sina konkurrenters konstaterade eller förväntade agerande (domen i det ovannämnda målet Suiker Unie m. fl. mot kommissionen). Vidare kan varken bilagorna 44 och 61 till meddelandet om anmärkningar eller handling A-17-2 anses bevisa att det har förekommit en samordning av priserna mellan företagen. I alla händelser gäller de inte sökanden.

120 Den tidpunkt då samordningen av priserna upphörde har kommissionen felaktigt fastställt till april 1991, trots att meddelandet om den sista samordnade prishöjningen ägde rum i september-oktober 1990.

121 Kommissionen har erinrat om att sökanden deltog i PWG:s och JMC:s möten sedan dessa organ bildades och att den fortfarande var medlem år 1991. Kommissionen har understrukit att även om de handlingar som påträffades i ett av de berörda företagens lokaler visar att ett avtal träffades i slutet av år 1987 om frågor som gällde reglering av kvantiteter och prisdisciplin (punkt 53 i övervägandena i beslutet) vederlägger inte detta påståendet att de ifrågavarande tillverkarna före denna period hållit ett antal hemliga möten för att diskutera planer på att undanröja konkurrensen (se bland annat punkt 161 i övervägandena i beslutet). Detta påstående bekräftas i bilagorna 35 och 43 till meddelandet om anmärkningar. Kommissionen har tillagt att riktigheten av dess slutsatser angående hur länge överträdelsen pågick även bekräftas av tillverkarnas prishöjningar sedan år 1987.

Förstainstansrättens bedömning

122 Enligt artikel 1 i beslutet har sökanden överträtt artikel 85.1 i fördraget genom att från halvårsskiftet 1986 till april 1991 delta i åtminstone ett avtal och ett samordnat förfarande som innebar att kartongleverantörer inom gemenskapen bland annat beslutade om prishöjningar på kartong samt planlade och genomförde samtidiga och enhetliga prishöjningar inom hela gemenskapen. I punkt 74 i övervägandena preciseras att det första samordnade prisinitiativet i vilket sökanden deltog

(bilaga A till beslutet) vidtogs i Förenade kungariket i slutet av år 1986 "medan PG Paperboards nya system ännu var under utarbetande".

123 I punkt 161 andra stycket i övervägandena anges för övrigt att flertalet av de företag som var mottagare av beslutet deltog i överträdelsen från juni 1986, vilket var den tidpunkt då "PWG bildades och samverkan mellan tillverkarna intensifierades och började bli mer effektiv".

124 Till stöd för sin kritik avseende när samordningen av priserna inleddes har sökanden ifrågasatt bevisvärdet av såväl bilagorna 61 och 44 till meddelandet om anmärkningar som handling A-17-2.

125 Bilaga 61 till meddelandet om anmärkningar är en handling som påträffades hos Mayr-Melnhofs agent i Förenade kungariket. Kommissionen anser att det rör sig om en "intern anteckning från en 'President Conference' [som bekräftar] Storas medgivande att man vid 'President Conference' diskuterade en samverkanspolitik för prissättning" (punkt 41 tredje stycket och punkt 75 andra stycket i övervägandena i beslutet).

126 Denna handling, som härrör från ett möte i Wien den 12 och den 13 december 1986, innehåller följande upplysning:

"Prispolitiken i Förenade kungariket

Representanten för Weig var närvarande vid ett nyligen hållet möte med Fides, under vilket denne förklarade att de tyckte att 9 procent var en för hög procentsats för Förenade kungariket och att de insisterade på 7 procent!! Besvikelsen är stor,

eftersom detta utgör 'förhandlingsnivån' för samtliga. Prispolitiken för Förenade kungariket kommer att föras av RHU med stöd av [Mayr-Melnhof] även om detta medför en *tillfällig* minskning av kvantiteten trots att vi anstränger oss för att bibehålla målet med 9 procent (vilket återstår att se). [Mayr-Melnhof/FS] bedriver en politik som syftar till att öka deras marknadsandel i Förenade kungariket, men vinstminskningen är allvarlig och vi måste kämpa för att återta kontrollen över priset. [Mayr-Melnhof] bestrider inte det faktum att det är känt att de har ökat sin kvantitet i Tyskland med 6 000, eftersom detta inte gör saken bättre!"

127 Det möte med Fides till vilket hänvisas i början av det citerade stycket är enligt Mayr-Melnhof (svar på en begäran om upplysningar, bilaga 62 till meddelandet om anmärkningar) förmodligen PC:s möte den 10 november 1986.

128 Det kan konstateras att den aktuella handlingen bekräftar att Weig har reagerat genom att lämna uppgifter om sin framtida prispolitik i Förenade kungariket med avseende på en ursprunglig prishöjningsnivå.

129 Den kan emellertid inte anses utgöra bevis för att Weig har reagerat på den fastställda nivån för höjningen av det pris som överenskommits mellan de företag som träffats inom ramen för PG Paperboard vid ett tidigare tillfälle än den 10 november 1986.

130 Kommissionen har inte åberopat några andra bevis med denna innebörd. Vidare kan Weigs hänvisning till en prishöjning på "9 procent" förklaras av meddelandet från Thames Board Limited den 5 november 1986 om en prishöjning i Förenade kungariket (bilaga A-12-1). Detta meddelande offentliggjordes med kort varsel, såsom framgår av ett pressklipp (bilaga A-12-3). Slutligen har kommissionen inte förebringat någon annan handling som skulle kunna utgöra ett direkt bevis för att diskussioner om prishöjningarna ägde rum under PC:s möten. Mot denna

bakgrund kan det inte uteslutas att Weigs yttrande, såsom det återges i bilaga 61 till meddelandet om anmärkningar, gjordes utanför PC:s möte den 10 november 1986, vilket Weig vid upprepade tillfällen hävdat under sammanträdet.

131 Vidare bekräftar ett protokoll från ett möte med styrelsen för Feldmühle (UK) Ltd den 7 november 1986 (bilaga A-17-2), som åberopats av kommissionen i beslutet (punkt 74 tredje stycket i övervägandena), att Feldmühles brittiska dotterbolag kände till meddelandet om en prishöjning på omkring 9 procent av Thames Board Limited tidigare än den 10 november 1986. "TBM and the Fins have announced price increases of approximately 9 % to be effective from February 1987 and it would appear that most other mills will be looking for the same sort of increase" ("TBM och finländarna har meddelat prishöjningar på omkring 9 procent som kommer att gälla från februari 1987 och det verkar som om de flesta andra bruken kommer att genomföra liknande höjningar") (bilaga A-17-2 citerad av kommissionen i punkt 74 i övervägandena i beslutet).

132 Vad beträffar bilaga 44 till meddelandet om anmärkningar, som är handskrivna anteckningar på sidorna för den 15 till den 17 januari 1987 i en kalender tillhörande en anställd vid Feldmühle, anser kommissionen att den utgör "ett ytterligare bevis för samordning" (punkt 75 tredje stycket i övervägandena i beslutet).

133 Dessa anteckningar har dock inte det bevisvärde som svaranden påstår. Det möte som protokollfördes genom dessa anteckningar är inte identifierat, vilket innebär att det inte kan uteslutas att det var ett internt möte inom företaget Feldmühle. Eftersom anteckningarna dessutom sannolikt gjordes kring mitten av januari 1987, kan de inte utgöra bevis för att genomförandet av prishöjningen, "inklusive av TBM", var ett resultat av en samordning, utan denna uppgift kan enbart anses som ett konstaterande.

134 Vissa uppgifter i anteckningarna är dessutom av sådant slag att de motsäger kommissionens påstående att nämnda anteckningar skulle bekräfta förekomsten av en samverkan kring beslutet att höja priset i Förenade kungariket. I synnerhet

påpekandena enligt vilka direktören för Feldmühle hade förklarat sig vara "skeptisk" till Kopparfors och ansåg att Mayr-Melnhof agerade "oansvarigt" ("ohne Verantwortung") kan inte betraktas som stöd för kommissionens påstående. Detsamma gäller följande omnämnande: "Finnboard: Preisautonomie auch f. Tako" ("Finnboard: prisautonomi även för Tako").

135 Av det anförda följer att kommissionen inte har styrkt att företagen kom överens om att höja priserna i Förenade kungariket i januari 1987 eller a fortiori att sökanden deltagit i diskussioner med detta syfte.

136 Sökanden har emellertid själv medgett att den deltog i PWG:s möten sedan detta organ — som ingår i PG Paperboard — bildades vid halvårsskiftet år 1986, och skall därför anses ansvarig för en prissamverkan från och med denna tidpunkt.

137 PWG bildades av ett antal företag, däribland sökanden, i ett i huvudsak konkurrensbegränsande syfte. Stora har anmärkt (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 8) att "PWG samlades till möten från och med år 1986 i syfte att reglera marknaden" och hade bland annat till uppgift att genomföra en "diskussion om och samordning av marknader, marknadsandelar, priser samt prishöjningar och kapacitet" (bilaga 35 till meddelandet om anmärkningar, punkt 5 iii).

138 Den betydelse som de företag som möttes inom ramen för detta organ hade för samverkan kring marknadsandelar och driftstopp har beskrivits i samband med den föregående grunden (se ovan punkt 78—106). De företag som möttes inom ramen för detta organ diskuterade även prisinitiativ. Enligt Stora (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 10) "enades PWG från år 1987 om ett avtal samt fattade generella beslut om tidsplan ... och om nivån på de prishöjningar som skulle genomföras av kartongtillverkarna".

139 Genom att sökanden gått med på att anordna och delta i möten inom ett organ vars konkurrensbegränsande syfte — bestående bland annat i diskussioner om framtida prishöjningar — var känt samt godtogs av de företag som gett upphov till detta organ, finns det tillräckliga skäl för att anse sökanden skyldig till deltagande i en prissamverkan från och med halvårsskiftet 1986. Sökanden har medgett att den deltagit i PWG sedan denna tidpunkt.

140 Vad beträffar den tidpunkt då samordningen av priserna upphörde var det riktigt av kommissionen att fastställa den till april 1991, vilket var den månad under vilken kommissionens tjänstemän genomförde undersökningar i lokalerna hos ett flertal företag i enlighet med artikel 14 i förordning nr 17. Den sista samordnade prishöjningen som tillkännagavs i oktober 1990 av sökanden tillämpades nämligen från och med januari 1991, och den katalogprisnivå som överenskommits mellan företagen gällde alltjämt i april 1991.

141 Av det anförda följer att talan inte kan vinna bifall på denna grund.

*Huruvida kommissionen har gjort en felaktig bedömning av hur länge överenskommelsen gällde om att frysa marknadsandelarna och att kontrollera utbudet*

Parternas argument

142 Sökanden har gjort gällande att även om det skulle anses bevisat att det förekommit en överenskommelse om att frysa marknadsandelarna och kontrollera utbudet har kommissionen gjort en felaktig bedömning av hur länge överenskommelsen gällde, eftersom det framgår av det bevismaterial som den har åberopat att det inte förekom någon överenskommelse före slutet av år 1988. I sin replik har sökanden tillagt att bilaga 102 till meddelandet om anmärkningar — en skrivelse från Rena

avseende mötet med NPI den 3 oktober 1988 — styrker att det inte fanns en sådan överenskommelse vid den tidpunkt då denna skrivelse upprättades, eftersom upphovsmannen till skrivelsen endast hänvisar till möjligheten att undersöka en reglering av utbudet för det fall svårigheter skulle uppkomma i fråga om priserna.

143 Kommissionen har hänvisat till de argument som den framfört i samband med den tidigare anförda grunden under vilken gjorts gällande att kommissionen tagit fel beträffande hur länge prissamverkan pågick (se ovan punkt 121).

Förstainstansrättens bedömning

144 Förstainstansrätten har redan konstaterat (se ovan punkt 78—106) att kommissionen har styrkt att de företag som träffades inom ramen för PWG har deltagit i en samverkan kring såväl marknadsandelar som driftstopp.

145 Det framgår av beslutet att "frysningen" av marknadsandelarna och möjligheten av driftstopp blev föremål för särskilda diskussioner mellan deltagarna i PWG:s möten från och med slutet av år 1987. Syftet var att säkerställa att prisinitiativen blev framgångsrika från år 1988 (se i synnerhet punkt 51—60 i övervägandena). Det framgår i detta hänseende av beslutet att "[s]amtliga medlemmar av PWG strävade efter att de 'förnyade' prisinitiativen inte skulle omintetgöras av en kraftig ökning av försäljningsvolymerna. Stora kallade denna politik för 'pris framför kvantitet'" (punkt 51 första stycket i övervägandena). Kommissionen har för övrigt påpekat att "politiken inriktad på pris framför kvantitet", som var utmärkande för PG Paperboard från slutet av år 1987 till april 1991, bland annat karaktäriserades av en "frysning av de största tillverkarnas marknadsandelar ursprungligen på grundval av deras marknadsställning år 1987" och av en "samordning av 'driftstoppen' mellan de största tillverkarna i stället för prissänkningar (i huvudsak från och med år 1990)" (punkt 130 andra stycket i övervägandena).

146 Kommissionens påståenden grundas i huvudsak på bilagorna 39 och 73 till meddelandet om anmärkningar.

147 I den handling som utgör bilaga 39 (punkt 5) preciserar Stora: "Kopplad till prisinitiativet år 1987, var nödvändigheten av att vidmakthålla en nära nog fullständig jämvikt mellan produktion och konsumtion (politiken inriktad på pris framför kvantitet)."

148 Vad beträffar den tidpunkt då samverkan kring marknadsandelarna inleddes framgår det av bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar (se ovan punkt 89) att "VD-kretsen" ("Präsidentenkreis") hade beslutat att inleda ett intensifierat samarbete från och med oktober eller november 1987. Resultatet av detta samarbete var en samverkan kring marknadsandelarna från och med denna tidpunkt.

149 Vad beträffar den tidpunkt då samverkan kring driftstoppen inleddes har Stora förklarat följande: "Genom att PWG bestämde sig för en politik inriktad på pris framför kvantitet och införde ett system för likvärdiga priser från och med år 1988 medgav medlemmarna av PWG samtidigt att det var nödvändigt att driftstoppen respekterades för att dessa priser skulle kunna bibehållas trots sjunkande efterfrågan. Om tillverkarna inte genomförde driftstopp, skulle det bli omöjligt att bibehålla den överenskomna prisnivån med hänsyn till den stigande överkapaciteten" (bilaga 39, punkt 24).

150 Stora har tillagt: "Under åren 1988 och 1989 kunde industrin utnyttja nästan full kapacitet. Andra driftstopp än de normala för reparationer och semestrar blev nödvändiga från och med år 1990. ... Det visade sig senare nödvändigt med driftstopp då orderingången avtog för att vidmakthålla politiken som var inriktad på pris framför kvantitet" (bilaga 39 punkt 25).

151 Mot bakgrund av detta bevismaterial har kommissionen styrkt att de företag som deltog i PWG:s möten i slutet av år 1987 antog en politik kallad "pris framför kvantitet" och att en av aspekterna av denna politik, närmare bestämt en samverkan kring marknadsandelar, tillämpades med omedelbar verkan, medan den aspekt som avsåg driftstoppen faktiskt behövde tillämpas först från år 1990.

152 Av det anförda följer att talan inte kan vinna bifall på denna grund.

*Huruvida kommissionen har gjort en oriktig bedömning av Fides system för informationsutbyte*

153 I sin replik har sökanden gjort gällande att Fides system för informationsutbyte inte var av sådant slag att det främjade en samverkan och att det således inte var oförenligt med artikel 85 i fördraget. Enligt sökanden finns det viktiga skillnader mellan omständigheterna i föreliggande fall och de omständigheter som gav upphov till kommissionens beslut 87/1/EEG av den 2 december 1986 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EEG-fördraget (IV/31.128 — Fatty Acids, EGT L 3, 1987, s. 17), som kommissionen åberopat i punkt 134 i övervägandena i beslutet.

154 Kommissionen har i sin duplik framhållit skälen till att den i beslutet hänvisar till det ovannämnda beslutet "Fatty Acids". Den har gjort gällande att systemet för informationsutbyte i föreliggande fall åtminstone har underlättat överenskommelsen.

155 Förstainstansrätten erinrar om att enligt artikel 48.2 första stycket i rättegångsreglerna får nya grunder inte åberopas under rättegången, såvida de inte föranleds av rättsliga eller faktiska omständigheter som framkommit först under förfarandet.

156 Den grund under vilken det har gjorts gällande att kommissionen har gjort en felaktig bedömning av Fides system för informationsutbyte har åberopats av sökanden för första gången i samband med repliken och föranleds inte av rättsliga eller faktiska omständigheter som framkommit först under förfarandet.

157 Denna grund skall följaktligen avvisas.

*Huruvida kommissionen felaktigt har ansett att det rör sig om en enda samlad överträdelse och att Sarrió var ansvarigt för denna i dess helhet*

**Parternas argument**

158 Sökanden har invänt mot kommissionens uppfattning att det föreligger en enda överträdelse och att sökanden är ansvarig för denna i dess helhet.

159 För det första har kommissionen i huvudsak grundat sig på ett "ackusatoriskt teorem", eftersom den inte har några direkta bevis för en övergripande överenskommelse. Det ankommer emellertid på kommissionen att styrka om och, i förekommande fall, i vilken utsträckning sökanden har deltagit i vart och ett av de moment som tillsammans utgör en enda överträdelse. Vad beträffar överträdelser av gemenskapens konkurrensregler gäller principen om ett uteslutande individuellt ansvar, eftersom tanken på ett kollektivt ansvar strider mot de nära nog straffrättsliga påföljder som kan åläggas för sådana överträdelser. Följaktligen har kommissionen fel när den påstår att det inte är nödvändigt att styrka att sökanden deltagit aktivt i varje moment av överträdelsen. Det är tvärtom nödvändigt såväl att exakt fastställa

den aktuella överträdelsens natur som att undersöka varje företags eventuella individuella deltagande, för att på ett riktigt sätt kunna fastställa det individuella ansvaret och därmed den lämpliga individuella påföljden.

160 För det andra har sökanden påpekat att det även strider mot de grundläggande gemenskapsrättsliga principerna, bland annat principen om bevisbördans placering, att grunda ett företags individuella ansvar för en överträdelse enkom på företagets medlemskap i en sammanslutning vars verksamhet åtminstone till viss del var tillåten.

161 För det tredje har sökanden påpekat att kommissionen inte har tagit vederbörlig hänsyn till sökandens särskilda ställning på marknaden och inom PG Paperboard. Det var i synnerhet för att bättre kunna bemöta sina konkurrenter som sökanden år 1986 ansökte om rätt att deltaga i PG Paperboards möten.

162 Kommissionen har gjort gällande att den har bevisat förekomsten av överenskommelsen och att sökanden deltog aktivt i denna i egenskap av huvudman. Kommissionen anser att den följaktligen har grundat sin analys på exakta och styrkta faktiska omständigheter samt att sökandens argument avseende ett slags "kollektivt ansvar" eller "ackusatoriskt teorem" är grundlösa.

163 Kommissionen har vidare påpekat att den inte alls har grundat sökandens ansvar enkom på dess medlemskap i PG Paperboard. Sökandens ansvar grundas nämligen dels på att den deltog aktivt i möten med olika kommittéer inom PG Paperboard som hade ett konkurrensbegränsande syfte, dels på den omständigheten att sökanden därefter agerade i enlighet med vad som överenskommits vid dessa möten.

Förstainstansrättens bedömning

164 Det kan inledningsvis understrykas att kommissionen har konstaterat att sökanden har överträtt artikel 85.1 i fördraget genom att från halvårsskiftet 1986 fram till

april 1991 delta i åtminstone ett avtal och ett samordnat förfarande som inleddes vid halvårsskiftet 1986 och som bestod av ett flertal olika moment.

165 Enligt punkt 116 andra stycket i övervägandena i beslutet ligger "tyngdpunkten i överträdelsen i att tillverkarna under flera år tillsammans bedrev en olaglig gemensam verksamhet med ett gemensamt syfte". Detta synsätt på överträdelsen framgår även av punkt 128 i övervägandena: "Det skulle emellertid vara onaturligt att dela upp vad som uppenbarligen är en fortgående gemensam verksamhet med ett enda överordnat syfte i flera särskilda överträdelser (se även förstainstansrättens dom i mål T-13/89, Imperial Chemical Industries mot Europeiska gemenskapernas kommission, punkt 260)."

166 Även om kommissionen inte formellt har använt begreppet "en enda överträdelse" i sitt beslut, har den implicit hänvisat till detta begrepp, vilket bekräftas av hänvisningen till punkt 260 i förstainstansrättens dom av den 10 mars 1992 i mål T-13/89, ICI mot kommissionen (REG 1992, s. II-1021, svensk specialutgåva, häfte 12).

167 Vidare utgör kommissionens upprepade användning av ordet "överenskommelse" för att täcka in de olika konkurrensbegränsande beteenden som har konstaterats en sammanfattande syn på överträdelserna av artikel 85.1 i fördraget. Såsom framgår av punkt 117 i övervägandena i beslutet anser nämligen kommissionen följande: "Det rätta tillvägagångssättet i föreliggande fall består i att påvisa överenskommelsens existens och funktion samt huvudsakliga särdrag i dess helhet och därefter fastställa a) om det finns trovärdiga och övertygande bevis för att de olika tillverkarna har deltagit i det gemensamma systemet, och b) de perioder under vilka varje enskild tillverkare har deltagit." Kommissionen tillägger följande (samma punkt i övervägandena): "Kommissionen ... är inte skyldig att dela in överträdelsens olika moment i kategorier genom att utpeka varje enskilt tillfälle under överenskommelsens existens då enighet nåddes beträffande en viss fråga eller varje exempel på

samverkan och genom att frikänna de tillverkare vars inblandning inte kan styrkas av direkta bevis från att ha deltagit vid det tillfället eller i en bestämd handling till följd av överenskommelsen." Kommissionen hävdar vidare (punkt 118) att "det finns tillräckligt med direkta bevis för att styrka varje enskild deltagares förmodade medverkan i överträdelsen" utan att skilja mellan de moment som tillsammans utgör en samlad överträdelse.

168 Den enda överträdelsen, såsom kommissionen har uppfattat den, sammanblandas med "överenskommelsen i dess helhet" eller "den övergripande överenskommelsen" och utmärks av att ett flertal företag har agerat på likartat sätt under viss tid och eftersträvat ett gemensamt olagligt mål. Detta synsätt på den enda överträdelsen har gett upphov till det system för bevisning som beskrivs i punkt 117 i övervägandena i beslutet samt till ett gemensamt ansvar i den meningen att varje företag som är "anslutet" till den övergripande överenskommelsen anses som ansvarigt för denna, oberoende av vilka moment som utgör bevis för företagets deltagande.

169 För att kommissionen skall kunna hålla vart och ett av de företag som avses i ett beslut som det aktuella ansvarigt för att under en bestämd period ha medverkat i den övergripande överenskommelsen, måste kommissionen styrka att vart och ett av dessa företag antingen har godtagit en global plan över de moment som tillsammans utgör överenskommelsen, eller har deltagit direkt under denna period i samtliga dessa moment. Ett företag kan dessutom anses ansvarigt för den övergripande överenskommelsen, även om det visas att det endast har deltagit direkt i ett eller flera av de moment som tillsammans utgör överenskommelsen, om företaget kände till eller tveklöst borde ha känt till dels att den samverkan i vilken det deltog ingick i en global plan, dels att denna globala plan omfattade samtliga de moment som tillsammans utgör överenskommelsen. När detta är fallet kan den omständigheten att det berörda företaget inte direkt har deltagit i samtliga de moment som tillsammans utgör den övergripande överenskommelsen inte innebära att företaget fritas från ansvar för överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget. En sådan omständighet kan emellertid beaktas vid bedömningen av hur allvarlig den konstaterade överträdelsen var.

170 I det aktuella målet framgår det av beslutet att den överträdelse som konstateras i artikel 1 utgörs av en samverkan på tre olika områden, men med ett gemensamt

mål och att denna samverkan skall anses som de moment som tillsammans utgör den övergripande överenskommelsen. Det följer nämligen av denna artikel att vart och ett av de företag som nämns i artikeln har överträtt artikel 85.1 i fördraget, genom att delta i ett avtal och samordnat förfarande som innebar att företagen a) enades om regelbundna prishöjningar för varje produktkvalitet i de olika nationella valutorna, samt planlade och genomförde dessa prishöjningar, b) enades om att bibehålla de största tillverkarnas marknadsandelar på konstanta nivåer, men med möjlighet till vissa ändringar, och c) allt oftare från och med början av år 1990 vidtog samordnade åtgärder för att kontrollera tillförseln till den gemensamma marknaden i syfte att säkerställa genomförandet av de samordnade prishöjningarna.

171 I sitt beslut har kommissionen, trots sitt synsätt på den enda överträdelsen, preciserat att "'nyckelhandlingarna', som bevisar förekomsten av överenskommelsen i dess helhet eller de olika resultaten av denna, ofta innehåller detaljerade uppgifter om deltagarna, och att det även i övrigt finns ett stort antal skriftliga bevis för den roll som var och en av tillverkarna spelade i överenskommelsen och för omfattningen av detta deltagande" (punkt 118 första stycket i övervägandena i beslutet).

172 Det ankommer således på förstainstansrätten att med beaktande av det ovan anförda pröva om kommissionen har styrkt att sökanden har deltagit i överenskommelsen såsom har fastställts i artikel 1 i beslutet.

173 Det kan i detta hänseende erinras om att det redan har konstaterats (se ovan punkt 48 och följande punkter samt punkt 76 och följande punkter) att kommissionen har bevisat att sökanden, som deltagare i PWG:s möten sedan dessa inleddes, från och med halvårsskiftet 1986 deltog i en prissamverkan, och från och med år 1987 i en samverkan kring marknadsandelar och driftstopp, det vill säga de tre moment som tillsammans utgör den överträdelse som konstaterats i artikel 1 i beslutet. Kommissionen har således med rätta ansett sökanden ansvarig för en överträdelse bestående av de tre nämnda formerna av samverkan med samma målsättning.

174 Kommissionen har följaktligen inte ansett sökanden ansvarig för andra tillverkares agerande och har inte grundat sökandens ansvar för överträdelsen enkom på dennes deltagande i PG Paperboard.

175 Talan kan således inte vinna bifall på denna grund, och anledning saknas att pröva sökandens övriga argument.

*Huruvida kommissionen inte har beaktat situationen på den spanska marknaden*

176 Sökanden har i sin replik gjort gällande att kommissionen inte klart har angett den geografiska marknad på vilken den påstådda överträdelsen har begåtts, och i synnerhet att kommissionen inte har gjort en tillräckligt ingående analys av den spanska marknaden och de berörda företagens agerande på denna marknad. Sökanden har i detta avseende intygat att den redan i sin ansökan påpekade att den enda hänvisningen till den spanska marknaden i beslutet består av två fotnoter på sidorna med tabellerna E och G som bifogats beslutet.

177 Kommissionen har gjort gällande att denna grund, som har anförts för första gången i samband med repliken, skall avvisas.

178 Förstainstansrätten erinrar om att enligt artikel 48.2 första stycket i rättegångsreglerna får nya grunder inte åberopas under rättegången, såvida de inte föranleds av rättsliga eller faktiska omständigheter som framkommit först under förfarandet.

179 Den grund under vilken det har gjorts gällande att kommissionen inte har beaktat situationen på den spanska marknaden har åberopats av sökanden för första gången i samband med repliken. Det enda argumentet i ansökan som gäller den spanska marknaden har åberopats till stöd för den grund under vilken det gjorts gällande att Prat Carton inte deltog i den påstådda överträdelsen. Utöver rubriken syftade argumentet som åberopats till stöd för denna grund enbart till att framhålla att tabell G, som bifogats beslutet och som innehåller uppgifter om meddelandena om prishöjningar som genomfördes på den spanska marknaden i januari 1991 av där verksamma ekonomiska aktörer, inte innehåller någon hänvisning till Prat Carton. Den kan därför inte tolkas som en anmärkning avseende att den spanska marknaden inte har beaktats.

180 Under dessa omständigheter skall den föreliggande grunden avvisas, eftersom den har åberopats för första gången i repliken och inte föranleds av rättsliga eller faktiska omständigheter som framkommit först under förfarandet.

*Huruvida Prat Carton inte deltog i överträdelsen*

Parternas argument

181 Sökanden har gjort gällande att kommissionen inte har styrkt att Prat Carton deltog i en överträdelse. Framför allt omnämns inte Prat Carton i tabell G i beslutet (beträffande en prishöjning i januari 1991 på den spanska marknaden).

182 Prat Carton deltog enlig sökanden endast i enstaka möten med vissa av PG Paperboards kommittéer. Detta företag deltog för övrigt endast i JMC:s möten under perioden juni 1990 till mars 1991. Vidare utgör den omständigheten att Stora har uppgett att det trodde att de spanska tillverkarna generellt var informerade om

resultaten av mötena genom Saffa eller Finnboard (bilaga 38 till meddelandet om anmärkningar) inte ett bevis för att Prat Carton deltog i den påstådda överträdelsen.

183 Sökanden har bestritt att handlingarna F-15-9, G-15-7 och G-15-8 (bifogade meddelandet om anmärkningar), som kommissionen har åberopat, styrker att Prat Carton deltog i de samordnade initiativen avseende prishöjningar i april 1990. Sökanden har i sitt svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten understrukit att handling F-15-9 härrör från februari 1991 och inte som kommissionen har påstått från februari 1990. Vad beträffar handling G-15-7 utgör den enbart bevis för bruket inom branschen att genomföra årliga prishöjningar i april samt för Prat Cartons ovisshet om nivån på höjningen och den tidpunkt från vilken höjningen skulle gälla.

184 Kommissionen har gjort gällande att Prat Carton deltog i överenskommelsen sedan den ingicks, såsom framgår av de handlingar som tillhandahållits tillsammans med meddelandet om anmärkningar ("enskilda upplysningar"). För det första har kommissionen erinrat om att Prat Carton deltog i ett flertal av PC:s möten mellan den 29 mars 1986 och den 28 november 1989, i tre av COE:s möten mellan oktober 1988 och oktober 1989, samt i ett antal av JMC:s möten mellan juni 1990 och den 5 mars 1991 (se tabell 3—7 som bifogats beslutet). Eftersom Prat Carton således deltog direkt i möten under vilka beslut beträffande överenskommelsen fattades, kan Prat Carton hållas ansvarig för överenskommelsen (se domen i det ovannämnda målet Rhône-Poulenc mot kommissionen). Det finns dessutom inte några officiella spår av de olika företagens deltagande i JMC:s möten innan kommissionen genomförde sin undersökning eller deras deltagande i PWG:s möten före februari 1990. Enbart den omständigheten att de handlingar som tillhandahållits av företagen inte innehåller exakta uppgifter avseende Prat Cartons närvaro vid olika möten bevisar således inte att detta företag inte deltog i dessa möten.

185 För det andra har kommissionen påpekat att Prat Carton, som Stora har förklarat (bilaga 38 till meddelandet om anmärkningar), informerades om resultatet av PWG:s möten.

186 För det tredje genomförde Prat Carton de prisinitiativ som tagits inom ramen för de olika organ som ingick i PG Paperboard under den berörda perioden. De obetydliga avvikelser i tid eller belopp mellan de prishöjningar som Prat Carton genomförde och övriga tillverkares prishöjningar är inte bevis för att Prat Carton inte deltog i överenskommelsen. Kommissionen har emellertid medgett att handling F-15-9 härrör från februari 1991 och inte från februari 1990 och att den därmed inte förfogar över tillräckliga bevis för att styrka att Prat Carton faktiskt deltog i de initiativ till prishöjningar som togs före januari 1991. Vad beträffar initiativet till prishöjning i januari 1991 har kommissionen i synnerhet hänvisat till handling G-15-8 från den 26 september 1990, i vilken Prat Carton uttryckligen förklarar att det planerar en prishöjning i samtliga länder i januari 1991.

Förstainstansrättens bedömning

187 Inledningsvis skall erinras om att sökanden förvärvade Prat Carton till 100 procent i februari 1991 och att sökanden inte har bestritt sitt ansvar för Prat Cartons eventuella deltagande i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget. I detta avseende framgår det av punkt 154 i övervägandena i beslutet att sökanden på grund av förvärvet av Prat Carton "har blivit ansvarig för denna spanska tillverkares deltagande i överenskommelsen under hela den tid denna tillverkare deltog". Det kan vidare konstateras att enligt artikel 1 i beslutet hålls enbart sökanden ansvarig för den påtalade överträdelsen, inbegripet den överträdelse som begåtts av Prat Carton, och att beslutet är riktat till sökanden, utan att Prat Carton nämns (artikel 5 i beslutet).

188 Mot denna bakgrund och eftersom det redan har konstaterats att kommissionen har styrkt sökandens eget deltagande i den i artikel 1 i beslutet beskrivna överträdelsen, kan denna grund — även om den skulle godtas — inte motivera att den sistnämnda bestämmelsen ogiltigförklaras, vare sig helt eller delvis. Eftersom Prat Carton emellertid inte förvärvades av sökanden förrän i februari 1991, det vill säga två månader före det att överträdelsen enligt beslutet upphörde, är det skäligt att sätta ned böterna under förutsättning att det kan fastställas att kommissionen inte

har styrkt att Prat Carton självt deltog i de moment som tillsammans utgör överenskommelsen före februari 1991. Vidare har de ålagda böterna i enlighet med artikel 3 i beslutet beräknats på grundval av bland annat vart och ett av företagens årsomsättning för år 1990. Prat Carton tillhörde emellertid ännu inte sökandens koncern under detta år. Följaktligen övergår förstainstansrätten redan i detta skede till en prövning av de argument som har åberopats under denna grund.

189 Förstainstansrätten kommer för det första att undersöka om kommissionen har styrkt att Prat Carton deltog i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget under perioden från halvårsskiftet 1986 till juni 1990, då Prat Carton har medgett att det började delta i JMC:s möten. För det andra kommer förstainstansrätten att undersöka om kommissionen har styrkt att Prat Carton deltog i överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget under den återstående perioden, det vill säga från juni 1990 till februari 1991, då Prat Carton förvärvades av sökanden.

1. Perioden från halvårsskiftet 1986 till juni 1990

190 För att styrka att Prat Carton deltog i en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler under den aktuella perioden har kommissionen grundat sig på att detta företag deltog i PC:s möten den 29 maj 1986, den 25 maj 1988, den 17 november 1988 och den 28 november 1989 samt i COE:s möten den 20 september 1988, den 8 maj 1989 och den 3 oktober 1989. Kommissionen har dessutom grundat sig på en förklaring av Stora (bilaga 38 till meddelandet om anmärkningar). Enbart den omständigheten att de handlingar som företagen har tillhandahållit inte innehåller några exakta uppgifter om Prat Cartons närvaro vid JMC:s möten bevisar slutligen enligt kommissionen inte att företaget inte deltog i dessa möten.

191 Vart och ett av dessa bevis skall prövas i ovannämnda ordning.

a) Prat Cartons deltagande i vissa av PC:s möten

192 Vad beträffar Prat Cartons deltagande i fyra särskilt angivna möten med PC har kommissionen inte förebringat några bevis för syftet med dessa möten. När kommissionen hänvisar till deltagandet som ett bevis för företagets deltagande i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget, grundar den sig följaktligen utan tvekan på den allmänna beskrivning av syftet med detta organs möten som ges i beslutet samt på de bevis som åberopas däri till stöd för denna beskrivning.

193 I detta avseende uttrycks följande i beslutet: "Som Stora har förklarat hade PWG bland annat till syfte att för 'President Conference' redogöra för vilka åtgärder som var nödvändiga för att reglera marknaden ... De verkställande direktörerna som deltog i 'President Conferences' informerades härigenom om de beslut som fattades av PWG och om de anvisningar som de skulle vidarebefordra till sina försäljningsavdelningar i syfte att genomföra prisinitiativen" (punkt 41 första stycket i övervägandena). Kommissionen påpekar vidare att "PWG träffades regelbundet före varje planerad 'President Conference'. Eftersom det var samma person som innehade ordförandeskapet vid båda dessa möten råder det ingen tvekan om att denne meddelade resultaten av PWG:s diskussioner till de övriga 'direktörer' som inte ingick i den mer begränsade kretsen" (punkt 38 andra stycket i övervägandena).

194 Stora har påstått att deltagarna i PC:s möten informerades om de beslut som PWG fattade (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 8). Riktigheten av detta påstående har emellertid bestritts av ett flertal av de företag som deltagit i PC:s möten, däribland även sökanden. Följaktligen kan Storas förklaringar beträffande PC:s roll inte utan stöd av andra bevis anses utgöra tillräckligt bevis för syftet med nämnda organs möten.

195 Handlingarna i målet innefattar visserligen ett dokument, närmare bestämt ett uttalande av den 22 mars 1993 av en tidigare medlem av direktionen vid Feldmühle

(Roos), som vid första anblicken bekräftar Storas påståenden. Roos har bland annat påpekat följande: "Innehållet i de diskussioner som fördes inom PWG vidarebefordrades till de företag som inte var företrädda inom gruppen i samband med de verkställande direktörernas sammanträde som följde direkt efter, eller om det inte förekom ett sådant sammanträde direkt efteråt, vid JMC:s möte." Även om detta dokument inte uttryckligen har åberopats i beslutet till stöd för kommissionens påståenden beträffande syftet med PC:s möten, kan det i alla händelser inte anses som ett ytterligare bevis som kan läggas till Storas förklaringar. Dessa förklaringar är nämligen en syntes av de svar som lämnats av vart och ett av de tre företag som ingick i Stora-koncernen vid tiden för överträdelsen, däribland Feldmühle, och den tidigare medlemmen av direktionen vid det sistnämnda företaget utgör utan tvekan en av källorna till Storas egna förklaringar.

196 Vad beträffar de övriga bevis som förebringats för att styrka syftet med PC:s möten, anser kommissionen i sitt beslut att bilaga 61 till meddelandet om anmärkningar (se ovan punkterna 125 och 126), som är interna anteckningar från ett av PC:s möten, bekräftar Storas medgivande att PC faktiskt diskuterade en politik avseende prissamverkan (punkt 41 tredje stycket i övervägandena i beslutet). Som emellertid redan har konstaterats (se ovan punkt 125—135) utgör dessa anteckningar inte bevis för en samverkan kring prisinitiativet i januari 1987 i Förenade kungariket. I motsats till vad kommissionen har påstått har Stora aldrig medgett att PC faktiskt diskuterade en politik avseende prissamverkan. Enligt Stora utgjorde PC:s möten endast ett tillfälle för de företag som samlades inom PWG att redogöra för de beslut som fattats av de företag som inte var företrädda inom detta organ.

197 Slutligen har kommissionen hävdat att "de skrivelser som kommissionen påträffade hos FS-Karton (som ingår i Mayr-Melnhof-koncernen) bekräftar att ett avtal träffades inom ramen för 'President Conference' och PWG i slutet av år 1987 om frågor som gällde reglering av volymer och prisdisciplin" (punkt 53 första stycket i övervägandena i beslutet). Kommissionen har i detta avseende stött sig på bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar (se ovan punkt 88). Som redan har fastställts (se ovan punkt 91) har upphovsmannen till den aktuella skrivelsen, som inledning, erinrat om det nära samarbete avseende Europa som bedrevs inom "VD-kretsen". Detta uttryck har tolkats av Mayr-Melnhof så att det avser såväl

PWG som PC i mer allmän bemärkelse, det vill säga utan hänvisning till en händelse eller särskilt möte (bilaga 75 till meddelandet om anmärkningar, punkt 2. a).

198 Bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar utgör visserligen ett bevis som bekräftar Storas förklaringar avseende dels förekomsten av en samverkan kring marknadsandelar mellan de företag som ingick i "VD-kretsen", dels en samverkan kring driftstoppen mellan samma företag (se ovan punkt 84—114 och särskilt punkt 110). Det finns emellertid inga andra bevis som bekräftar kommissionens påstående att PC:s syfte bland annat var att diskutera en samverkan kring marknadsandelar och en reglering av produktionsvolymen. Följaktligen kan uttrycket "VD-kretsen" ("Präsidentenkreis") i bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar, trots de förklaringar som Mayr-Melnhof gett, inte tolkas som en hänvisning till något annat organ än PWG.

199 Av det som anförts följer att kommissionen inte har styrkt att PC:s möten, förutom laglig verksamhet, även hade ett konkurrensbegränsande syfte. Följaktligen kan kommissionen inte heller av de åberopade bevisen sluta sig till att de företag som deltog i detta organs möten hade gjort sig skyldiga till en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget.

200 Det finns således anledning fastställa att Prat Cartons deltagande i en överträdelse av konkurrensreglerna under perioden från halvårsskiftet 1986 till juni 1990 inte kan anses styrkt på grundval av detta företags deltagande i fyra av PC:s möten.

b) Prat Cartons deltagande i vissa av COE:s möten

201 Det är ostridigt att Prat Carton deltog i tre av COE:s möten den 20 september 1988, den 8 maj 1989 och den 3 oktober 1989. Vidare beskrivs vad mötet den 3 oktober 1989 handlade om i en handling (bilaga 70 till meddelandet om anmärkningar). Det finns därför anledning att först undersöka om COE:s möten hade ett konkurrensbegränsande syfte och därefter om det är möjligt att av bilaga 70 till meddelandet om anmärkningar avgöra om Prat Carton deltog i diskussioner med ett konkurrensbegränsande syfte.

i) Det allmänna syftet med COE:s möten

202 Enligt beslutet var "det centrala temat för diskussionerna inom ekonomiska kommittén analyser och utvärderingar av marknadsläget för kartong i olika länder" (punkt 50 första stycket i övervägandena). COE "diskuterade (bland annat) prisvariationer på nationella marknader och orderstock samt redovisade sina slutsatser för JMC (eller till 'marknadskommittén', vilket var det organ som föregick JMC fram till slutet av år 1987)" (punkt 49 första stycket i övervägandena).

203 Enligt kommissionen "rörde det sig inte om diffusa diskussioner om marknadsvillkor, utan samtalen, som gällde villkoren på varje nationell marknad, skall ses mot bakgrund av de planerade prisinitiativen och i synnerhet mot bakgrund av att det i samband med höjningarna ansågs nödvändigt att tillfälligt stänga anläggningar" (punkt 50 första stycket i övervägandena). Kommissionen anser vidare att "[d]et är möjligt att ekonomiska kommittén var inblandad i mindre grad i prisfastställelsen som sådan, men det är inte trovärdigt att de som medverkade i denna kunde vara okunniga om det otillåtna syftet med de upplysningar de medvetet gav till JMC" (punkt 119 andra stycket i övervägandena).

204 Till stöd för sina påståenden enligt vilka diskussionerna inom COE hade ett konkurrensbegränsande syfte har kommissionen åberopat en enda handling, nämligen ett konfidentiellt meddelande från en företrädare för FS-Karton (Mayr-Melnhof-koncernen) beträffande huvuddragen i COE:s möte den 3 oktober 1989 (bilaga 70 till meddelandet om anmärkningar) i vilket Prat Carton deltog.

205 Kommissionen har i sitt beslut sammanfattat innehållet i denna handling enligt följande:

"... förutom en detaljerad studie av efterfrågan, produktion och orderläge på varje nationell marknad har följande punkter undersökts:

— det starka kundmotstånd som konstaterats mot den senaste höjningen av priset på GC från och med den 1 oktober,

— tillverkarnas orderstock på GC och GD, inklusive de enskilda tillverkarnas situation,

— rapporter om genomförda och planerade driftstopp,

— särskilda svårigheter med genomförandet av prishöjningen i Förenade kungariket och dennas inverkan på den nödvändiga prisskillnaden mellan GC- och GD-kvaliteterna

samt

— en jämförelse mellan varje nationell sammanslutnings förväntade och aktuella orderingång" (punkt 50 andra stycket i övervägandena).

206 Det kan medges att denna beskrivning av handlingens innehåll i huvudsak är korrekt. Kommissionen har emellertid inte förebringat något bevis för sitt påstående att bilaga 70 till meddelandet om anmärkningar kan anses "som ett tecken på den verkliga arten av detta organs överläggningar" (punkt 113 sista stycket i övervägandena i beslutet). Stora förklarar vidare följande: "JMC bildades i slutet av år 1987 och det första mötet hölls i början av år 1988. Från och med detta datum övertog JMC en del av ekonomiska kommitténs uppgifter. Ekonomiska kommitténs övriga uppgifter övertogs av statistikkommittén" (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 13). Åtminstone vad beträffar den period som inleddes i början av år 1988, vilket var den enda period under vilken Prat Carton deltog i COE:s möten, innehåller Storas förklaringar således inga uppgifter till stöd för kommissionens påstående att detta organs överläggningar hade ett konkurrensbegränsande syfte. Slutligen har kommissionen inte heller förebringat bevis för att deltagarna i COE:s möten var informerade om den exakta arten av JMC:s möten, vilket var det organ till vilket COE rapporterade. Det kan därmed inte uteslutas att de deltagare i COE:s möten som inte samtidigt deltog i JMC:s möten var okunniga om exakt hur JMC använde COE:s rapporter.

207 Av detta följer att bilaga 70 till meddelandet om anmärkningar inte styrker den verkliga arten av de diskussioner som hölls vid COE:s möten.

ii) COE:s möte den 3 oktober 1989

208 Innehållet i COE:s möte den 3 oktober 1989 återges i bilaga 70 till meddelandet om anmärkningar. Frågan är om Prat Cartons deltagande i detta möte utgör ett tillräckligt bevis för att det deltagit i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget.

209 För det första skall det påpekas att de prisdiskussioner som fördes under detta möte gällde kundernas reaktioner på höjningen av priset på GC-kartong. Denna höjning genomfördes av flertalet tillverkare av denna kartongkvalitet från och med den 1 oktober 1989 och hade tillkännagetts på marknaden några månader dessförinnan. Enligt kommissionen gällde denna prishöjning även SBS-kartong, men inte GD-kartong. Vad beträffar diskussionerna under det ifrågavarande mötet anser förstainstansrätten att de gått utöver vad som är tillåtet enligt gemenskapens konkurrensregler, bland annat genom konstaterandet att "det vore fel att avstå från att tillämpa den högre och numera fastställda prisnivån på GC-kvaliteten ...". Genom att på detta sätt ge uttryck för sin gemensamma vilja att fast tillämpa den nya prisnivån på GC-kartong har tillverkarna inte självständigt beslutat sin kommande marknadspolitik, vilket strider mot det synsätt som följer av konkurrensreglerna i fördraget (se bland annat domen i det ovannämnda målet Suiker Unie m. fl. mot kommissionen, punkt 173).

210 Det finns emellertid inget som stöder åsikten att Prat Carton deltog i en samverkan kring prishöjningen i oktober 1989 innan denna genomfördes, och att företaget dessutom verkligen genomförde en höjning av priset på GC-kartong vid denna tidpunkt. Det framgår av sökandens svar på förstainstansrättens skriftliga frågor att Prat Cartons produktion år 1989 till mer än 80 procent bestod av GD-kartong, som inte berördes av den aktuella prishöjningen. Vidare hölls COE:s möte i oktober 1989 omkring åtta månader innan Prat Carton för första gången bevisligen deltog i ett möte med JMC. Enligt beslutet var detta ett av de organ som tillsammans med PWG utgjorde forum för de huvudsakliga diskussionerna med ett konkurrensbegränsande syfte.

211 Med hänsyn till dessa omständigheter kan det inte uteslutas att företrädaren/företrädarna för Prat Carton vid COE:s möte den 3 oktober 1989 var omedvetna om det sammanhang i vilket prisdiskussionerna ingick. I brist på bevis för hur företaget agerat på marknaden vad avser pris under den relevanta perioden, kan det hållas för möjligt att Prat Carton ansåg att diskussionerna inte gällde företagets egen situation. Eftersom innehållet i COE:s möte den 3 oktober 1989 för Prat

Cartons del kan ha varit av exceptionell karaktär, kan detta företag följaktligen inte klandras för att det inte offentligt tog avstånd från föremålet för diskussionerna vid detta möte.

212 För det andra innehåller bilaga 70 till meddelandet om anmärkningar ingen uppgift som styrker att diskussioner, som ledde till en samverkan kring fasta planerade framtida driftstopp, verkligen ägde rum. Samtliga hänvisningar i bilagan till bestämda driftstopp gäller i själva verket historiska uppgifter. Handlingen innehåller visserligen ett stycke avseende det framtida utnyttjandet av anläggningarna: "Om den dåliga orderingången och beläggningen består, ligger det nära till hands att överväga ett driftstopp som motsvarar efterfrågan" ("Bei anhaltend schlechtem Auftragseingang und schlechter Belegung ist es naheliegend, entsprechend dem Marktbedarf ein Abstellen zu überlegen"). Eftersom Prat Cartons deltagande i det aktuella COE-mötet, enligt ovan anförda skäl, inte utgör bevis för att företaget har deltagit i en prissamverkan, kan detta inte heller utgöra ett tillräckligt bevis för att det har deltagit i en samverkan kring driftstopp. En enstaka hänvisning till nödvändigheten av framtida driftstopp kan inte anses strida mot gemenskapens konkurrensregler, åtminstone inte vad beträffar de företag som inte deltar i en prissamverkan, för vilka denna hänvisning helt enkelt kan utgöra ett rent objektivt konstaterande av de befintliga marknadsvillkoren.

213 Mot bakgrund av det anförda utgör inte Prat Cartons deltagande i COE:s möte den 3 oktober 1989 tillräckligt bevis för att företaget deltagit i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget.

c) Storas förklaring beträffande informationsutbytet mellan de företag som inte var företrädda vid mötena

214 Stora har i sin av kommissionen åberopade förklaring (bilaga 38 till meddelandet om anmärkningar, punkt 2) lämnat uppgifter beträffande de tillverkare som informerades om resultaten av PWG:s möten. "Enligt de tillverkare som ingår i Stora-koncernen informerades de spanska tillverkarna i allmänhet av Saffa eller av

Finnboard. De övriga spanska tillverkare som var medlemmar av PG Paperboard var: Papelera del Centra SA, Prat Carton SA, Romani Esteve SA, Sarrió SA och Tampella Espanola SA."

215 Det framgår således klart av denna förklaring att Stora endast tror sig veta att Prat Carton var informerad om resultaten av PWG:s möten. Grunden för denna uppfattning har för övrigt inte angetts. Mot denna bakgrund kan förklaringen inte anses bevisa att Prat Carton deltagit i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget. Denna slutsats stärks av det faktum att ett flertal andra företag som var medlemmar av PG Paperboard och som berörs av Storas påståenden, i beslutet inte anses ha deltagit i någon överträdelse.

d) Prat Cartons deltagande i JMC:s möten

216 Kommissionen har hävdat att det inte är bevisat att Prat Carton inte deltog i JMC:s möten före juni 1989, eftersom det inte finns några officiella spår av de olika företagens deltagande i dessa möten före det att kommissionen genomförde sina undersökningar.

217 Bevisbördan för att Prat Carton har överträtt artikel 85.1 i fördraget åvilar emellertid kommissionen. Dennas påståenden om Prat Cartons eventuella deltagande i JMC:s möten under de aktuella perioden är därför grundlösa.

e) Slutsats beträffande den aktuella perioden

218 Med hänsyn till vad som anförts kan inte de bevis som kommissionen har åberopat, ens sammantagna, anses styrka att Prat Carton har deltagit i en

överträdelse av artikel 85.1 i fördraget under perioden från halvårsskiftet 1986 till juni 1990.

2. Perioden från juni 1990 till februari 1991

219 Det är ostridigt att Prat Carton deltog i tre av JMC:s möten under den berörda perioden, närmare bestämt mötena den 27—28 juni 1990, den 4 september 1990 och den 8—9 oktober 1990. Vad beträffar Prat Cartons verkliga agerande på marknaden anser kommissionen sig förfoga över sådana bevis som styrker att detta företag deltog i den samordnade prishöjningen i januari 1991, vilket var den enda samordnade prishöjningen under denna period.

220 Frågan om kommissionen har tillräckliga bevis för Prat Cartons deltagande under den aktuella perioden i de tre moment som tillsammans utgör överträdelsen skall prövas mot bakgrund av dessa omständigheter.

a) Prat Cartons deltagande i en prissamverkan

221 Enligt kommissionen var JMC:s huvuduppgift redan från början följande:

"— att avgöra om och, i förekommande fall, hur prishöjningar skulle kunna genomföras samt vidarebefordra sina slutsatser till PWG,

— ange hur de prisinitiativ som tagits av PWG skulle kunna genomföras i varje land och i förhållande till de viktigaste kunderna för att åstadkomma ett

system med likvärdiga (det vill säga enhetliga) priser i Europa ..." (punkt 44 sista stycket i övervägandena i beslutet).

222 Kommissionen framhåller i punkt 45 första och andra styckena i övervägandena i beslutet särskilt följande:

"Denna kommitté undersökte marknad för marknad hur de prishöjningar som beslutats av PWG skulle genomföras av varje tillverkare. De praktiska aspekterna av en tillämpning av de planerade höjningarna behandlades vid 'rundabordssamtal', vid vilka varje deltagare fick tillfälle att kommentera den föreslagna höjningen.

Svårigheter med att genomföra de prishöjningar som beslutats av PWG eller de tillverkare som eventuellt vägrade att samarbeta rapporterades till PWG, som bemödade sig (som Stora har förklarat) om att 'få till stånd det samarbete som bedömts som nödvändigt'. JMC lämnade olika rapporter för GC-respektive GD-kvaliteterna. När PWG ändrade ett beslut i fråga om pris på grundval av JMC:s rapporter, diskuterades de åtgärder som skulle vidtas för att genomföra det ifrågavarande beslutet vid JMC:s påföljande möte."

223 Det skall fastställas att det var riktigt av kommissionen att åberopa Storas förklaringar till stöd för uppgifterna om syftet med JMC:s möten (bilagorna 35 och 39 till meddelandet om anmärkningar).

224 Även om kommissionen inte har haft tillgång till något officiellt protokoll från JMC:s möte, har den från Mayr-Melnhof och Rena erhållit vissa interna anteckningar avseende mötena den 6 september 1989, den 16 oktober 1989 och den 6 september 1990 (bilagorna 117, 109 och 118 till meddelandet om anmärkningar).

Dessa anteckningar, vars innehåll har beskrivits i punkterna 80, 82 och 87 i övervägandena i beslutet, återger detaljerade diskussioner som ägt rum under dessa möten angående samordnade prisinitiativ. Dessa anteckningar utgör således bevis som klart bekräftar Storas beskrivning av JMC:s funktion.

225 Det är i detta avseende tillräckligt att som exempel hänvisa till den anteckning som erhållits från Rena avseende JMC:s möte den 6 september 1990 (bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar), i vilken bland annat följande anges:

"En prishöjning kommer att meddelas *nästa vecka för september.*

| | |
|---|---|
| Frankrike | 40 FF |
| Nederländerna | 14 HFL |
| Tyskland | 12 DM |
| Italien | 80 LIT |
| Belgien | 2,50 BFR |
| Schweiz | 9 FS |
| Förenade kungariket | 40 UKL |
| Irland | 45 IRL |

Samtliga kvaliteter kommer att omfattas av samma höjning, GD, UD, GT, GC m. fl.

En enda prishöjning per år.
För leveranser från och med den 7 januari.
Senast den 31 januari.
Skrivelse av den 14 september om prishöjning (Mayr-Melnhof).
Den 19 september, Feldmühle sänder sin skrivelse.
Cascades före slutet av september.
Samtliga skall ha sänt sina skrivelser före den 8 oktober."

226 Som kommissionen förklarar i punkt 88—90 i övervägandena i beslutet har den även fått tillgång till interna handlingar av vilka den slutsatsen kunde dras att företagen, och särskilt de som nämns vid namn i bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar, faktiskt hade tillkännagett och genomfört de överenskomna prishöjningarna.

227 Även om de handlingar som har åberopats av kommissionen endast gäller ett fåtal av JMC:s möten under den period som omfattas av beslutet, bekräftar samtliga tillgängliga skriftliga bevis Storas uppgift att JMC:s huvuduppgift var att bestämma och planera genomförandet av samordnade prishöjningar. I detta avseende skall den nästan fullständiga avsaknaden av protokoll, officiella eller interna, från JMC:s möten anses som ett tillräckligt bevis för kommissionens påstående att de företag som deltog i mötena har bemödat sig om att dölja den verkliga arten av de diskussioner som hölls inom detta organ (se bland annat punkt 45 i övervägandena i beslutet). Med hänsyn till detta har bevisbördan kastats om, och det ankommer på de företag som var mottagare av beslutet och som deltog i detta organs möten att bevisa att organet hade ett tillåtet syfte. Ett sådant bevis har emellertid inte förebringats av dessa företag, och det var således riktigt av kommissionen att anse att de diskussioner som fördes av företagen under detta organs möten hade ett i huvudsak konkurrensbegränsande syfte.

228 Vad beträffar Prat Cartons individuella situation skall den omständigheten att detta företag deltog i tre av JMC:s möten under en period av omkring åtta månader, mot bakgrund av det ovan anförda och trots att skriftliga bevis saknas för de diskussioner som ägde rum under dessa tre möten, i vilka det har fastställts att sökanden deltog, anses som tillräckligt bevis för att företaget under den aktuella perioden deltog i prissamverkan.

229 Detta konstaterande bekräftas av de handlingar som kommissionen har åberopat avseende Prat Cartons verkliga agerande i fråga om pris. Det kan erinras om att en prishöjning för samtliga kartongkvaliteter beslutades i september 1990 och tillkännagavs av de olika företagen under september/oktober 1990, såsom framgår av

ovannämnda bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar. Denna höjning skulle träda i kraft i samtliga berörda länder i januari 1991.

230 I ett telefax från Prat Carton av den 26 september 1990 (handling G-15-8) anges bland annat följande:

"Vi har för avsikt att höja priserna i samtliga länder från och med januari 1991.

Vad beträffar Frankrike planerar vi en höjning på 400 FF/ton för samtliga kvaliteter."

231 Även om det exakta beloppet för prishöjningen inte framgår av detta telefax annat än för ett enda land, bevisar det att Prat Carton tillkännagav prishöjningar i enlighet med de beslut som, enligt bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar, fattades inom JMC. I detta sammanhang hänförde sig inte de höjningar som nämns i bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar till samma försäljningsvolym för samtliga berörda länder och den höjning på 40 FF som angavs för Frankrike motsvarade en prishöjning per 100 kg. Även om det är ostridigt att det framgår av handlingarna F-15-9 och G-15-7 — vilka utgörs av telefax som utväxlades mellan Prat Carton och ett brittiskt företag i slutet av februari/början av mars 1991 — att Prat Carton slutligen inte höjde sina priser i Förenade kungariket förrän i april 1991, kan en sådan framflyttning av tidpunkten för prishöjningen i ett av de berörda länderna inte anses inverka på bevisvärdet av den ovannämnda handlingen G-15-8 såvitt gäller Prat Cartons deltagande i den samordnade prishöjningen i januari 1991. Detta argument är i än högre grad giltigt då Prat Cartons prishöjning på den brittiska marknaden enligt handling F-15-9 uppgick till mellan 35 och 45 UKL/ton och således hamnade nära de 40 UKL som angavs i bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar.

232 Mot bakgrund av det anförda anser förstainstansrätten att kommissionen har bevisat att Prat Carton deltog i en prissamverkan under perioden från juni 1990 till februari 1991.

b) Prat Cartons deltagande i en samverkan kring driftstopp

233 Det har redan fastställts att kommissionen har bevisat att de företag som var närvarande vid PWG:s möten från och med slutet av år 1987 deltog i en samverkan kring driftstopp och att sådana verkligen genomfördes från och med år 1990.

234 Enligt beslutet medverkade även de företag som deltog i JMC:s möten i denna samverkan.

235 Kommissionen har beträffande detta påpekat bland annat följande:

"Förutom det system som förvaltades av Fides, genom vilket sammanställda uppgifter tillhandahölls, var det praxis att varje tillverkare redogjorde för sin orderstock inför sina konkurrenter under JMC:s möten.

Upplysningar beträffande order omvandlade i arbetsdagar var användbara av flera skäl:

— För det första för att avgöra om villkoren var gynnsamma för genomförandet av en samordnad prishöjning.

— För det andra för att avgöra vilka driftstopp som var nödvändiga för att bibehålla jämvikten mellan utbud och efterfrågan" (punkt 69 tredje och fjärde styckena i övervägandena i beslutet).

236 Kommissionen har även påpekat följande:

"PWG angav dock inte något formellt driftstopp som varje tillverkare skulle iaktta. Enligt Stora var det praktiskt svårt att upprätta en koordinerad plan över driftstopp som täckte samtliga tillverkare. Stora påpekar att detta var skälet till att det endast fanns ett 'informellt system för uppmuntran' (Storas andra förklaring, sidan 15).

Det förefaller som om det ännu en gång var de största tillverkarna som fick bära bördan av produktionsminskningen för att bibehålla prisnivån.

De inofficiella protokollen från JMC:s möten i januari 1990 (övervägande 84) och i september 1990 (övervägande 87), samt andra handlingar (övervägandena 94 och 95), bekräftar icke desto mindre att de stora tillverkarna inom ramen för PG Paperboard höll sina mindre konkurrenter fortgående informerade om sina planer på ytterligare driftstopp för att undvika en prissänkning" (punkt 71 i övervägandena i beslutet).

237 Det kan konstateras att det var riktigt av kommissionen att åberopa Storas andra förklaring (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 25) till stöd för sitt påstående, att även om PWG inte formellt angav de driftstopp som varje tillverkare skulle iaktta fanns det likväl ett "informellt system för uppmuntran" med denna innebörd.

238 Vad beträffar de företag som deltog i JMC:s möten bekräftar de skriftliga bevisen som avser dessa möten (de ovannämnda bilagorna 109, 117 och 118 till meddelandet om anmärkningar) att diskussioner om driftstopp ägde rum inom ramen för förberedelserna för de samordnade prishöjningarna. Såsom redan har påpekats (se ovan punkt 104) anges i bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar ett flertal tillverkares orderstock samt att vissa tillverkare planerade att stoppa driften. Även om bilagorna 109 och 117 till meddelandet om anmärkningar inte innehåller uppgifter som direkt gäller de planerade driftstoppen, framgår det av dessa att läget i fråga om orderstock och inkommande order diskuterades under de ifrågavarande mötena.

239 Dessa handlingar utgör tillsammans med Storas förklaringar tillräckliga bevis för att de företag som var företrädda vid JMC:s möten deltog i en samverkan kring driftstoppen. Eftersom samordningen av de tillkännagivna priserna hade till syfte att höja transaktionspriserna (se ovan punkt 48—61), var de företag som deltog i prissamverkan utan tvekan medvetna om att undersökningen av orderläget och diskussionerna om eventuella driftstopp inte enbart hade till syfte att avgöra om villkoren på marknaden var gynnsamma för en samordnad prishöjning, utan även om det var nödvändigt med driftstopp för att undvika att den överenskomna prisnivån äventyrades av ett utbud som översteg efterfrågan. Det framgår särskilt av bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar att deltagarna i JMC:s möte den 6 september 1990 enades om att tillkännage en kommande prishöjning, trots att flera tillverkare hade förklarat att de förberedde sig på att stoppa produktionen. Senare visade det sig att villkoren på marknaden var sådana att ett faktiskt genomförande av framtida prishöjningar med största sannolikhet skulle förutsätta att (ytterligare) driftstopp genomfördes, vilket således var ett resultat som, åtminstone implicit, godtogs av tillverkarna.

240 Mot denna bakgrund och utan att det är nödvändigt att pröva de andra bevis som kommissionen har förebringat i sitt beslut (bilagorna 102, 113, 130 och 131 till meddelandet om anmärkningar) skall det anses att kommissionen har bevisat att de företag som deltog i JMC:s möten och i den aktuella prissamverkan även deltog i en samverkan kring driftstoppen.

241 Prat Carton skall således anses ha deltagit i en samverkan kring driftstopp under perioden från juni 1990 till februari 1991.

c) Prat Cartons deltagande i en samverkan kring marknadsandelar

242 Det har redan fastställts att kommissionen har bevisat att de företag som var närvarande vid PWG:s möten deltog i en samverkan kring marknadsandelar från och med slutet av år 1987 (se ovan punkt 84—114).

243 Till stöd för sitt påstående att även företag som inte var närvarande vid PWG:s möten deltog i en samverkan på detta område anför kommissionen följande i beslutet:

"Även om de övriga kartongtillverkare som deltog i JMC:s möten inte kände till de detaljerade diskussioner angående marknadsandelar som fördes inom PWG, var de emellertid, inom ramen för politiken inriktad på 'pris framför kvantitet' som samtliga var införstådda med, fullständigt informerade om det generella avtal som ingåtts mellan de största tillverkarna i syfte att vidmakthålla 'en konstant tillförselnivå' och tveklöst även om det nödvändiga i att anpassa sitt eget agerande härefter" (punkt 58 första stycket i övervägandena i beslutet).

244 Även om det inte uttryckligen framgår av beslutet bekräftar kommissionen på denna punkt Storas förklaringar enligt vilka:

"Andra tillverkare, som inte var företrädda i PWG, var i allmänhet inte i detalj informerade om diskussionerna angående marknadsandelar. Inom ramen för

politiken som var inriktad på pris framför kvantitet, i vilken de var delaktiga, bör de likväl ha fått kännedom om överenskommelsen mellan de största tillverkarna om att inte sänka priset och samtidigt bibehålla en konstant utbudsnivå.

Vad beträffar utbudet av GC[-kartong] var den andel som tillhörde tillverkare som inte var företrädda i PWG i alla händelser så obetydlig att det inte hade någon praktisk inverkan om de deltog i överenskommelsen angående marknadsandelarna eller inte" (bilaga 43 till meddelandet om anmärkningar, punkt 1.2).

245 I likhet med Stora grundade sig kommissionen således, även i avsaknad av direkta bevis, i huvudsak på antagandet att de företag som visserligen inte deltog i PWG:s möten men som bevisligen deltog i de i artikel 1 i beslutet angivna övriga moment som tillsammans utgör överträdelsen, måste ha haft kännedom om förekomsten av en samverkan kring marknadsandelar.

246 En sådan argumentation kan inte godtas. Kommissionen har för det första inte förebringat något bevis till stöd för att de företag som inte var närvarande vid PWG:s möten samtyckte till ett generellt avtal om bland annat frysning av de största tillverkarnas marknadsandelar.

247 Enbart den omständigheten att nämnda företag deltog i en samverkan kring pris och driftstopp styrker för det andra inte att de även deltog i en samverkan kring marknadsandelar. I detta hänseende var samverkan kring marknadsandelar inte, som kommissionen förefaller göra gällande, ofrånkomligen kopplad till samverkan kring pris och/eller driftstopp. Det räcker att konstatera att de största tillverkarnas samverkan kring marknadsandelar inom ramen för PWG, enligt beslutet (se ovan punkt 78—80), syftade till att bibehålla marknadsandelarna på konstanta nivåer men med möjlighet till vissa ändringar även under de perioder då marknadsvillkoren, och närmare bestämt jämvikten mellan utbud och efterfrågan, var sådana att det inte var nödvändigt med en reglering av produktionen för att säkerställa att de

överenskomna prishöjningarna faktiskt genomfördes. Av detta följer att ett eventuellt deltagande i samverkan kring pris och/eller driftstopp varken styrker att de företag som inte medverkade i PWG:s möten deltog i en samverkan kring marknadsandelar eller att de hade eller tveklöst borde ha haft kännedom om denna samverkan.

248 För det tredje kan det slutligen konstateras att i punkt 58 andra och tredje styckena i övervägandena i beslutet åberopar kommissionen bilaga 102 till meddelandet om anmärkningar som ytterligare bevis till stöd för det aktuella påståendet. Denna bilaga utgörs av anteckningarna från Rena, som enligt beslutet gäller ett särskilt möte med NPI den 3 oktober 1988. Det räcker i detta hänseende att konstatera dels att sökanden inte var medlem av NPI, dels att hänvisningen i denna handling till den eventuella nödvändigheten av driftstopp, av ovan anförda skäl inte kan anses som bevis för en samverkan kring marknadsandelar.

249 Mot bakgrund av det ovan anförda har kommissionen inte bevisat att Prat Carton deltog i en samverkan kring marknadsandelar från juni 1990 till februari 1991.

3. Bedömningen av om Prat Carton deltog i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget innan detta företag förvärvades av sökanden i februari 1991

250 På grundval av vad som ovan anförts skall det fastställas att kommissionen har bevisat att Prat Carton från juni 1990 till februari 1991 deltog i en samverkan kring såväl pris som driftstopp. Prat Cartons deltagande i en samverkan kring marknadsandelar under samma period har emellertid inte styrkts i erforderlig utsträckning. Vad slutligen beträffar den föregående perioden, det vill säga från halvårsskiftet 1986 till juni 1990, har kommissionen inte visat att Prat Carton deltog i de moment som tillsammans utgör överträdelsen.

## Yrkandet om ogiltigförklaring av artikel 2 i beslutet

*Parternas argument*

251 Sökanden har till stöd för sitt yrkande åberopat att förbudet mot framtida informationsutbyte är rättsstridigt. Sökanden har påpekat att varken artikel 1 eller artikel 2 i beslutet gäller branschorganisationen CEPI-Cartonboards (nedan kallad CEPI) första system för informationsutbyte som nämns i punkterna 105, 106 och 166 i övervägandena i beslutet. Förbudet mot framtida informationsutbyte utgör hinder såväl för CEPI och dess medlemmar, däribland sökanden, att i framtiden införa nya system för informationsutbyte som för det system som CEPI underrättade kommissionen om i slutet av år 1993, vilket för övrigt inte nämns i beslutet.

252 Vidare har system för informationsutbyte som inte har som målsättning att uppnå förbjudna resultat, såsom prisfastställelse eller samordning av volymer, aldrig tidigare i kommissionens praxis ansetts som otillåtna, såvida de inte inneburit ett utbyte av individuella och konfidentiella uppgifter. Sökanden har understrukit att kommissionen i sin *Sjunde rapport om konkurrenspolitiken* preciserar att den inte hade några grundläggande invändningar mot utbyte av statistikuppgifter genom förmedling av branschorganisationer eller specialiserade organ, även då de sistnämnda tillhandahåller en sammanställning av uppgifter, i den mån det inte är möjligt att identifiera individuella uppgifter.

253 Grunden består vidare av två delar. Sökanden har som första delgrund gjort gällande att förbudet i artikel 2 i beslutet i huvudsak är för oklart och allmänt formulerat. I synnerhet framgår det inte klart under vilka omständigheter ett system för informationsutbyte som inte gäller individuella uppgifter kommer att anses ägnat att främja en samordning av priser eller produktion eller en kontroll av fullgörandet av ett avtal om priser eller uppdelning av marknader.

254 Det framgår inte heller klart av artikel 2 i beslutet vilka särdrag systemet skall ha för att uppfylla kraven på att inte innehålla a) uppgifter i form av sammanställda data som gör det möjligt att "identifiera enskilda tillverkares agerande" (andra stycket), b) statistik i form av sammanställda data över produktion och försäljning som kan användas för att "främja eller underlätta ett gemensamt branschagerande" (tredje stycket), och c) "allt informationsutbyte som är av intresse för konkurrensen" samt "samtliga möten eller kontakter i syfte att undersöka betydelsen av den information som utväxlats eller branschens eller de enskilda tillverkarnas möjliga eller sannolika reaktion på denna information" (fjärde stycket).

255 Enligt sökanden förefaller så oklara och allmänt hållna förbud omöjliga att rätta sig efter och i vart fall strida mot rättssäkerhetsprincipen.

256 Sökanden har som andra delgrund ifrågasatt lagenligheten av förbudet i artikel 2 andra stycket i beslutet beträffande utbytet av uppgifter (även sammanställda data) avseende läget i fråga om inkommande order och orderstock.

257 Sådana uppgifter ger för det första inga upplysningar om den generella tendensen vad gäller den allmänna efterfrågan och gör det heller inte möjligt att identifiera vare sig en tillverkare eller ett land.

258 För det andra är det ifrågavarande informationsutbytet särskilt värdefullt, för att inte säga nödvändigt, inom kartongbranschen.

259 För det tredje har kommissionen aldrig förbjudit det ifrågavarande informationsutbytet. Den har tvärtom ansett ett informationsutbyte avseende lager, aktuella och tidigare marknadspriser, konsumtion, bearbetningskapacitet och till och med pristendenser som neutralt i konkurrenshänseende (se bland annat kommissionens

meddelande 87/C 339/07, upprättat i enlighet med artikel 19.3 i rådets förordning nr 17 om en begäran om icke-ingripandebesked med tillämpning av artikel 85.3 i EEG-fördraget — Ärende nr IV/32.076 — European Wastepaper Information Service (EGT C 339, 1987, s. 7, nedan kallat EWIS-meddelandet) och *Sjunde rapporten om konkurrenspolitiken*, punkt 5—8).

260 Kommissionen har påpekat att artikel 2 i beslutet inte gäller det system för informationsutbyte som CEPI underrättade kommissionen om och som undersöktes av kommissionens tjänstemän vid den tidpunkt då talan väcktes.

261 Den har vidare framhållit att de åligganden som anges i artikel 2 i beslutet är normala, eftersom kommissionen inte erhållit bevis för att överträdelsen hade upphört och eftersom omfattningen av sådana åligganden avgörs av företagens agerande. I den mån dessa åligganden förhindrar deltagandet i ett system vars syfte eller resultat är identiskt eller jämförbart med det aktuella systemets, utgör de endast en tillämpning av det allmänna förbudet i artikel 85 i fördraget (förstainstansrättens dom av den 27 oktober 1994 i mål T-34/92, Fiatagri och New Holland Ford mot kommissionen, REG 1994, s. II-905; svensk specialutgåva, häfte 16). Dessa åligganden grundas för övrigt på artikel 3.1 i förordning nr 17 och är förenliga med tidigare beslut som har godtagits av förstainstansrätten.

262 I föreliggande fall har systemet för informationsutbyte av deltagarna i överenskommelsen ansetts vara av väsentlig betydelse, och det har möjliggjort kontrollen och genomförandet av konkurrensbegränsande initiativ (punkterna 61—71 och 134 i övervägandena i beslutet). Systemet har dessutom alltid varit av sådant slag att tillverkarnas konkurrensbegränsande beteende har främjats, även efter ändringarna av systemet år 1991 (punkt 166 i övervägandena i beslutet). Vid bedömningen av omfattningen av de åligganden som anges i artikel 2 i beslutet är det emellertid nödvändigt att beakta dessa omständigheter, kartongmarknadens särdrag och att situationen karaktäriserades av att det förelåg en praktiskt taget heltäckande kartell på den europeiska marknaden. Mot bakgrund av dessa överväganden finns det anledning att avvisa sökandens argument att det förbjudna informationsutbytet

endast omfattade generella uppgifter och att artikel 2 i beslutet åsidosätter rättssäkerhetsprincipen. Förbudet mot ett informationsutbyte, i synnerhet vad beträffar de uppgifter som avses i artikel 2 första stycket a, b och c, är inte allmänt utan gäller endast sådana uppgifter som underlättar eller främjar ett konkurrensbegränsande beteende.

263 Slutligen gällde det ovannämnda meddelandet i EWIS-meddelandet ett helt annat ekonomiskt område än kartongbranschen (punkt 3 i meddelandet), bland annat genom att EWIS endast kunde tillhandahålla generella uppgifter avseende ett tillräckligt stort antal medlemmar för att det inte skulle vara möjligt att identifiera en enskild medlems agerande (punkt 7 i meddelandet).

*Förstainstansrättens bedömning*

264 Det finns anledning erinra om att artikel 2 i beslutet lyder enligt följande:

"De i artikel 1 uppräknade företagen skall omedelbart upphöra med ovannämnda överträdelser om detta inte redan har skett. De skall i framtiden inom ramen för sin verksamhet inom kartongbranschen avhålla sig från avtal eller samordnade förfaranden som kan ha samma eller liknande syfte eller resultat, inklusive varje form av utbyte av information om företagens verksamhet

a) genom vilket deltagarna informeras direkt eller indirekt om andra enskilda tillverkares produktion, försäljning, orderstock, kapacitetsutnyttjandegrad, försäljningspriser, omkostnader eller marknadsföringsplaner, eller

b) genom vilket ett gemensamt förhållningssätt till priser eller till kontroll av produktionen inom branschen främjas, underlättas eller uppmuntras, även om inga individuella uppgifter lämnas, eller

c) som gör det möjligt för de berörda företagen att fullgöra eller iaktta varje uttryckligt eller tyst avtal om pris eller marknadsuppdelning inom gemenskapen.

Varje system för utbyte av allmänna uppgifter till vilket de är anslutna, såsom Fides-systemet eller dess efterföljare, skall vara utformat på ett sådant sätt att det utesluter inte bara alla uppgifter som kan göra det möjligt att identifiera enskilda tillverkares agerande, utan även alla uppgifter om inkommande order och orderstock, förväntad utnyttjandegrad av produktionskapaciteterna (i båda fallen, även om det rör sig om sammanställda uppgifter) eller enskilda maskiners produktionskapacitet.

Varje system för informationsutbyte av detta slag skall inskränkas till insamling och tillhandahållande av produktions- och försäljningsstatistik i sammanställd form som inte skall kunna användas för att främja eller underlätta ett gemensamt branschagerande.

Företagen skall även avhålla sig från varje form av informationsutbyte som är av betydelse för konkurrensen, utöver det tillåtna utbytet, samt från möten eller kontakter i syfte att diskutera betydelsen av den information som har utbytts eller branschens eller de enskilda tillverkarnas möjliga eller sannolika reaktion på denna information.

De nödvändiga ändringarna av varje eventuellt system för informationsutbyte skall vara genomförda inom tre månader från delgivningen av detta beslut."

265 Såsom framgår av punkt 165 i övervägandena har artikel 2 i beslutet antagits med stöd av artikel 3.1 i förordning nr 17. Enligt denna bestämmelse kan kommissionen, när den konstaterar en överträdelse av bestämmelserna i fördragets artikel 85, ålägga de berörda företagen att upphöra med överträdelsen.

266 Det följer av fast rättspraxis att tillämpningen av artikel 3.1 i förordning nr 17 kan föranleda ett förbud mot att fortsätta med vissa verksamheter och förfaranden eller att upprätthålla förhållanden, om dessa har konstaterats vara rättsstridiga (domstolens dom av den 6 mars 1974 i de förenade målen 6/73 och 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano och Commercial Solvents mot kommissionen, REG 1974, s. 223, punkt 45, svensk specialutgåva, häfte 2, och av den 6 april 1995 i de förenade målen C-241/91 P och C-242/91 P, RTE och ITP mot kommissionen, REG 1995, s. I-743, punkt 90), men även mot att i framtiden ägna sig åt ett liknande agerande (förstainstansrättens dom av den 6 oktober 1994 i mål T-83/91, Tetra Pak mot kommissionen, REG 1994, s. II-755, punkt 220; svensk specialutgåva, häfte 16).

267 Eftersom artikel 3.1 i förordning nr 17 dessutom skall tillämpas med beaktande av den konstaterade överträdelsen har kommissionen befogenhet att fastställa omfattningen av de berörda företagens förpliktelser i syfte att få nämnda överträdelse att upphöra. Sådana förpliktelser för företagen får emellertid inte överskrida gränserna för vad som är ändamålsenligt och nödvändigt för att uppnå det eftersträvade målet, närmare bestämt att företagen åter skall agera i enlighet med de regler som har överträtts (se domen i det ovannämnda målet RTE och ITP mot kommissionen, punkt 93, samt med samma innebörd förstainstansrättens domar av den 8 juni 1995 i mål T-7/93, Langnese-Iglo mot kommissionen, REG 1995, s. II-1533, punkt 209, och i mål T-9/93, Schöller mot kommissionen, REG 1995, s. II-1611, punkt 163).

268 För att i föreliggande fall kontrollera om åläggandet i artikel 2 i beslutet, såsom sökanden har påstått, är för omfattande, kommer räckvidden av de olika förbud som företagen har ålagts att prövas.

269 Vad beträffar förbudet i artikel 2 första stycket andra meningen, vilket innebär att företagen skall avhålla sig från avtal eller samordnade förfaranden som kan ha samma eller liknande syfte eller resultat som de överträdelser som har konstaterats i artikel 1 i beslutet, syftar detta enbart till att hindra företagen från att upprepa sitt konstaterat rättsstridiga agerande. När kommissionen ålade ett sådant förbud överskred den följaktligen inte sina befogenheter enligt artikel 3 i förordning nr 17.

270 Vad beträffar artikel 2 första stycket a, b och c syftar dessa bestämmelser mer specifikt på förbud mot framtida utbyte av information om företagens verksamhet.

271 Åläggandet i artikel 2 första stycket a, vilket innebär ett förbud mot alla former av framtida utbyte av information om företagens verksamhet genom vilken deltagarna direkt eller indirekt erhåller individuella upplysningar om sina konkurrenter, förutsätter att kommissionen i sitt beslut har konstaterat att ett informationsutbyte av detta slag strider mot artikel 85.1 i fördraget.

272 Det kan i detta avseende konstateras att artikel 1 i beslutet inte innehåller några uppgifter om att ett utbyte av information om enskilda företags verksamhet som sådant utgör en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget.

273 I artikel 1 anges i mer allmänna ordalag att företagen har överträtt denna artikel i fördraget genom att delta i ett avtal och ett samordnat förfarande som innebar att

företagen bland annat "utbytte information om leveranser, priser, driftstopp, orderstock och kapacitetsutnyttjandegrad för att främja ovannämnda åtgärder".

274 Beslutet skall emellertid tolkas med beaktande av dess motivering (domen i det ovannämnda målet Suiker Unie m. fl. mot kommissionen, punkt 122) och det finns därför anledning framhålla punkt 134 andra stycket i övervägandena i beslutet enligt vilket:

"Tillverkarnas utbyte under mötena inom PG Paperboard (i huvudsak vid JMC:s möten) av sådan information om enskilda företags verksamhet som normalt är konfidentiell och känslig, såsom orderstock, driftstopp och produktionstakt, stred bevisligen mot konkurrensreglerna, eftersom det hade till syfte att åstadkomma så gynnsamma villkor som möjligt för genomförandet av prishöjningarna ... ."

275 Kommissionen har således vederbörligen konstaterat i sitt beslut att utbyte av information om enskilda företags verksamhet som sådant utgör en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget, och följaktligen uppfyller förbudet mot framtida informationsutbyte av detta slag villkoren för en tillämpning av artikel 3.1 i förordning nr 17.

276 Vad beträffar förbuden mot utbyte av sådan information om företagens verksamhet som avses i artikel 2 första stycket b och c i beslutet, skall dessa prövas mot bakgrund av andra, tredje och fjärde styckena i samma artikel, i vilka innebörden av dessa förbud klargörs. Det är nämligen mot denna bakgrund som det skall avgöras om, och, i förekommande fall, i vilken utsträckning kommissionen ansåg det ifrågavarande utbytet vara rättsstridigt, med hänsyn till att omfattningen av företagens förpliktelser skall inskränkas till vad som är nödvändigt för att företagen åter skall agera på ett sätt som är förenligt med artikel 85.1 i fördraget.

277 Beslutet skall tolkas på så sätt att kommissionen ansåg att Fides-systemet stred mot artikel 85.1 i fördraget genom att det utgjorde ett stöd för den konstaterade överenskommelsen (punkt 134 tredje stycket i övervägandena i beslutet). En sådan tolkning bekräftas av lydelsen i artikel 1 i beslutet, av vilken det framgår att företagen har utbytt information om företagens verksamhet "för att främja [de] åtgärder" som anses strida mot artikel 85.1 i fördraget.

278 Vid bedömningen av omfattningen av de framtida förbuden i artikel 2 första stycket b och c i beslutet skall hänsyn tas till kommissionens ifrågavarande tolkning av Fides-systemets förenlighet med artikel 85 i fördraget.

279 Det kan i detta avseende för det första påpekas att de ifrågavarande förbuden inte är begränsade till utbyte av information om de enskilda företagens verksamhet utan även gäller utbyte av vissa sammanställda statistiska uppgifter (artikel 2 första stycket b och andra stycket i beslutet). För det andra förbjuds i artikel 2 andra stycket b och c utbyte av vissa statistiska uppgifter för att förhindra att ett möjligt stöd för ett potentiellt konkurrensbegränsande beteende uppkommer.

280 Ett sådant förbud, som avser att hindra ett utbyte av rent statistiska uppgifter som inte utgör information om ett enskilt företag eller som kan härledas till ett visst företag och som införs av det skälet att denna information kan användas i konkurrensbegränsande syfte, överskrider vad som är nödvändigt för att tillse att företagen åter agerar lagenligt. Det framgår för det första inte av beslutet att kommissionen skulle ha ansett att utbytet av statistiska uppgifter var en överträdelse i sig av artikel 85.1 i fördraget. Den omständigheten, att ett system för utbyte av statistiska uppgifter kan användas i konkurrensbegränsande syfte, kan för det andra inte medföra att det strider mot artikel 85.1 i fördraget, eftersom det under sådana omständigheter först är nödvändigt att fastställa att det faktiskt har haft en konkurrensbegränsande verkan. Kommissionens argument, att artikel 2 i beslutet endast är av förklarande karaktär (se ovan punkt 261), är följaktligen grundlöst.

281 Artikel 2 första till och med fjärde stycket i beslutet skall således ogiltigförklaras med undantag av följande avsnitt:

"De i artikel 1 uppräknade företagen skall omedelbart upphöra med ovannämnda överträdelser om detta inte redan har skett. De skall i framtiden inom ramen för sin verksamhet inom kartongbranschen avhålla sig från avtal eller samordnade förfaranden som kan ha samma eller liknande syfte eller resultat, inklusive varje form av utbyte av information om företagens verksamhet:

a) genom vilket deltagarna informeras direkt eller indirekt om andra enskilda tillverkares produktion, försäljning, orderstock, kapacitetsutnyttjandegrad, försäljningspriser, omkostnader eller marknadsföringsplaner.

Varje system för utbyte av allmänna uppgifter till vilket de är anslutna, såsom Fides-systemet eller dess efterföljare, skall vara utformat på ett sådant sätt att det utesluter alla uppgifter som kan göra det möjligt att identifiera enskilda tillverkares agerande."

**Yrkandet om upphävande av eller nedsättning av böterna**

A — *Huruvida böterna skall nedsättas på grund av en felaktig bedömning av överträdelsens syfte och varaktighet*

282 Sökanden har med hänvisning till tidigare anförda grunder och argument gjort gällande att överträdelsen hade en helt annan materiell räckvidd, att den pågick under en kortare period och var betydligt mindre allvarlig än vad kommissionen har påstått, och att det därför finns anledning att avsevärt sätta ned bötesbeloppet.

283 Det kan erinras om att det följer av tidigare konstateranden i samband med de ovan anförda grunderna att kommissionen i sökandens fall vederbörligen har fastställt såväl förekomsten av den överträdelse som anges i artikel 1 i beslutet som dess varaktighet.

284 Av detta följer att talan inte kan vinna bifall på denna grund.

B — *Huruvida kommissionen dels har gjort en oriktig bedömning när den ansåg att överenskommelsens "syften ... i hög grad uppnåtts", dels har åsidosatt sin motiveringsskyldighet på denna punkt*

*Parternas argument*

285 Sökanden har gjort gällande att kommissionen gjorde en oriktig bedömning när den vid fastställandet av bötesbeloppet beaktade att överenskommelsens "syften ... i hög grad uppnåtts" (punkt 168 i övervägandena i beslutet). Kommissionen har på denna punkt inte tagit hänsyn till de bevis som de berörda företagen, och i synnerhet sökanden, har förebringat.

286 Pristillkännagivanden är normala inom branschen, och det är på grund av vissa marknadsvillkor, närmare bestämt insynen i marknaden, som en viss enhetlighet och samtidighet kan konstateras beträffande olika tillverkares tillkännagivanden av prishöjningar. Kommissionen har inte beaktat följande omständigheter: a) transaktionspriserna har alltid legat väsentligt under de tillkännagivna priserna, b) det har alltid funnits avsevärda skillnader mellan de priser som olika kunder har erbjudits, vilket innebär att det aldrig har funnits ett enda pris, c) konjunkturcyklerna har påverkat prisutvecklingen samt d) skillnaderna mellan de priser som har erbjudits olika kunder har ökat under den ifrågavarande perioden, vilket har medfört att priserna i högre utsträckning har satts individuellt.

287 Utvecklingen av transaktionspriserna har endast bestämts av de gällande marknadsvillkoren under den aktuella perioden och i synnerhet av den relativt sett oförminskade efterfrågan, ett tillfredsställande och ibland optimalt kapacitetsutnyttjande (se punkt 13—15 i övervägandena i beslutet), avsevärda kostnadsökningar (se punkt 16—19 i övervägandena) och slutligen av en fullt normal lönsamhet under hela perioden. Under dessa omständigheter borde kommissionen ha dragit slutsatsen att prishöjningarna var normala (se även punkt 135 i övervägandena) och att de höjningar av transaktionspriserna som har konstaterats sammanföll med grundläggande ekonomiska variabler. Kommissionen borde således även ha dragit den slutsatsen att den påstådda överenskommelsen inte hade någon som helst inverkan på den faktiska utvecklingen av transaktionspriserna.

288 Enligt sökanden har transaktionspriserna alltid följt kostnadsutvecklingen. Sänkningen av råvarukostnaderna, som konstaterades under det andra halvåret 1989, åtföljdes av en avsevärd höjning av kostnaderna för arbetskraft och energi, vilka utgjorde omkring 35 procent av kartongtillverkarnas sammanlagda kostnader. Den omständigheten att efterfrågan sjönk år 1991 innebär inte heller att andra faktorer än marknadsvillkoren påverkade prisutvecklingen, eftersom den enda prishöjningen år 1991 (höjningen i januari) redan hade tillkännagivits under hösten 1990 och planerats långt tidigare av tillverkarna.

289 Kommissionens påstående avseende överenskommelsens resultat är inte heller riktigt vad beträffar den påstådda samordningen av marknadsandelarna, eftersom det aldrig förekom någon sådan samordning eller något system för kontroll av hur de olika tillverkarnas marknadsandelar utvecklades. Vidare varierade Sarriós marknadsandelar kraftigt under den berörda perioden.

290 Slutligen har sökanden gjort gällande att det föreligger ett fel i motiveringen genom den motsägelse som finns mellan de slutsatser som dras av överenskommelsens inverkan på marknaden och de faktiska iakttagelser som själva beslutet innehåller.

291 Kommissionen har påpekat att under den aktuella perioden höjdes priserna alltid regelbundet och tillämpades i enlighet med den samordning som förekom mellan tillverkarna inom ramen för kommittéerna inom PG Paperboard, att det genom utbytet av detaljerad information skulle ha införts ett system för kontroll av att de beslut som överenskommelsen resulterade i följdes samt att de olika tillverkarnas marknadsandelar hela tiden låg kvar på ungefär samma nivå. Mot denna bakgrund, och i synnerhet med hänsyn till de talrika skriftliga bevisen för överenskommelsen, har sökanden ingen grund för sitt påstående att överenskommelsen inte på ett väsentligt sätt förändrat marknadstendenserna.

292 Vad beträffar prisutvecklingen har kommissionen erinrat om att det finns anledning att göra en helhetsbedömning av överenskommelsens framgång. Den omständigheten att överenskommelsen var framgångsrik motsägs inte alls av att den skulle ha varit mindre fördelaktig för sökanden än för andra, vilket för övrigt inte har bevisats.

293 De obetydliga variationerna i de olika tillverkarnas marknadsandelar bekräftar att överenskommelsen var mycket framgångsrik även i detta hänseende.

294 Slutligen har kommissionen på grundval av ovan anförda argument bestritt att beslutet skulle vara behäftat med ett fel på grund av bristande motivering vad beträffar överenskommelsens inverkan på marknaden. Den har bland annat hänvisat till analyserna av marknadsvillkoren och av marknadsutvecklingen i punkterna 16, 21 och 137 i övervägandena i beslutet och hävdat, att såvida man inte försöker isolera ett påstående från sitt sammanhang kan ingen motsägelse konstateras i motiveringen av beslutet.

*Förstainstansrättens bedömning*

295 Enligt punkt 168 sjunde strecksatsen i övervägandena i beslutet har kommissionen fastställt det generella bötesbeloppet med beaktande av bland annat att överenskommelsens "syften ... i hög grad uppnåtts". Det är ostridigt att kommissionen härvid hänvisat till den i artikel 1 i beslutet konstaterade överträdelsens inverkan på marknaden.

296 Förstainstansrätten anser att det för prövningen av kommissionens bedömning av överträdelsens verkningar räcker att undersöka hur den bedömt resultaten av prissamverkan. För det första framgår det nämligen av beslutet att konstaterandet att överenskommelsens syften i hög grad uppnåtts i huvudsak är grundat på resultaten av prissamverkan. Dessa resultat har analyserats i punkterna 100—102, 115 och 135—137 i övervägandena i beslutet, medan frågan huruvida samverkan kring marknadsandelar och driftstopp har haft någon inverkan på marknaden däremot inte har varit föremål för särskild undersökning.

297 För det andra är det under alla omständigheter möjligt att, utifrån en undersökning av resultaten av prissamverkan, även bedöma om syftet med samverkan kring driftstoppen har uppnåtts, eftersom denna samverkan avsåg att undvika att de samordnade prisinitiativen skulle äventyras av ett utbud som översteg efterfrågan.

298 Vad för det tredje gäller samverkan kring marknadsandelarna har kommissionen inte hävdat att de företag som deltog i PWG:s möten hade för avsikt att åstadkomma en total frysning av sina marknadsandelar. Enligt punkt 60 andra stycket i övervägandena i beslutet var avtalet om marknadsandelar inte statiskt utan "föremål för regelbundna justeringar och omförhandlingar". Med hänsyn till denna precisering kan kommissionen således inte klandras för att ha dragit slutsatsen att överenskommelsens syften i hög grad hade uppnåtts utan att i beslutet särskilt ha undersökt huruvida samverkan kring marknadsandelarna var framgångsrik.

299 Kommissionen har, beträffande prissamverkan, gjort en bedömning av dess generella resultat. Även om det antas att de individuella uppgifter som sökanden har tillhandahållit skulle, som denne påstått, styrka att resultaten av prissamverkan var av mindre betydelse för sökandens del än för den europeiska kartongmarknaden i dess helhet, räcker inte sådana individuella uppgifter i sig för att ifrågasätta kommissionens bedömning.

300 Det framgår av beslutet, och som kommissionen har bekräftat under sammanträdet, att tre olika resultat har fastställts. Kommissionen har dessutom åberopat den omständigheten att prisinitiativen i deras helhet ansetts som framgångsrika av tillverkarna själva.

301 Det första resultat som har beaktats av kommissionen, och som inte har bestritts av sökanden, består i att kunderna faktiskt underrättades om de överenskomna prishöjningarna. De nya priserna tjänade härvid som bas i händelse av individuella förhandlingar med kunderna om transaktionspriserna (se bland annat punkterna 100 och 101 femte och sjätte styckena i övervägandena i beslutet).

302 Det andra resultatet består i att utvecklingen av transaktionspriserna följde de tillkännagivna priserna. Kommissionen har i detta avseende hävdat att "tillverkarna inte nöjde sig med att tillkännage de överenskomna prishöjningarna, utan vidtog, med några få undantag, konkreta åtgärder för att säkerställa att de tillämpades i förhållande till kunderna" (punkt 101 första stycket i övervägandena i beslutet). Kommissionen har medgett att kunderna ibland beviljades eftergifter vad gällde tidpunkten för höjningen eller individuella rabatter eller prissänkningar, bland annat i händelse av stora order, och att "den genomsnittliga nettohöjningen efter avdrag för prissänkningar, rabatter och andra eftergifter alltid låg under det totala beloppet för den tillkännagivna höjningen" (punkt 102 sista stycket i övervägandena i beslutet). Kommissionen har emellertid, med hänvisning till diagram i en ekonomisk studie som genomförts inför förfarandet vid kommissionen på uppdrag av ett flertal av de företag som var mottagare av beslutet (nedan kallad LE-rapporten), påstått att det under den period som beslutet avser fanns ett "klart

linjärt samband" mellan utvecklingen av de tillkännagivna priserna och transaktionspriserna, omräknade i nationella valutor eller ecu. Kommissionen drog härav följande slutsats: "Nettoprishöjningarna följde de tillkännagivna höjningarna nära, om än med en viss tidsförskjutning. Rapportens författare medgav själv under förhöret att detta var fallet under åren 1988 och 1989" (punkt 115 andra stycket i övervägandena).

303 Det måste medges att det var riktigt av kommissionen att vid bedömningen av det andra resultatet anse förekomsten av ett linjärt samband mellan utvecklingen av de tillkännagivna priserna och utvecklingen av transaktionspriserna som ett bevis för prisinitiativens inverkan på de sistnämnda priserna, i enlighet med tillverkarnas eftersträvade syfte. Det är ostridigt att bruket att föra individuella förhandlingar med kunderna på den ifrågavarande marknaden innebär att transaktionspriset i allmänhet inte är identiskt med det tillkännagivna priset. Det kan därför inte förväntas att höjningarna av transaktionspriserna var identiska med höjningarna av de tillkännagivna priserna.

304 Vad beträffar förekomsten av ett samband mellan höjningarna av de tillkännagivna priserna och höjningarna av transaktionspriserna var det riktigt av kommissionen att åberopa LE-rapporten. Denna rapport utgör en analys av prisutvecklingen på kartong under den period som avses i beslutet och grundas på uppgifter som tillhandahållits av ett flertal tillverkare, däribland sökanden.

305 Rapporten bekräftar emellertid endast delvis att det under viss tid förelegat ett "klart linjärt samband". En undersökning av perioden år 1987—1991 ger vid handen tre olika delperioder. Författaren till LE-rapporten gjorde i detta hänseende följande sammanfattning av sina slutsatser under förhöret vid kommissionen: "Det finns inget klart samband, ens med hänsyn till en tidsförskjutning, mellan höjningen av de tillkännagivna priserna och marknadspriserna under början av den aktuella perioden 1987—1988. Däremot förelåg ett sådant samband under år 1988/1989, medan detta samband därefter blev allt mindre påtagligt och i det

närmaste märkligt [oddly] under perioden år 1990/1991" (protokoll från förhöret, s. 28). Han påpekade även att dessa variationer i tiden var nära kopplade till variationerna i efterfrågan (se bland annat protokollet från förhöret, s. 20).

306 Författarens muntliga slutsatser överensstämmer med analysen i hans rapport och i synnerhet med diagrammen över utvecklingen av de tillkännagivna priserna och utvecklingen av transaktionspriserna (LE-rapporten, diagram 10 och 11, s. 29). Det skall således konstateras att kommissionen endast delvis har bevisat förekomsten av det "klar[a] linjära samband" som den har gjort gällande.

307 Under sammanträdet påpekade kommissionen att den även beaktat ett tredje resultat av prissamverkan som bestod i att transaktionsprisnivån var högre än den skulle ha varit om det inte hade förekommit någon samverkan. Kommissionen underströk i detta hänseende att tidpunkterna och den ordningsföljd i vilken prishöjningarna skulle tillkännages hade beslutats av PWG, samt framhåller i beslutet att "det är osannolikt att de samordnade tillkännagivandena på dessa villkor inte skulle ha haft någon inverkan på den faktiska prisnivån" (punkt 136 tredje stycket i övervägandena i beslutet). I LE-rapporten (avdelning 3) har emellertid en modell fastställts, som gör det möjligt att förutse den prisnivå som följer av objektiva marknadsvillkor. Enligt denna rapport har prisnivån, såsom denna bestämts av objektiva ekonomiska faktorer under perioden 1975—1991, utvecklats, med obetydliga variationer, på exakt samma sätt som de tillämpade transaktionspriserna, inklusive under den period som avses i beslutet.

308 Trots dessa slutsatser är det inte möjligt att utifrån analysen i rapporten konstatera att de samordnade prisinitiativen inte gjorde det möjligt för tillverkarna att uppnå en transaktionsprisnivå som var högre än den som skulle ha uppkommit genom fri konkurrens. Som kommissionen framhöll vid sammanträdet är det i detta hänseende möjligt att de faktorer som beaktades i nämnda analys har påverkats av förekomsten av samverkan. Kommissionen har därmed med rätta gjort gällande att samverkan exempelvis har kunnat minska företagens incitament att sänka sina kostnader. Däremot har den inte påvisat något direkt fel i LE-rapportens analys och har inte heller framlagt egna ekonomiska analyser av den hypotetiska utveck-

lingen av transaktionspriserna i avsaknad av varje form av samordning. Mot denna bakgrund kan kommissionens påstående att transaktionsprisnivån hade varit lägre i avsaknad av en samverkan mellan tillverkarna inte anses styrkt.

309 Av detta följer att det tredje resultatet av prissamverkan inte har bevisats.

310 De föregående konstaterandena ändras inte av den subjektiva bedömning av tillverkarna, som kommissionen har grundat sig på när den fann att överenskommelsens syften i hög grad hade uppnåtts. Kommissionen har på denna punkt hänvisat till en lista över handlingar som den tillhandahöll under sammanträdet. Även om det antas att kommissionen har kunnat grunda sin bedömning av prisinitiativens eventuella framgång på handlingar av vilka vissa tillverkares subjektiva uppfattning framgår, måste det konstateras att ett flertal företag, däribland sökanden, vid sammanträdet med rätta hänvisat till det stora antal handlingar i målet av vilka det framgår att tillverkarna hade problem med att genomföra de överenskomna prishöjningarna. Mot denna bakgrund kan kommissionens hänvisning till tillverkarnas egna förklaringar inte anses som tillräcklig grund för den slutsatsen att överenskommelsens syften i hög grad uppnåtts.

311 Av vad som ovan anförts följer att de resultat av överträdelsen som kommissionen har gjort gällande endast har bevisats till viss del. Förstainstansrätten kommer att undersöka betydelsen av denna slutsats inom ramen för sin fulla prövningsrätt i fråga om böter i samband med att den bedömer hur allvarlig den i föreliggande fall konstaterade överträdelsen är (se nedan punkt 334).

312 Det kan slutligen konstateras att sökandens påstående att beslutet var bristfälligt motiverat i fråga om överträdelsens verkningar saknar grund. Såsom framgår ovan innehåller beslutet en motivering som är detaljerad och motsägelsefri såvitt avser den konstaterade överträdelsens verkningar.

C — *Huruvida kommissionen dels har gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning genom att anse döljandet av överenskommelsen som en försvårande omständighet, dels har lämnat en felaktig motivering i detta avseende*

*Parternas argument*

313 Sökanden har hävdat att vare sig man medger att en viss spridning av tillkännagivandena om prishöjningar var ett resultat av en samordning eller inte, kunde kommissionen i vart fall inte anse denna omständighet som särskilt försvårande, eftersom "döljandet" av en överenskommelse är en naturlig del av överträdelsen i sig.

314 Sökanden har tillagt att den omständigheten att kommissionen inte påträffat skriftliga bevis för sina påståenden om förekomsten av en överträdelse inte innebär att åtgärder har vidtagits för att dölja överenskommelsen.

315 Slutligen har sökanden gjort gällande att motiveringen är bristfällig genom att det inte framgår av beslutet varför döljandet av en överenskommelse skall anses som en försvårande omständighet.

316 Kommissionen har gjort gällande att döljandet av överenskommelsen utgör en omständighet som bör beaktas vid bedömningen av hur allvarlig överträdelsen är (domen i det ovannämnda målet BASF mot kommissionen, punkt 273).

*Förstainstansrättens bedömning*

317 Enligt punkt 167 tredje stycket i övervägandena i beslutet är "en av de allvarligaste aspekterna av överträdelsen ... att företagen för att försöka dölja överenskommel-

sens existens har gått så långt att de i förväg för var och en av de största tillverkarna har bestämt tidpunkt och ordningsföljd för de olika tillkännagivandena om nya prishöjningar". Av beslutet framgår dessutom följande: "tillverkarna skulle, genom detta noggrant planerade vilseledande, ha kunnat förklara de på varandra följande enhetliga, regelbundna prishöjningarna inom hela branschen med ett 'oligopolistiskt agerande'" (punkt 73 tredje stycket i övervägandena). Slutligen har kommissionen enligt punkt 168 sjätte strecksatsen i övervägandena bestämt den allmänna bötesnivån med beaktande av de "sinnrika åtgärder [som] har vidtagits för att dölja samverkans verkliga natur och omfattning (avsaknaden av officiella protokoll eller dokumentation från PWG:s och JMC:s möten, deltagarna uppmanades att inte föra anteckningar, tidpunkten och ordningsföljden för tillkännagivandena om prishöjningarna bestämdes så att man skulle kunna hävda att dessa höjningar endast 'följde på andra höjningar' osv.)".

318 Det kan konstateras att det var riktigt av kommissionen att av de tillgängliga bevisen dra den slutsatsen att företagen i förväg hade beslutat om tidpunkt och ordningsföljd för tillkännagivandena om prishöjningarna i syfte att dölja samordningen av priserna. Detta förfarande framgår i synnerhet av Storas förklaringar (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 30): "Det fanns inget standardförfarande för vilket företag som först skulle tillkännage en prishöjning och vilket företag som skulle följa därefter. PWG diskuterade och enades om vilken tillverkare som först skulle gå ut med en prishöjning och vid vilka tidpunkter de andra stora tillverkarna skulle tillkännage sina höjningar. Det var inte samma ordningsföljd vid varje tillfälle." Förekomsten av en ordningsföljd bekräftas även i en handling från Rena beträffande JMC:s möte den 6 september 1990 (bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar). Denna handling innehåller exakta uppgifter om tidpunkterna för tillkännagivandena om prishöjningarna i januari 1991 av vissa företag som var medlemmar av PWG (Mayr-Melnhof, Feldmühle och Cascades). Dessa tidpunkter överensstämmer exakt med de datum då dessa företag verkligen lämnade sina tillkännagivanden (se punkterna 87 och 88 i övervägandena i beslutet).

319 Bristen på officiella protokoll och den nästan totala avsaknaden av interna anteckningar avseende PWG:s och JMC:s möten utgör med hänsyn till antalet möten,

deras varaktighet och de ifrågavarande diskussionernas natur ett tillräckligt bevis för kommissionens påstående att deltagarna hade uppmanats att inte föra anteckningar.

320 Av det ovan anförda följer att de företag som deltog i dessa organs möten inte bara var medvetna om att deras agerande var olagligt utan även vidtog åtgärder för att dölja denna samverkan. Kommissionen har således med rätta ansett dessa åtgärder som försvårande omständigheter vid sin bedömning av hur allvarlig överträdelsen var.

321 Slutligen har kommissionen i beslutet förklarat exakt vilka av företagens ageranden som anses utgöra försvårande omständigheter och har således i tillräcklig utsträckning motiverat sin bedömning på denna punkt.

322 Talan kan således inte bifallas på denna grund.

D — *Huruvida likabehandlingsprincipen har åsidosatts genom att kommissionen utan objektiva skäl har ålagt böter som väsentligt överstiger tidigare praxis*

*Parternas argument*

323 Sökanden har gjort gällande att höjningen av nivån på de ålagda böterna i förhållande till den nivå som tillämpats i tidigare beslutspraxis innebär en oberättigad särbehandling.

324 Vid vissa liknande överenskommelser har betydligt mindre stränga påföljder ålagts (se till exempel kommissionens beslut 86/398/EEG av den 23 april 1986 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EEG-fördraget, IV/31.149 — Polypropylen, EGT L 230, s. 1, nedan kallat Polypropylenbeslutet).

325 Av samma skäl förefaller den allmänna bötesnivån obefogad i förhållande till kommissionens beslut 92/163/EEG av den 24 juli 1991 om ett förfarande för tillämpning av artikel 86 i EEG-fördraget (IV/31.043 — Tetra Pak II, EGT L 72, 1992, s. 1).

326 Att kommissionen har gjort en oriktig bedömning av hur allvarlig överträdelsen var bekräftas även av en jämförelse med bötesnivån i kommissionens beslut 94/815/EG av den 30 november 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget (IV/33.126 och 33.322 — cement, EGT L 343, s. 1).

327 Enligt kommissionen har varje överträdelse sina särdrag. Likabehandlingsprincipen innebär att lika situationer skall behandlas på samma sätt, och det är därför omöjligt att jämföra det bötesbelopp som ålagts i föreliggande fall med de böter som ålagts för överträdelser som begåtts på andra sätt och under andra perioder. Kommissionen har tillagt att den i alla händelser har rätt att höja bötesnivån, om detta är nödvändigt för att säkerställa genomförandet av gemenskapens konkurrenspolitik (förstainstansrättens dom av den 10 mars 1992 i mål T-12/89, Solvay mot kommissionen, REG 1992, s. II-907).

*Förstainstansrättens bedömning*

328 Enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 får kommissionen besluta om att ålägga varje företag som uppsåtligen eller av oaktsamhet har deltagit i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget böter om lägst ettusen ecu och högst en miljon ecu, eller ett

högre belopp som dock inte får överstiga tio procent av föregående räkenskapsårs omsättning för varje företag som deltagit i överträdelsen. När bötesbeloppet fastställs skall hänsyn tas både till hur allvarlig överträdelsen är och hur länge den pågått. Såsom framgår av domstolens rättspraxis skall frågan om hur allvarlig överträdelsen är avgöras med beaktande av ett stort antal omständigheter, såsom i synnerhet de särskilda omständigheterna i målet, dess kontext och böternas avskräckande verkan, utan att det har fastställts någon tvingande eller uttömmande förteckning över de kriterier som absolut skall tas i beaktande (domstolens beslut av den 25 mars 1996 i mål C-137/95 P, SPO m. fl. mot kommissionen, REG 1996, s. I-1611, punkt 54).

329 Kommissionen har i föreliggande fall fastställt den allmänna bötesnivån med beaktande av hur länge överträdelsen pågått (punkt 167 i övervägandena i beslutet) samt med beaktande av följande omständigheter (punkt 168 i övervägandena):

"— Samverkan kring prisfastställelse och uppdelning av marknaden utgör i sig allvarliga konkurrensbegränsande åtgärder.

— Överenskommelsen gällde för i stort sett hela gemenskapens område.

— Gemenskapsmarknaden för kartong är en betydelsefull ekonomisk sektor som varje år uppgår till omkring 2,5 miljarder ecu.

— De företag som deltog i överträdelsen täcker praktiskt taget hela marknaden.

— Överenskommelsen har fungerat i form av ett system för regelbundna, institutionaliserade möten som syftat till att detaljreglera kartongmarknaden inom gemenskapen.

— Sinnrika åtgärder har vidtagits för att dölja samverkans verkliga natur och omfattning (avsaknaden av officiella protokoll eller dokumentation från PWG:s och JMC:s möten, deltagarna uppmanades att inte föra anteckningar, tidpunkten och ordningsföljden för tillkännagivandena om prishöjningarna bestämdes så att man skulle kunna hävda att dessa höjningar endast 'följde på andra höjningar' osv.).

— Överenskommelsens syften har i hög grad uppnåtts."

330 Förstainstansrätten erinrar vidare om att kommissionen i ett svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten har påpekat att böter på en grundnivå om 9 procent eller 7,5 procent av omsättningen på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990 för vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet har ålagts de företag som har ansetts som "huvudmän" för överenskommelsen respektive de övriga företagen.

331 Det finns anledning framhålla, för det första, att kommissionen vid sin bedömning av den allmänna bötesnivån kan beakta att uppenbara överträdelser av gemenskapens konkurrensregler fortfarande är förhållandevis vanligt förekommande och att kommissionen därför har rätt att höja bötesnivån när den anser att det är nödvändigt att förstärka böternas avskräckande verkan. Följaktligen kan den omständigheten att kommissionen tidigare har tillämpat en viss bötesnivå för vissa typer av överträdelser inte medföra att kommissionen inte skulle kunna höja denna nivå inom de gränser som föreskrivits i förordning nr 17, om detta visar sig nödvändigt för att gemenskapens konkurrenspolitik skall kunna säkerställas (se bland annat domstolens dom av den 7 juni 1983 i de förenade målen 100/80, 101/80, 102/80 och 103/80, Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen, REG 1983, s. 1825, punkt 105—108, svensk specialutgåva, häfte 7, och domen i det ovannämnda målet ICI mot kommissionen, punkt 385).

332 För det andra har kommissionen med rätta hävdat att på grund av de särskilda omständigheterna i föreliggande fall kan ingen direkt jämförelse göras mellan den

allmänna bötesnivån i det aktuella beslutet och den bötesnivå som kommissionen har tillämpat i sin tidigare beslutspraxis, och i synnerhet i Polypropylenbeslutet, som kommissionen själv anser vara det ärende som närmast kan jämföras med det aktuella fallet. I motsats till ärendet som gav upphov till Polypropylenbeslutet har emellertid ingen förmildrande omständighet beaktats i föreliggande fall vid fastställandet av den allmänna bötesnivån. Som förstainstansrätten emellertid redan har konstaterat har företagen vidtagit sinnrika åtgärder för att dölja överträdelsens existens, vilket anses som en särskilt allvarlig aspekt av överträdelsen och som särskiljer denna från tidigare överträdelser som konstaterats av kommissionen.

333 För det tredje skall det framhållas att överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget dels pågick under lång tid, dels var av uppenbar beskaffenhet. Dessutom begicks den trots att kommissionens tidigare beslutspraxis, och i synnerhet Polypropylenbeslutet, borde ha utgjort ett varnande exempel.

334 Mot bakgrund av dessa omständigheter kan det anses att de kriterier som anges i punkt 168 i övervägandena i beslutet gör den allmänna bötesnivå som fastställts av kommissionen berättigad. Förstainstansrätten har visserligen redan konstaterat att de resultat av prissamverkan som kommissionen beaktat vid fastställandet av den allmänna bötesnivån endast har bevisats till viss del. Mot bakgrund av vad som anförts ovan påverkar emellertid inte denna slutsats i väsentlig utsträckning bedömningen av hur allvarlig den konstaterade överträdelsen är. I detta hänseende räcker det att företagen faktiskt har tillkännagett de överenskomna prishöjningarna och att de tillkännagivna priserna har utgjort grund för fastställandet av individuella transaktionspriser för att denna prissamverkan skall anses ha haft såväl till syfte som resultat att allvarligt begränsa konkurrensen. Förstainstansrätten anser följaktligen inom ramen för sin fulla prövningsrätt att konstaterandena i fråga om överträdelsens verkningar inte motiverar en sänkning av den allmänna bötesnivå som kommissionen har fastställt.

335 Slutligen har kommissionen, när den i föreliggande fall fastställde den allmänna bötesnivån, inte avvikit från sin tidigare beslutspraxis på ett sådant sätt att den

borde ha lämnat en utförligare motivering av sin bedömning av hur allvarlig överträdelsen var (se bland annat domstolens dom av den 26 november 1975 i mål 73/74, Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique m. fl. mot kommissionen, REG 1975, s. 1491, punkt 31; svensk specialutgåva, häfte 2).

336 Talan kan således inte bifallas på denna grund.

E — *Huruvida motiveringen är bristfällig och huruvida rätten till ett försvar har åsidosatts vad beträffar beräkningen av böterna*

*Parternas argument*

337 För att bedöma om kommissionen har hållit sig inom de gränser som anges i artikel 15.2 i förordning nr 17 och om den korrekt och utan godtycke har utövat sin behörighet att fastställa böter efter eget skön, måste man enligt sökanden kontrollera om beslutet innehåller en beskrivning av de kriterier som tillämpats av kommissionen. Enligt sökanden uppfyller beslutet inte dessa krav, eftersom där varken anges det räkenskapsår som har beaktats vid fastställandet av böterna eller den procentsats som tillämpats för att beräkna varje bötesbelopp. Sökanden har därför inte kunnat göra en verklig kontroll av beslutets lagenlighet, vilket utgör ett uppenbart åsidosättande av sökandens rätt till försvar.

338 Kommissionen har påpekat att det i artikel 15.2 i förordning nr 17 varken explicit eller implicit stadgas en skyldighet för kommissionen att ange det beräkningssätt som tillämpats. Vidare är motiveringen av beslutet avseende de omständigheter som varit avgörande för fastställandet av den allmänna bötesnivån och av bötesnivån för respektive företag helt jämförbar med den motivering som lämnats i liknande beslut. Det har hittills inte i något fall uppställts en skyldighet att i detalj ange de kriterier som använts för att beräkna böterna.

339 Kommissionen har hävdat att den inte är skyldig att fastställa bötesbeloppet på grundval av en exakt matematisk formel, eftersom en sådan lösning skulle kunna medföra att företagen i förväg beräknade vilka fördelar de skulle kunna få av ett deltagande i en otillåten överenskommelse. Kommissionen anser sig ha behörighet att efter eget skön fastställa bötesbeloppen, då dessa utgör ett medel för genomförandet av dess konkurrenspolitik (förstainstansrättens dom av den 6 april 1995 i mål T-150/89, Martinelli mot kommissionen, REG 1995, s. II-1165, punkt 59).

340 Slutligen har kommissionen gjort gällande att den omständigheten att en ledamot av kommissionen upplysningsvis har redogjort för vissa ytterligare detaljer kring böterna under en presskonferens inte kan återverka på beslutet, och att sådana uppgifter inte heller innebär att motiveringen av beslutet var otillräcklig.

*Förstainstansrättens bedömning*

341 Enligt fast rättspraxis har skyldigheten att motivera ett individuellt beslut till syfte att göra det möjligt för gemenskapsdomstolarna att pröva beslutets lagenlighet och att ge den berörde de upplysningar som är nödvändiga för att denne skall kunna bedöma om beslutet är välgrundat eller om det eventuellt är behäftat med ett sådant fel att det är möjligt att ifrågasätta dess giltighet, med det tillägget att omfattningen av denna skyldighet beror på rättsaktens art och det sammanhang i vilket den har antagits (se bland annat förstainstansrättens dom av den 11 december 1996 i mål T-49/95, Van Megen Sports mot kommissionen, REG 1996, s. II-1799, punkt 51).

342 Omfattningen av skyldigheten att motivera ett beslut om att, som i föreliggande fall, ålägga ett flertal företag böter för en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler, skall fastställas mot bakgrund av att bedömningen av hur allvarliga överträdelserna är skall göras med hänsyn till ett stort antal omständigheter, såsom i synnerhet de särskilda omständigheterna i målet, dess kontext och böternas avskräckande verkan, utan att det har fastställts någon tvingande eller uttömmande

förteckning över de kriterier som absolut skall tas i beaktande (beslut i det ovannämnda målet SPO m. fl. mot kommissionen, punkt 54).

343 Kommissionen förfogar vid fastställandet av varje bötesbelopp över ett utrymme för skönsmässig bedömning, och den kan av denna anledning inte anses skyldig att tillämpa en exakt matematisk formel (se med samma innebörd domen i det ovannämnda målet Martinelli mot kommissionen, punkt 59).

344 I beslutet framgår, av punkt 168 respektive punkt 169 i övervägandena, de kriterier som beaktades för att fastställa den allmänna bötesnivån och de individuella bötesbeloppen. Vad i övrigt avser individuella böter förklarar kommissionen i punkt 170 i övervägandena att de företag som deltog i PWG:s möten i princip ansågs som "huvudmän" för överenskommelsen, medan övriga företag ansågs som "ordinarie deltagare" i den. Slutligen anser kommissionen i punkterna 171 och 172 i övervägandena att de bötesbelopp som Rena och Stora har ålagts skall reduceras väsentligt på grund av att de samarbetat aktivt med kommissionen samt att åtta andra företag, däribland sökanden, likaså kan erhålla en något mindre reduktion på grund av att de i sina svar på meddelandet om anmärkningar inte förnekade de huvudsakliga faktiska omständigheter på vilka kommissionen grundade sina anmärkningar.

345 I sina inlagor i målet vid förstainstansrätten samt i sitt svar på rättens skriftliga fråga har kommissionen förklarat att böterna beräknades på grundval av omsättningen på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990 för vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet. Böter på en grundnivå om 9 procent eller 7,5 procent av den individuella årsomsättningen ålades således de företag som ansågs som "huvudmän" för överenskommelsen respektive de övriga företagen. Slutligen tog kommissionen hänsyn till vissa företags eventuellt samarbetsvilliga inställning

under förfarandet vid kommissionen. Två företag fick av detta skäl sina böter reducerade med två tredjedelar, medan andra företags böter reducerades med en tredjedel.

346 Det framgår för övrigt av en tabell som kommissionen har tillhandahållit, och som innehåller uppgifter om fastställandet av varje individuellt bötesbelopp, att även om dessa inte har fastställts genom en strikt matematisk tillämpning av enbart ovannämnda sifferuppgifter har nämnda uppgifter emellertid systematiskt beaktats vid beräkningen av böterna.

347 I beslutet preciseras emellertid inte att böterna har beräknats på grundval av varje företags omsättning på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990. I beslutet nämns inte heller de procentsatser på 9 respektive 7,5 procent som tillämpades för att beräkna de böter som ålades de företag som ansågs som "huvudmän" respektive de företag som ansågs som "ordinarie deltagare". Procentsatserna för reduktionen av böterna för Rena och Stora respektive åtta andra företag anges inte heller.

348 Mot bakgrund av den detaljerade redogörelsen i beslutet för de faktiska omständigheter som tillskrivits vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet finns det i föreliggande fall för det första anledning anse att punkt 169—172 i övervägandena i beslutet innehåller tillräckliga och relevanta uppgifter om de omständigheter som har beaktats vid bedömningen av hur allvarlig den överträdelse var som vart och ett av de aktuella företagen gjort sig skyldigt till och hur länge den pågått (se med samma innebörd förstainstansrättens dom av den 24 oktober 1991 i mål T-2/89, Petrofina mot kommissionen, REG 1991, s. II-1087, punkt 264).

349 För det andra, då, i likhet med det aktuella fallet, bötesbeloppen har fastställts genom att vissa bestämda uppgifter systematiskt beaktats, kan företagen, om var och en av dessa faktorer anges i beslutet, lättare bedöma dels om kommissionen har begått ett fel vid fastställandet av det individuella bötesbeloppet, dels om det individuella bötesbeloppet är berättigat i förhållande till de allmänna kriterier som tillämpats. I föreliggande fall skulle ett omnämnande i beslutet av de ifrågavarande

faktorerna, närmare bestämt den aktuella årsomsättningen, referensåret, de grundläggande procentsatser som tillämpats samt procentsatsen för reduktionen av bötesbeloppen, inte ha inneburit att de exakta årsomsättningarna för de företag som var mottagare av beslutet implicit avslöjades, vilket hade utgjort ett åsidosättande av artikel 214 i fördraget. Det slutliga individuella bötesbeloppet är, som kommissionen själv har framhållit, inte ett resultat av en strikt matematisk tillämpning av dessa faktorer.

350 Kommissionen har för övrigt medgett under sammanträdet att det inte fanns något som hindrade att den i beslutet angav de faktorer som systematiskt hade beaktats och avslöjats under en presskonferens samma dag som beslutet antogs. Det kan i detta hänseende erinras om att, enligt fast rättspraxis, motiveringen av ett beslut skall ingå i själva beslutet och att hänsyn inte kan tas till kommissionens efterföljande förklaringar annat än i särskilda fall (se förstainstansrättens dom av den 2 juli 1992 i mål T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening mot kommissionen, REG 1992, s. II-1931, punkt 131, svensk specialutgåva, häfte 13, och med samma innebörd förstainstansrättens dom av den 12 december 1991 i mål T-30/89, Hilti mot kommissionen, REG 1991, s. II-1439, punkt 136).

351 Trots dessa konstateranden skall det påpekas att motiveringen av de fastställda bötesbeloppen i punkt 167—172 i övervägandena i beslutet är minst lika detaljerad som kommissionens motiveringar av tidigare beslut om liknande överträdelser. Även om en invändning om bristande motivering är sådan att förstainstansrätten ex officio kan ta upp den till prövning, hade, vid den tidpunkt då beslutet fattades, ingen kritik riktats från gemenskapsdomstolens sida mot kommissionens praxis i fråga om motivering av ålagda böter. Det var först i dom av den 6 april 1995 i mål T-148/89, Tréfilunion mot kommissionen (REG 1995, s. II-1063), punkt 142, och i två andra domar som avkunnades samma dag i mål T-147/89, Société métallurgique de Normandie mot kommissionen (REG 1995, s. II-1057, publicerad i sammandrag) och i mål T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés mot kommissionen (REG 1995, s. II-1191, publicerad i sammandrag) som förstainstansrätten för första gången framhöll att det är önskvärt att företagen i detalj kan ta del av det sätt på vilket de ålagda böterna har beräknats, utan att de för den skull skall vara tvungna att väcka talan mot kommissionens beslut.

352 Av detta följer att när kommissionen i ett beslut konstaterar att konkurrensreglerna har överträtts och ålägger de företag som har deltagit i överträdelsen böter skall kommissionen, om den systematiskt har beaktat vissa grundläggande omständigheter för att fastställa bötesbeloppen, ange dessa omständigheter i själva beslutet så att mottagarna av det skall kunna kontrollera om bötesnivån är välgrundad och bedöma om det eventuellt förekommit diskriminering.

353 Mot bakgrund av de speciella omständigheter som angetts i punkt 351 ovan, och med hänsyn till att kommissionen under domstolsförfarandet har visat sig villig att lämna alla upplysningar som är av relevans för hur böterna har beräknats, skall bristen på särskild motivering i beslutet av det sätt på vilket böterna har beräknats inte i föreliggande fall anses utgöra ett sådant åsidosättande av motiveringsskyldigheten att det finns skäl att helt eller delvis upphäva de ålagda böterna. Sökanden har slutligen inte visat att den har hindrats från att på ändamålsenligt sätt göra gällande sin rätt till försvar.

354 Talan kan följaktligen inte bifallas på denna grund.

F — *Huruvida kommissionen dels har gjort en oriktig bedömning genom att inte ta vederbörlig hänsyn till Sarriós roll i överenskommelsen eller dess verkliga agerande på marknaden, dels har lämnat en bristfällig motivering i dessa avseenden*

*Parternas argument*

355 Sökanden har hävdat att kommissionen inte har tagit vederbörlig hänsyn till dennes särskilda ställning på marknaden och inom PG Paperboard. Sökanden har i detalj beskrivit sin ställning på marknaden och förklarat att den i fråga om produktionskapacitet endast var den femte respektive fjärde största tillverkaren i Västeuropa under åren 1990 och 1991 (se de undersökningar som nämns i punkt 9

i beslutet) och att dess andel av marknaden enbart var hälften så stor som det marknadsledande företagets andel. Vidare inriktade sökanden sin tillverkning på GD-kartong och var därför inte lika flexibel som de företag som hade en betydande tillverkning av såväl GD-kartong som GC-kartong. Sökanden utsattes och har alltid varit utsatt för mycket aggressiv konkurrens från såväl de skandinaviska tillverkarna, vilka har fördelen av direkt och integrerad tillgång till nyfiber, som tyska och österrikiska tillverkare, vilka har gynnats av nationell lagstiftning om återvinning. Det var i syfte att bemöta konkurrensen från dessa företag som sökanden år 1986 ansökte om rätt att få delta i PG Paperboards möten. Sökanden skulle härigenom kunna övervaka sina huvudkonkurrenters agerande.

356 Kommissionen har inte förebringat några bevis för sökandens verkliga agerande eller anfört argument som tillbakavisat sökandens argument enligt vilka a) transaktionspriserna fastställdes självständigt och i enlighet med marknadsvillkoren, b) det förelåg väsentliga skillnader mellan de tillkännagivna priserna och transaktionspriserna, c) sökandens marknadsandelar kraftigt varierade under hela den aktuella perioden, samt d) sökanden i överensstämmelse med marknadsvillkoren aldrig genomförde några driftstopp. Sökanden har hävdat att den aldrig tagit några initiativ för att begränsa sina konkurrenters handlingsfrihet. Det enda beviset för ett sådant agerande finns i en privat anteckning som utväxlats mellan två medlemmar av två konkurrerande företags respektive direktion. Denna anteckning är emellertid utformad i allmänna ordalag och hänvisar till ett visst agerande som endast tillskrivs sökanden (bilaga 109 till meddelandet om anmärkningar).

357 Enligt sökanden skulle en undersökning av dess verkliga agerande visat att det inte på något sätt överensstämde med den påstådda överenskommelsen. Detta borde vidare ha föranlett kommissionen att göra en betydligt gynnsammare bedömning av sökandens situation i samband med att den fastställde bötesbeloppet. Den handling som påträffades hos FS-Karton, och som åberopats av kommissionen som bevis för att sökanden faktiskt genomfört överenskommelsen, gällde inte alls sökandens verkliga agerande på marknaden utan påvisade enbart ett deltagande i en samordning av tillkännagivna priser.

358 Slutligen är beslutet bristfälligt motiverat genom att kommissionen, utan att ange något skäl, har underlåtit att ta ställning till väsentliga omständigheter som påtalats av sökanden i fråga om dess roll inom PG Paperboard och dess agerande på marknaden.

359 Kommissionen har vidhållit att den i punkt 169 i övervägandena i beslutet har beaktat såväl den roll som varje företag haft för avtalen om samverkan som sökandens verkliga agerande. Motiveringen av beslutet är korrekt på denna punkt.

*Förstainstansrättens bedömning*

360 Det framgår av de konstateranden som gjorts i samband med prövningen av de grunder sökanden åberopat till stöd för sitt yrkande om att artikel 1 i beslutet helt eller delvis skulle ogiltigförklaras att kommissionen har styrkt arten av PWG:s uppgifter, såsom dessa beskrivs i beslutet.

361 Mot denna bakgrund var det riktigt av kommissionen att dra slutsatsen att de företag, däribland sökanden, som deltog i möten inom detta organ skulle anses som "huvudmän" för den konstaterade överträdelsen, och att dessa företag av detta skäl skulle bära ett särskilt ansvar (se punkt 170 första stycket i övervägandena i beslutet). Sökandens förklaringar enligt vilka den enbart deltog i PWG:s möten för att få tillgång till information som skulle göra det möjligt för sökanden att övervaka sina huvudkonkurrenters agerande, kan endast anses bekräfta att sökandens deltagande hade ett i allt väsentligt konkurrensbegränsande syfte.

362 Sökanden har dessutom inte heller visat att den endast hade en passiv roll inom PG Paperboards organ och att dess verkliga agerande på marknaden alltid bestämdes på ett självständigt sätt.

363 Det är i detta avseende obestritt att sökanden verkligen deltog i samordnade prisinitiativ genom att meddela marknaden de överenskomna prishöjningarna. Som kommissionen dessutom med rätta har hävdat framgår det av bilaga 109 till meddelandet om anmärkningar (se ovan punkt 55) att sökanden begärde att andra tillverkare skulle följa de överenskomna prishöjningarna. Vad slutligen beträffar sökandens verkliga agerande i fråga om priser finns det inget som styrker att sökandens transaktionspriser var betydligt lägre än de transaktionspriser som tillämpades av andra tillverkare som deltog i prissamverkan.

364 Vad beträffar sökandens argument att dess marknadsandelar varierat under den period som överträdelsen enligt beslutet pågick, räcker det att konstatera att sökanden har hävdat att dessa variationer förklarades av att flera tillverkare hade ökat sin produktionskapacitet för att kunna tillfredsställa den kraftiga efterfrågeökning som konstaterades fram till år 1990. Även om det är riktigt att sökanden inte ökade sin produktionskapacitet före förvärvet av Prat Carton i februari 1991, kan den omständigheten att dess marknadsandelar varierade, mot denna bakgrund, inte utgöra en förmildrande omständighet vid bedömningen av sökandens ansvar för sitt rättsstridiga agerande.

365 Det var dessutom först under år 1990 som marknadsvillkoren blev sådana att företagen såg sig tvingade att införa faktiska driftstopp och som det, enligt beslutet, fanns endast ett "informellt system för uppmuntran" i detta avseende (se ovan punkterna 96 och 151). Eftersom sökanden deltog i möten under vilka frågan om driftstopp avhandlades och då denna inte offentligt tog avstånd från dessa diskussioner, anser förstainstansrätten att även om det antas att sökanden under den period som beslutet gäller inte genomförde några driftstopp, kan denna omstän-

dighet inte utgöra bevis för att sökandens individuella agerande bidragit till att motverka de konkurrensbegränsande verkningarna av den konstaterade överträdelsen.

366 Mot bakgrund av vad som anförts kan det slutgiltigt fastslås att beslutet innehåller en tillfredsställande motivering av kommissionens bedömning av sökandens roll i den konstaterade överträdelsen och av dess agerande på marknaden.

367 Talan kan följaktligen inte heller vinna bifall på denna grund.

G — *Huruvida kommissionen borde ha tagit hänsyn till vissa förmildrande omständigheter*

*Parternas argument*

368 Sökanden har hävdat att även om det finns anledning anse att överenskommelsen i allmänhet har påverkat marknadsvillkoren, borde kommissionen, vid sin bedömning av sökandens situation, som förmildrande omständighet åtminstone ha tagit hänsyn till ett antal uppgifter som styrker att överenskommelsen inte hade någon eller endast obetydlig inverkan på det relevanta marknadssegmentet.

369 Enligt sökanden borde kommissionen för det första ha tagit hänsyn till att de transaktionspriser som sökanden uppnådde mellan åren 1986 och 1992 på den italienska marknaden — där sökanden huvudsakligen avsätter sina produkter — alltid följde utvecklingen av industriprisindex. För det andra borde hänsyn ha tagits till den omständigheten att andra produktslag, som exempelvis plastderivat, kan

ersätta kartong, vilket enligt sökanden innebär att varje form av "exploatering" av marknaden förhindras eller är starkt begränsad. För det tredje borde kommissionen ha tagit hänsyn till den omständigheten att marknadsandelen för GD-kartong under den aktuella perioden starkt urholkades till fördel för GC-kartong. Dessutom, med beaktande av att sökandens marknadsandelar urholkades och att höjningen av den italienska prisnivån var mindre än höjningen av prisnivån på andra europeiska marknader, måste den slutsatsen dras att överenskommelsen inte var en framgång för sökandens del.

370 Kommissionen har erinrat om att det skall göras en helhetsbedömning av överenskommelsens inverkan på marknaden och att överenskommelsen ur denna synvinkel faktiskt var mycket framgångsrik. I alla händelser kan inga av de omständigheter som sökanden har åberopat anses som en förmildrande omständighet som skulle motivera en nedsättning av böterna.

*Förstainstansrättens bedömning*

371 Förstainstansrätten har redan prövat frågan om kommissionen hade gjort en riktig bedömning av överträdelsens inverkan på marknaden (se ovan punkt 295 och följande punkter) och om sökandens agerande på marknaden borde ha beaktats som en förmildrande omständighet vid fastställandet av bötesbeloppet (se ovan punkt 360 och följande punkter).

372 Med hänsyn till de konstateranden som gjordes i detta sammanhang kan sökandens argument inom ramen för denna grund inte godtas.

373 Eftersom prissamverkan gällde såväl GC-kartong som GD-kartong och eftersom det inte finns något som styrker att sökandens individuella agerande skulle ha

bidragit till att motverka överträdelsens konkurrensbegränsande verkningar, var det riktigt av kommissionen att vid fastställandet av det bötesbelopp som ålades sökanden inte ta hänsyn till att marknaden för GD-kartong urholkats till förmån för GC-kartong. Sökanden har inte heller styrkt att det finns ett samband mellan överträdelsen och utvecklingen av de olika kartongkvaliteternas marknadsandelar.

374 Även om det antas att de höjningar av transaktionspriset som konstaterats på den italienska marknaden — där sökanden huvudsakligen avsätter sina varor — var lägre än prishöjningarna på övriga marknader inom gemenskapen, räcker det att påpeka att den prissamverkan som sökanden deltog i omfattade i stort sett hela gemenskapens område, och att detta företag tillkännagav de överenskomna prishöjningarna på alla viktigare europeiska marknader (se tabell B—G i bilagorna till beslutet).

375 Vad slutligen beträffar den eventuellt höga graden av utbytbarhet mellan kartong och andra produkter, är det en omständighet som inte kan inverka på de konstateranden förstainstansrätten redan har gjort beträffande resultaten av prissamverkan (se ovan punkt 295 och följande punkter).

376 Talan kan följaktligen inte bifallas på denna grund.

H — *Huruvida det förekommit ett materiellt fel vid beräkningen av de böter som ålagts Sarrió*

*Parternas argument*

377 Sökanden har hävdat att kommissionen har begått ett materiellt fel vid beräkningen av böterna. Svaranden har använt omsättningen för år 1990, som Sarrió meddelade i augusti 1991 i ett svar på en begäran om upplysningar i enlighet med artikel 11 i

förordning nr 17, trots att kommissionen borde ha beräknat böterna på grundval av den justerade och fastställda omsättning som meddelades år 1993 i bilagan till sökandens svar på meddelandet om anmärkningar.

378 Mot denna bakgrund har kommissionen inte bara begått ett materiellt fel vid beräkningen av de böter som Sarrió ålagts utan även åsidosatt principen om likabehandling, eftersom de böter som ålagts övriga mottagare av beslutet har beräknats på korrekt grund. Genom att beräkna böterna på grundval av en årsomsättning som meddelades innan Sarrió kunde förutse möjligheten av att det kunde åläggas böter och genom att bortse från de fastställda sifferuppgifter som meddelats senare, har kommissionen dessutom åsidosatt Sarriós rätt till försvar.

379 Kommissionen har invänt att det är just i syfte att undvika tvister som den använde den uppgift om årsomsättning som lämnades som svar på en begäran om upplysningar enligt artikel 11 i förordning nr 17, och den kan inte inse varför den uppgift som lämnades före meddelandet om anmärkningar skulle vara felaktig och den uppgift som lämnades därefter skulle vara riktig.

*Förstainstansrättens bedömning*

380 Av vad som framgår av handlingarna i målet har kommissionen inte begått något fel genom att som beräkningsgrund använda omsättningen för år 1990 som meddelades av sökanden i augusti 1991 och inte den justerade uppgift som meddelades i maj 1993. Ett företag som under det administrativa förfarandet vid kommissionen justerar en sådan sifferuppgift som omsättningen, som tidigare har meddelats till kommissionen som svar på en begäran om upplysningar, skall utförligt redogöra för skälen till varför den ursprungligen lämnade uppgiften inte längre skall beaktas under förfarandet.

381 Detta är emellertid inte fallet här. I sitt svar på meddelandet om anmärkningar har sökanden inskränkt sig till att ange att omsättningen för år 1990 hade justerats genom avdrag av belopp som hänförde sig till interna koncerntransaktioner, försäljning av andra produkter än dem som kommissionens undersökning gällde (förpackningar och råkartong), reklamationer, mängdrabatter, returer och kundrabatter, utan att styrka denna justering med detaljerade sifferuppgifter. Vidare var den justerade omsättningen inte fastställd av en auktoriserad revisor, och sökanden har under sammanträdet bekräftat att dess påstående på denna punkt inte var riktigt. Följaktligen var det riktigt av kommissionen att inte beakta den justerade omsättningen utan beräkna böterna på grundval av den ursprungligen meddelade årsomsättningen.

382 Talan kan således inte vinna bifall på denna grund.

I — *Huruvida ett metodfel förekommit vid beräkningen av böterna*

*Parternas argument*

383 Sökanden har förklarat att kommissionen för att komma fram till det ålagda bötesbeloppet först har räknat om omsättningen för det aktuella räkenskapsåret, närmare bestämt år 1990, till ecu genom att använda den genomsnittliga kursen för detta år och därefter har fastställt bötesbeloppet genom att tillämpa en i förväg fastställd procentsats, som i sökandens fall uppgick till 6 procent. Kommissionen har med detta förfaringssätt underlåtit att beakta valutakursförändringarnas inverkan, särskilt som både den spanska pesetan och den italienska liren kraftigt sjunkit i värde i förhållande till ecun och andra europeiska valutor sedan år 1990. Sökanden har påpekat att i nationell valuta skulle den i dag behöva erlägga ett belopp på omkring 2 452 miljoner PTA för att betala böterna. På grundval av den fastställda omsättningen (27 256 miljoner PTA) avseende kartongförsäljning inom gemenskapen år 1990 skulle emellertid böterna på 6 procent av detta belopp uppgå till omkring 1 635 miljoner PTA. De faktiska böterna motsvarade således en extra

ekonomisk belastning på 817 miljoner PTA. Om man enligt sökanden använder växelkursen vid den tidpunkt då beslutet offentliggjordes, skulle bötesbeloppet motsvara omkring 9 procent av omsättningen år 1990. Den slutsatsen måste således dras att antingen har kommissionen inte beaktat den reduktion med en tredjedel som den utlovat eller så motsvarar böterna före denna reduktion nästan 13,4 procent av den aktuella årsomsättningen, vilket överstiger den lagliga gränsen på 10 procent av omsättningen som anges i artikel 15.2 i förordning nr 17.

384 Sökanden har vidare hävdat att procentsatsen för böterna avser att uttrycka den slutsats kommissionen dragit avseende beloppet, och således vilken verkan böterna skall få i förhållande till det berörda företagets omsättning. Av detta följer emellertid att bötesbeloppet skall fastställas på grundval av en bedömning av hur allvarlig överträdelsen är, medan däremot sådana faktorer som valutakursförändringar — vilka saknar samband med den överträdelse som skall beivras och som inte kan tillskrivas den som är skyldig till överträdelsen — inte skall få inverka på bötesbeloppet. Sökanden har hänvisat till generaladvokaten Sir Gordon Slynns förslag till avgörande i det ovannämnda målet Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen (REG 1983, s. 1914), enligt vilket kommissionen vid fastställandet av bötesbeloppet skall beakta den senaste årsomsättningen, eftersom denna ger en bättre uppfattning om företagets verkliga ställning.

385 Sökanden anser att dess påstående att bötesbeloppet inte skall påverkas av valutakursförändringar bekräftas i domstolens dom av den 9 mars 1977 i de förenade målen 41/73, 43/73 och 44/73 — tolkning, Société anonyme générale sucrière m. fl. mot kommissionen (REG 1977, s. 445, punkt 12—17). Sökanden har i sin replik bestritt kommissionens påstående att denna dom skulle bekräfta att om beräkningsenheten, som det var frågan om vid det tillfället, hade varit en betalningsvaluta, skulle dess omräkning i nationell valuta inte ha varit nödvändig.

386 Sökanden har gjort gällande att beslutet även medför en oberättigad särbehandling, eftersom valutakursförändringarna fullständigt ändrar förhållandet mellan de olika ålagda böterna. Sökanden har framhållit att pesetan mellan åren 1990 och 1994

sjönk i värde med 22 procent i förhållande till ecun, medan de österrikiska, tyska och nederländska valutorna under samma tid steg i värde med omkring 7,5 procent i förhållande till ecun. Följaktligen har sökanden utan några objektiva skäl ålagts böter som för denne innebär en kostnad som med omkring 30 procent överstiger de böter som ålagts bland annat de tyska företagen.

387 Sökanden har dragit slutsatsen att det inte finns någon skyldighet för kommissionen att uttrycka bötesbeloppet i ecu och att den således borde ha uttryckt böterna i nationell valuta för att undvika oberättigad särbehandling. Även om det antas att kommissionen hade rätt att uttrycka bötesbeloppet i ecu, borde den åtminstone ha använt den växelkurs som garanterade en likabehandling, nämligen den växelkurs som gällde vid den tidpunkt som böterna ålades (dagen för offentliggörandet eller delgivningen av beslutet).

388 Kommissionen har erinrat om att den enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 får ålägga böter "som dock inte får överstiga tio procent av föregående räkenskapsårs omsättning" för varje företag som har deltagit i överträdelsen. Procentsatsen på 10 procent som tillämpas på den totala omsättningen utgör den övre gränsen för böterna (domstolens dom av den 8 februari 1990 i mål C-279/87, Tipp-Ex mot kommissionen, REG 1990, s. I-261, publicerad i sammandrag, punkt 38 och följande punkter). Eftersom kommissionen fastställde böterna på grundval av räkenskapsåret 1990, vilket var det senaste fullständiga räkenskapsår under vilket överenskommelsen gällde och omräknade samtliga årsomsättningar i ecu på grundval av den genomsnittliga växelkursen för det året, har den inte överskridit de gränser som föreskrivs i förordning nr 17.

389 Omräkningen i ecu på grundval av växelkursen för referensåret ger den verkliga årsomsättningen uttryckt i ecu, just i syfte att undvika en diskriminering mellan de berörda företagen på grund av förändringar i de olika medlemsstaternas nationella valutor. Domen i det ovannämnda målet Société anonyme générale sucrière m. fl. mot kommissionen bekräftar inte sökandens påstående. Det framgår klart att

denna dom endast gällde frågan om det var nödvändigt att uttrycka böterna i nationell valuta på grund av att beräkningsenheten inte var en betalningsvaluta.

390 Vad beträffar påståendet att den tillämpade metoden skulle vara diskriminerande har kommissionen framhållit att risken för valutaförändringar utgör en naturlig del av internationell handel och utbyte. Det är en företeelse som är omöjlig att undanröja och som i alla händelser påverkar bötesbeloppet vid det tillfälle det skall betalas. Genom att räkna om omsättningen i ecu kan man emellertid i högre grad undanröja varje form av diskriminering. Med detta förfaringssätt kan böterna beräknas utifrån ett "verkligt" värde. Att ålägga böterna i nationell valuta innebär att bötesbeloppet endast uttrycks i sitt nominella värde, vilket, som sökandens beräkningar visar, medför att de företag vars årsomsättningar uttrycks i svaga valutor gynnas. Det finns dock anledning framhålla att ecuns värde fastställs i förhållande till varje nationell valutas värde och att omräkningen i ecu innebär en ändamålsenlig tillämpning av likabehandlingsprincipen, eftersom de företag som var mottagare av beslutet är verksamma i olika medlemsstater och i olika nationella valutor.

391 Vad beträffar sökandens argument enligt vilket kommissionen åtminstone borde ha tillämpat den växelkurs som gällde vid det tillfälle som böterna ålades, har kommissionen invänt att omsättningen för referensåret hade ett verkligt värde enligt den kurs som gällde vid det tillfället och inte enligt den kurs som gällde då beslutet antogs.

*Förstainstansrättens bedömning*

392 I artikel 4 i beslutet föreskrivs att de ålagda böterna skall betalas i ecu.

393 Det kan påpekas att det inte finns något som hindrar kommissionen från att uttrycka böterna i ecu, vilket är en myntenhet som kan omräknas i nationell valuta. Detta underlättar dessutom för företagen att jämföra de ålagda bötesbeloppen. Den omständigheten att ecun kan omräknas i nationell valuta skiljer den även från de "beräkningsenheter" som nämns i artikel 15.2 i förordning nr 17. Domstolen har med avseende på dessa beräkningsenheter uttryckligen medgett att, eftersom dessa enheter inte utgör en betalningsvaluta, bötesbeloppet måste uttryckas i nationell valuta (domen i det ovannämnda målet Société anonyme générale sucrière m. fl. mot kommissionen, punkt 15).

394 Sökandens kritik av lagligheten av kommissionens metod att räkna om företagens aktuella årsomsättningar i ecu enligt den genomsnittliga växelkursen för samma år (1990) kan inte godtas.

395 För det första skall kommissionen normalt tillämpa en enda och samma metod för att beräkna de böter som åläggs företag som har deltagit i en och samma överträdelse (se domen i det ovannämnda målet Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen, punkt 122).

396 För att kunna jämföra de olika uppgifter om omsättningar som har meddelats i respektive nationell valuta av de berörda företagen skall kommissionen vidare omräkna årsomsättningarna i en och samma myntenhet. Eftersom värdet av ecun fastställs i förhållande till varje medlemsstats valuta var det riktigt av kommissionen att omräkna varje företags årsomsättning i ecu.

397 Det var likaledes riktigt av kommissionen att grunda sig på omsättningen från referensåret (1990) och att omräkna denna omsättning i ecu på grundval av den genomsnittliga växelkursen för detta år. För det första har beaktandet av varje företags omsättning under referensåret, närmare bestämt det sista helår under vilket överträdelsen pågick, gjort det möjligt för kommissionen att bedöma varje företags storlek och ekonomiska styrka samt omfattningen av den överträdelse

som vart och ett av dessa företag gjort sig skyldigt till. Samtliga dessa omständigheter var relevanta för bedömningen av hur allvarlig den överträdelse var som vart och ett av dessa företag gjort sig skyldigt till (se domen i det ovannämnda målet Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen, punkterna 120 och 121). För det andra har kommissionen, genom att använda sig av den genomsnittliga växelkursen för referensåret vid omräkningen av de aktuella omsättningarna i ecu, kunnat undvika att eventuella valutakursförändringar som inträffat efter det att överträdelsen upphört påverkade bedömningen av företagens storlek och ekonomiska styrka och omfattningen av den överträdelse som vart och ett av dessa företag gjort sig skyldigt till samt följaktligen även bedömningen av hur allvarlig överträdelsen skulle anses vara. Bedömningen av hur allvarlig överträdelsen är skall nämligen grundas på det verkliga ekonomiska läget vid den tid då överträdelsen begicks.

398 Argumentet att omsättningen för referensåret borde ha omräknats i ecu på grundval av den växelkurs som gällde då beslutet antogs kan följaktligen inte godtas. Metoden att beräkna böterna på grundval av den genomsnittliga växelkursen för referensåret gör att det går att undvika de oberäkneliga effekterna av förändringar av de nationella valutornas verkliga värden som kan inträffa, och som faktiskt i föreliggande fall även inträffade, mellan referensåret och det år då beslutet antogs. Om denna metod innebär att ett bestämt företag skall betala ett belopp uttryckt i nationell valuta som är nominellt högre eller lägre än det belopp som skulle ha betalats för det fall den växelkurs hade tillämpats som gällde då beslutet antogs, är detta inget annat än en logisk följd av förändringarna i de olika nationella valutornas verkliga värde.

399 Det kan tilläggas att flera av de företag som var mottagare av beslutet innehar kartongfabriker i mer än ett land (se punkterna 7, 8 och 11 i övervägandena i beslutet). Vidare bedriver de företag som var mottagare av beslutet i allmänhet verksamhet i mer än en medlemsstat genom lokala representanter. De genomför följaktligen transaktioner i flera olika nationella valutor. En omfattande andel av sökandens egen omsättning härrör från exportmarknaderna. Då överträdelser av artikel 85.1 i fördraget beivras i ett beslut såsom det omtvistade beslutet, och då de företag som är mottagare av beslutet i allmänhet bedriver verksamhet i flera

medlemsstater, utgörs omsättningen för referensåret — omräknad i ecu i enlighet med den genomsnittliga växelkursen för detta år — av de sammanlagda omsättningarna i varje land där företaget är verksamt. Omsättningen avspeglar således klart de berörda företagens ekonomiska situation under referensåret.

400 Slutligen skall undersökas om, såsom sökanden har påstått, den gräns som föreskrivs i artikel 15.2 i förordning nr 17, motsvarande "tio procent av föregående räkenskapsårs omsättning", överskridits på grund av valutakursförändringar som inträffat efter referensåret.

401 I enlighet med domstolens rättspraxis hänvisar procentsatsen i denna bestämmelse till den totala omsättningen i det berörda företaget (se domen i det ovannämnda målet Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen, punkt 119).

402 I enlighet med artikel 15.2 i förordning nr 17 är "föregående räkenskapsår" det år som föregick det datum då beslutet antogs, det vill säga i föreliggande fall de berörda företagens senaste hela räkenskapsår före den 13 juli 1994.

403 Med hänsyn till dessa omständigheter måste det på grundval av de upplysningar som sökanden lämnade som svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten konstateras att bötesbeloppet, omräknat i nationell valuta i enlighet med den växelkurs som gällde då beslutet offentliggjordes, inte överstiger 10 procent av sökandens totala omsättning för år 1993.

404 Mot bakgrund av det ovan anförda kan talan inte vinna bifall på denna grund.

J — *Huruvida den del av böterna som motsvarar den överträdelse som tillskrivits Prat Carton har beräknats felaktigt, och huruvida motiveringsskyldigheten i detta avseende har åsidosatts*

*Parternas argument*

405 Sökanden har gjort gällande att kommissionen har beräknat den del av böterna som motsvarar Prat Cartons påstådda överträdelse felaktigt, eftersom den har använt samma procentsats av omsättningen som för sökanden, det vill säga 9 procent minskat med en tredjedel, med anledning av att företaget samarbetat under utredningen av ärendet. Prat Cartons begränsade deltagande i JMC:s möten från juni 1990 till mars 1991 och den omständigheten att Prat Carton inte varit "huvudman" motiverade emellertid en reduktion av bötesbeloppet.

406 Slutligen har sökanden anmärkt på den totala bristen på insyn och motivering med avseende på beräkningen av den andel av böterna som motsvarar den överträdelse som tillskrivits Prat Carton.

407 Kommissionen har erinrat om att, såsom framgår av punkt 154 i övervägandena i beslutet, efter förvärvet av Prat Carton i februari 1991 sökanden anses som ansvarig för detta företags konkurrensbegränsande beteende under hela den period som Prat Carton deltog i överenskommelsen. I beslutet ålades sökanden ett enda bötesbelopp beräknat på grundval av dess totala omsättning för kartong. I detta belopp ingick således Prat Cartons omsättning, eftersom detta företags agerande inte föranledde att särskilda böter skulle åläggas. Enligt kommissionen vederläggs sökandens argument följaktligen av att böterna enkom ålades sökanden.

408 Under dessa omständigheter bör även alla anklagelser om bristande insyn eller motsägelsefull motivering av beslutet i detta avseende avvisas.

*Förstainstansrättens bedömning*

409 Enligt kommissionens förklaringar motsvarar de böter som sökanden ålagts 6 procent av sökandens respektive Prat Cartons omsättning år 1990 (9 procent av omsättningen för de företag som utgjort "huvudmän", reducerat med en tredjedel på grund av att sökanden ansetts samarbetsvillig). Även om det i ett sådant fall är önskvärt att beslutet innehåller en mer utförlig motivering av den beräkningsmetod som använts finns det av ovan anförda skäl (se ovan punkt 351—353) inte anledning att godta sökandens argument att artikel 190 i fördraget har åsidosatts.

410 Det kan vidare erinras om (se ovan punkt 250) att kommissionen har styrkt att Prat Carton deltog i en samverkan kring priser och driftstopp från juni 1990 till februari 1991. Å andra sidan har det fastställts att kommissionen inte har haft tillräckliga bevis för att Prat Carton deltog i en samverkan kring marknadsandelar under samma period eller att företaget från halvårsskiftet 1986 till juni 1990 deltog i något av de moment som tillsammans utgör den överträdelse som beskrivs i artikel 1 i beslutet.

411 Med hänsyn till att Prat Carton endast deltog i vissa av de moment som överträdelsen utgörs av och under en kortare tid än kommissionen påstått finns det skäl att nedsätta det bötesbelopp som sökanden ålagts.

412 Eftersom ingen av de övriga grunder som sökanden har åberopat berättigar till en nedsättning av böterna fastställer förstainstansrätten inom ramen för sin fulla prövningsrätt detta bötesbelopp till 14 000 000 ecu.

## Rättegångskostnader

413 Enligt artikel 87.3 i rättegångsreglerna kan förstainstansrätten om parterna ömsom tappar målet på en eller flera punkter, eller om särskilda omständigheter motiverar det, besluta att kostnaderna skall delas eller att vardera parten skall bära sin kostnad. Eftersom talan endast delvis har vunnit bifall, beslutar förstainstansrätten, efter en skälighetsbedömning av omständigheterna i målet, att sökanden skall bära sina rättegångskostnader och hälften av de rättegångskostnader som kommissionen förorsakats samt att kommissionen skall bära den andra hälften av sina rättegångskostnader.

På dessa grunder beslutar

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN
(tredje avdelningen i utökad sammansättning)

följande dom:

**1) Artikel 2 första till och med fjärde stycket i kommissionens beslut 94/601/EG av den 13 juli 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget, IV/C/33.833 — kartong, ogiltigförklaras med avseende på sökanden, med undantag av följande avsnitt:**

**"De i artikel 1 uppräknade företagen skall omedelbart upphöra med ovannämnda överträdelser om detta inte redan har skett. De skall i framtiden inom ramen för sin verksamhet inom kartongbranschen avhålla sig från avtal eller samordnade förfaranden som kan ha samma eller liknande syfte eller resultat, inklusive varje form av utbyte av information om företagens verksamhet:**

**a) genom vilket deltagarna informeras direkt eller indirekt om andra individuella tillverkares produktion, försäljning, orderstock, kapacitetsutnyttjandegrad, försäljningspriser, omkostnader eller marknadsföringsplaner.**

**Varje system för utbyte av allmänna uppgifter till vilket de är anslutna, såsom Fides-systemet eller dess efterföljare, skall vara utformat på ett sådant sätt att det utesluter alla uppgifter som kan göra det möjligt att identifiera enskilda tillverkares agerande."**

**2) Det bötesbelopp som åläggs sökanden enligt artikel 3 i beslut 94/601 fastställs till 14 000 000 ecu.**

**3) Talan ogillas i övrigt.**

**4) Sökanden skall bära sina rättegångskostnader och ersätta hälften av kommissionens rättegångskostnader.**

**5) Kommissionen skall bära hälften av sina rättegångskostnader.**

Vesterdorf Briët Lindh

Potocki Cooke

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 14 maj 1998.

H. Jung B. Vesterdorf

Justitiesekreterare Ordförande

Innehåll

Bakgrund ..... II - 1447

Förfarande ..... II - 1454

Parternas yrkanden ..... II - 1456

Yrkandet om ogiltigförklaring av beslutet ..... II - 1457

A — Förfarande och formkrav som grund för ett åsidosättande av rätten till försvar ... II - 1457

Parternas argument ..... II - 1457

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1458

B — Prövning i sak ..... II - 1459

Huruvida samordning av transaktionspriser och ett åsidosättande av motiveringsskyldigheten inte har förekommit ..... II - 1459

Parternas argument ..... II - 1459

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1461

Huruvida sökanden inte har deltagit i en överenskommelse som syftade till att frysa marknadsandelarna och kontrollera utbudet ..... II - 1465

Parternas argument ..... II - 1465

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1469

1. Förekomsten av en samordning som syftade till att frysa marknadsandelarna och en samordning som syftade till att kontrollera utbudet ... II - 1469

2. Sökandens verkliga agerande ..... II - 1478

Huruvida kommissionen har tagit fel beträffande hur länge samordningen av priserna pågick ..... II - 1479

Parternas argument ..... II - 1479

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1480

Huruvida kommissionen har gjort en felaktig bedömning av hur länge överenskommelsen gällde om att frysa marknadsandelarna och att kontrollera utbudet ... II - 1485

Parternas argument ..... II - 1485

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1486

Huruvida kommissionen har gjort en oriktig bedömning av Fides system för informationsutbyte ..... II - 1488

Huruvida kommissionen felaktigt har ansett att det rör sig om en enda samlad överträdelse och att Sarrió var ansvarigt för denna i dess helhet ..... II - 1489

Parternas argument ..... II - 1489

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1490

Huruvida kommissionen inte har beaktat situationen på den spanska marknaden . II - 1494

Huruvida Prat Carton inte deltog i överträdelsen ..... II - 1495

Parternas argument ..... II - 1495

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1497

1. Perioden från halvårsskiftet 1986 till juni 1990 ..... II - 1498

a) Prat Cartons deltagande i vissa av PC:s möten ..... II - 1499

b) Prat Cartons deltagande i vissa av COE:s möten ..... II - 1502

i) Det allmänna syftet med COE:s möten ..... II - 1502

ii) COE:s möte den 3 oktober 1989 ..... II - 1504

c) Storas förklaring beträffande informationsutbytet mellan de företag som inte var företrädda vid mötena ..... II - 1506

d) Prat Cartons deltagande i JMC:s möten ..... II - 1507

e) Slutsats beträffande den aktuella perioden ..... II - 1507

2. Perioden från juni 1990 till februari 1991 ..... II - 1508

a) Prat Cartons deltagande i en prissamverkan ..... II- 1508

b) Prat Cartons deltagande i en samverkan kring driftstopp ..... II - 1513

c) Prat Cartons deltagande i en samverkan kring marknadsandelar ... II - 1516

3. Bedömningen av om Prat Carton deltog i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget innan detta företag förvärvades av sökanden i februari 1991 ..... II - 1518

Yrkandet om ogiltigförklaring av artikel 2 i beslutet ..... II - 1519

Parternas argument ..... II - 1519

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1522

Yrkandet om upphävande av eller nedsättning av böterna ..... II - 1528

A — Huruvida böterna skall nedsättas på grund av en felaktig bedömning av överträdelsens syfte och varaktighet ..... II - 1528

B — Huruvida kommissionen dels har gjort en oriktig bedömning när den ansåg att överenskommelsens "syften ... i hög grad uppnåtts", dels har åsidosatt sin motiveringsskyldighet på denna punkt ..... II - 1529

Parternas argument ..... II - 1529

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1532

C — Huruvida kommissionen dels har gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning genom att anse döljandet av överenskommelsen som en försvårande omständighet, dels har lämnat en felaktig motivering i detta avseende ..... II - 1536

Parternas argument ..... II - 1537

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1537

D — Huruvida likabehandlingsprincipen har åsidosatts genom att kommissionen utan objektiva skäl har ålagt böter som väsentligt överstiger tidigare praxis ..... II - 1539

Parternas argument ..... II - 1539

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1540

E — Huruvida motiveringen är bristfällig och huruvida rätten till ett försvar har åsidosatts vad beträffar beräkningen av böterna ..... II - 1544

Parternas argument ..... II - 1544

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1545

F — Huruvida kommissionen dels har gjort en oriktig bedömning genom att inte ta vederbörlig hänsyn till Sarriós roll i överenskommelsen eller dess verkliga agerande på marknaden, dels har lämnat en bristfällig motivering i dessa avseenden ..... II - 1549

Parternas argument ..... II - 1549

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1551

G — Huruvida kommissionen borde ha tagit hänsyn till vissa förmildrande omständigheter ..... II - 1553

Parternas argument ..... II - 1553

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1554

H — Huruvida det förekommit ett materiellt fel vid beräkningen av de böter som ålagts Sarrió ..... II - 1555

Parternas argument ..... II - 1555

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1556

I — Huruvida ett metodfel förekommit vid beräkningen av böterna ..... II - 1557

Parternas argument ..... II - 1557

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1560

J — Huruvida den del av böterna som motsvarar den överträdelse som tillskrivits Prat Carton har beräknats felaktigt, och huruvida motiveringsskyldigheten i detta avseende har åsidosatts ..... II - 1564

Parternas argument ..... II - 1564

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1565

Rättegångskostnader ..... II - 1566